

Σ ΣΠΕΡΑΝΤΖΑ - Σ ΔΟΥΦΕΞΗ - Δ ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ - Κ ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1965

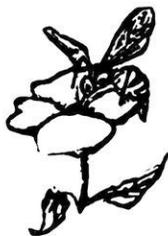
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1965

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ήρθεν ή βραδιά, σοῦ λέω τήν προσευχή μου.
"Άλλη ψυχή δέν ἔβλαψα στόν κόσμον ἀπ' τή δική μου.
"Εκεῖνοι πού μέ πλήγωσαν ἦταν ἀγαπημένοι.
Τήν πίκρα μου τή βάστηξα. Μοῦ δίνεις καί τήν ξένη.

Δέν ἔχω δόξα. Εἶν' ἤσυχα τὰ ἔργα, πού ἔχω πράξει.
"Άκουσα τή γλυκιά βροχή. Τή δύση ἔχω κοιτάξει.
"Έδωκα στὰ παιδιά χαρές, σέ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρια πού γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δέν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δέν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ἔλπιδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω. . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνά καί γιὰ τοὺς κάμπους πού εἶδα.

« Τὰ Θεῖα Δῶρα » 1331

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φύχτα μαργαριτάρια σέ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κατάσπρα στὶς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σέ φουντωτὰ περιβόλια ὄλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καί ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καί ἄλλοι « Λουλουδί τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τὴ ζωὴ ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφή καί τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καί τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμμένος σάν ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καί παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονείς του ήταν άνθρωποι εργατικοί, πού ζούσαν από την εργασία τους. Ό Ιησούς δούλευε και αυτός στο εργαστήρι του Ίωσήφ με τ' αδέλφια του, παιδιά του Ίωσήφ από την πρώτη του γυναίκα, έπαιζε με τούς συντρόφους του, πήγαινε στο ναό μαζί με τούς γονείς του, μάθαινε ό,τι μάθαιναν όλα τά παιδιά.

Και όμως ξεχώριζε άπ' όλα τ' άλλα και ή μητέρα του τó έβλεπε και μάζευε μέσα της τά λόγια του Ένα - ένα και τά φύλαγε σαν άνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Και μεγάλωνε ό Ιησούς και δυνάμωνε τó πνεύμα του και γέμιζε σοφία, και ή χάρη του Θεού ήταν έπάνω του.

Κάθε χρόνο, κατά τó έθιμο τών Έβραίων, ό Ίωσήφ πήγαινε με τή Μαρία στην Έρουσαλήμ για τίς έορτές του Πάσχα.

Τό Πάσχα ήταν ή μεγάλη θρησκευτική έορτή τών Έβραίων. Έώρταζαν εκείνη τή μέρα τήν άπελευθέρωσή τους από τή δουλεία τής Αιγύπτου. Τήν έώρταζαν με μεγάλη έπισιμότητα στην Έρουσαλήμ, στο ναό του Σολομώντος, και οί Έβραίοι όλης τής Παλαιστήνης τó θεωρούσαν καθήκον να πάνε εκεί, να έκτελέσουν τά θρησκευτικά τους χρέη και να φάνε τó πασχαλινό άρνι.

Όταν έγινε ό Ιησούς δώδεκα χρονών, όταν έφτασε δηλαδή στην ήλικία, όπου τά παιδιά τών Έβραίων άρχιζαν να διδάσκονται τó νόμο του Θεού και να γυμνάζωνται στα θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πήραν οί γονείς του κι εκείνον στην Έρουσαλήμ μαζί τους.

Άφου λοιπόν τελείωσαν οί έορτές και οί προσκυνητές όλοι γύριζαν στα σπίτια τους, στο δρόμο ξεαφνα ό Ίωσήφ και ή Μαρία άντιλήφθηκαν, πώς ό Ιησούς δέν ήταν πιά μαζί τους. Με τήν ιδέα όμως, πώς ίσως βρίσκεται με άλλους ταξιδιώτες, φίλους ή συγγενείς, έξακολούθησαν τó δρόμο τους όλόκληρη τή μέρα. Μά όταν τó βράδυ τόν ζήτησαν παντού και δέν τόν βρήκαν, τρόμαξαν και γύρισαν πίσω στην Έρουσαλήμ, όπου τρεις μέρες τόν γύρευαν. Τέλος τήν τέταρτη μέρα πήγαν και στο ναό, κι εκεί τόν βρήκαν.

Καθισμένος άνάμεσα στους δασκάλους, με τó πρόσωπο φωτισμένο από τó φώς τής ψυχής του, ό Ιησούς τούς άκουε, συζητούσε μαζί τους και τούς έξηγούσε όσα αυτοί δέν καταλάβαιναν. Και αυτοί, οί σοφοί με άσπρα μαλλιά πού είχαν γεράσει στη μελέτη τής Γραφής, είχαν μαζευτή γύρω του και με άπορία ρωτούσαν και άκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύομε.

Ἄπόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποῖος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὀνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὁμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γνώση.

«Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ», 1925

Πηνελόπη Δέλτα

Π Ρ Ο Σ Τ Ο Ν Θ Ε Ο Ν

Ἄφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἠνοιξα καὶ εἶδα. . . Ποία φύσις !
Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντός τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
κι ἐρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾶ φωνῆ κοινῆ ἢ ἀνθρωπότητος :

« Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος. . . , ἐν Ὄν, . . . μία Θεότης ».

Ναί, εἶσαι Σὺ, Ἀθάνατε. . . , ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

δι' ἄκραν ἀγαθότητα μ' ἐν « Γεννηθήτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,

τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

« Ὁδδαί », 1906.

Ἡλίας Τανταλίδης

Χ Α Ι Ρ Ε , Μ Α Ρ Ι Α

‘Ο συγγραφεύς περιγράφει την λιτανεύσειν τῆς εικόνας τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν ἐν Τήνῳ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἑξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ὡσὰν κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριᾶ.

‘Ο κόσμος πυκνὸς γειμίζει φράκτας, πεζοδρομία, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲ ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτώμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

‘Απὸ τὰ παράθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἐξώστας, ὀλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμονται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲ τὰ φέσια, μὲ τὶς ἀνοικτὲς ὀμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

‘Απ’ ἐκεῖ ἕως τὴν ἄκρη τοῦ ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποῦ περιμένει.

‘Αλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἐλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανὲς ἀπλώνεται ἐκεῖ. ‘Ολοι οἱ πάσχοντες, τυφλοὶ, κωφοὶ, ἀνάπηροι, ὅλη ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία ἔχει ἐξαπλωθῆ κατὰ γῆς, κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρὸν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καὶ γειμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῆ καὶ τοὺς ἐλεήσῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοῆ συγκεχυμένη, μαζὶ μὲ ψαλμωδίας καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρῶτερα εἰς τὸ πλῆθος. ‘Η κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἀργὰ - ἀργὰ ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἠλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲ βῆμα βραδύ καὶ κανονικόν, μὲ ζωηροὺς σελαγισμοὺς τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. ‘Ακολουθοῦν κατόπιν τὰ ἱερά λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἑλαφρὸν

άνεμον, έπειτα φανάρια, σταυροί, έξαπτέρυγα, Χερουβείμ με άνοι-
κτάς πτέρυγας εΐς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἔξακολουθεῖ
νὰ πλαυᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς
τὰ μέταλλα τῶν ἔξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλᾷται
εἰς ἀστραπάς ἐπὶ τῶν ξιφολογῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς
μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ δεσπότης, μεγα-
λοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους,
προχωρῶν ἀργὰ - ἀργὰ. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν
ἀγκάλην ἑνὸς ἱερέως ἢ θαυματουργὸς εἰκῶν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ
χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσα τὴν ἡλιακὴν λάμψιν, ὡς ἄλλος
ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη *, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον,
πού περνᾷ ὡς ὄπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : Ὁ νομάρχης, ὁ δήμαρχος,
οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένοι ναυτικαὶ στολαὶ
μὲ πλατεῖας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντὰ *.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαψοί, εὐρωστοδε-
μένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ μὲ τὸ βλέμμα ἔμπρὸς καὶ τὸ
ὄπλον ἐπ' ὤμου.

*Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγῆς *,
οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἑλαφρὸν
σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ
ψαλμωδίαὶ ἐνώνονται μὲ τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ
ἔμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ ἱερὰν συγκί-
νησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπή-
ματα.

- Παναγία Παρθένα μου !
- Βαγγελίστρα μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρῆ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

'Απὸ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια
καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκῆς μόνον κίνησις
χιλιάδων χειρῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ
πήλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυ-
μιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα υγραίνουν τὰ μάτια. Ὑστερικά * γυναῖκες ἀφήνουν διαπεραστικές φωνές, ὡσάν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἀλλὰ κλαίουں σπασμωδικῶς.

Ἀπὸ τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιῶν ραίνει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

Ἡ λιτανεία ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἐξαπλωμένα σώματα, ποὺ βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δῶσ' μου τὴν υγεία μου, Παναγιά μου !

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τὴν θέσιν των, ὡσάν νὰ ἐμαγνητίσθησαν. Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμούς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. Ὅλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... Ἐλάτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στήθος σας τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰώνια μητέρα αὐτή... Ἄνοιξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαι καὶ δόξαι καὶ θρυλοὶ ἐλθμονήθησαν ὑπὸ τὴν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὀμίχλης ἐσκέπασαν παρελθὸν καὶ δυνατοὺς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνῃς, Μεγάλῃ Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνῃς, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς καὶ τὸ ἔλεος *. Θὰ μείνῃς αἰώνιως, νὰ ἱλαρύνῃ * ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερά καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη », 1902.

Ἄγγελος Τανάγρας

Σ Τ Η Ν Π Α Ν Α Γ Ι Α

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
 ποὺ ἀκοῦς τὴ δέηση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
 ἄκου κι ἐμᾶς, ποὺ ὑψώνουμε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
 ποὺ ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμὴ.

Ἔχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
 στὸν πεινασμένον ἄνοιξε, Σὺ, σπλαγχνικά τὴ θύρα,
 δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
 τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
 ποὺ πλέει στὴν ξενιτιά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε πῶχει παιδι στὰ ξένα
 καὶ χύσε μιὰν ἀκτίνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
 Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
 στρέψε στὴν οἰκουμένη
 τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλὴ μου Παναγία,
 ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
 Συχώρησε καὶ φώτισε καὶ κείνον ποὺ ἐπλανήθη,
 καὶ χύσε του στὰ στήθη
 τὴν πίστη τὴ γλυκιά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὁμορφὴ πατρίδα,
 πάλι στὸν κόσμον δεῖξέ την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
 Κάμε νὰ σφίξη ἐλεύθερα μὲς στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
 τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
 ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

« Ποιήματα », 1901.

Ἀνδρέας Μαρζώκης

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
 σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
 σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα.
 Ἡ Παναγιὰ ἡ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
 τὴν προσευχὴ της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
 Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει ἀπὸ τῆ θύρα τῆς νὰ δῆ τῆ γειτονιά τῆς.
Βλέπει τὸν οὐρανὸ θαμπὸ καὶ τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δὰ τὴν ὥρα,
καὶ τὸν Ὑγιό σου ἐπιάσανε καὶ στὸ σταυρὸ τὸν πᾶνε ».
Ἡ Παναγιά σὰν ἄκουσε ἔπεσε καὶ λιγώθη,
καὶ σὰν τὴν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :
« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».
Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνὴ καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερεις ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατὶ, στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καὶ πιὸ δεξιότερα, θωροῦν τὸν Ἄι - Γιάννη.

« Ἄι-μου Γιάννη, Πρόδρομε καὶ Βαφτιστὴ τοῦ γιοῦ μου,
μὴν εἶδές μου τὸ τέκνο μου καὶ σὲ τὸ δάσκαλό σου ; »
« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ τὸ πῆ, καρδιά νὰ μολογήση,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νὰ σοῦ τόνε δείξη ; »
« Ἐχεις καὶ χεῖλη νὰ τὸ πῆς, καρδιά νὰ μολογήσης,
ἔχεις καὶ χειροπάλαμα, γιὰ νὰ μοῦ τόνε δείξης ».
« Θωρεῖς ἐκείνον τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στὴν κεφαλὴ ἀγκάθινο στεφάνι ;
Ἐκείνος εἶναι ὁ γιόκας σου κι ἐμέ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σὰν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :
« Ποῦ ἔναι γκρεμιστῶς νὰ γκρεμιστῶ, γιὰ νὰ πάω νὰ πέσω ; »
Κανένας δὲν τῆς μίλησε νὰ τὴν παρηγορήση.
Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :
« Κάνε, μανούλα, ὑπομονὴ καὶ διάφορο δὲν ἔχεις.
Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νὰ φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νὰ μ' ἀπαντήχης.
Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρῶι θὰ ποῦν Χριστὸς Ἄνέστη ! ».

Δημοτικὸ Τραγούδι

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

Ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σικιάθου.

Ἐβράδυσεν. Ὁ ἥλιος, δύων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτίνας, λαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ ὅλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος * καὶ ἀφήνων εἰς τὰ βουνὰ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξυ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον *.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία - τέσσαρα καίκια ἤρχοντο βιαστικά ν' ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαινε ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιο.

Ὅμως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίῃ ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἦχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πα- νήγυριν.

Εἰς ὅποιαδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παππούς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκύτερα τοῦ ναύτου παραμυθία *, τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης, καὶ ὅταν εὐδαιμῶν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, εὐχηθεῖς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῆ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῆ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. Ἄλλ' ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξει ὅλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νά τήν κλείση εἰς τοὺς ἀφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εἰς τὸν Ἄθωνα.

Πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συνηθροίζοντο εἰς τὴν ἀγρυπνίαν συνωστιζόμενοι * ἐμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ἦναπτον ὅλας τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὁποίας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ ἔλαμπεν ἡ εἰκὼν, καὶ ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρᾶγον τοῦ ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ ἠὺχαριστεῖτο, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβούιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ἁσμάτων ψάλμωδιᾶς, μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐπαναλαμβάνουσης τὸ «Ἅγιε Νικόλαε» ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὕμνοις. Καὶ ἠὺχαριστοῦντο γύρω - γύρω οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἄσματα καὶ προσβλέποντες ἀτενῶς * εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων *, ἐν οἷς διέπρεπον ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερώματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες, ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἁγίου καὶ εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

* Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιῶντα *, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἐκείνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἔτεινε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ ἅγιος φλωρία ἐμοίραζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων *, ἄγριος καὶ ἀπειλητικὸς ἐμφανισθεὶς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο τὸν ἅγιον ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου περόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσην ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμοφιδίαν . . .

(ἀπόσπασμα) « Διηγήματα », τόμ. Β' 1921.

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓνα ὑπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, πού οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζὶ μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἀπ' ὅσους μένουں ἐκεῖ, οἱ ἄντρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμιὰ δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουں λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, πού ταράσσουν μὲ τὶς πολὺλογες συζητήσεις των τὴ μονότονη ἔρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλες.

Αὐτὲς κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουں τὰ μάλινα ὑφάσματα τους, λένε τὴ νύχτα παραμῦθια γύρω ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὑπνο τους ὄνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ὡσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξη . . . Ὡσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρὴ . . .

Τότε παύουں οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρῶνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λιώνουں τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾶ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἡλίου φιλιὰ. Μόνον οἱ κορυφὲς λαμποκοποῦν ἀκόμα, κατάλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἢ φωνὴ του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψη κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλες δὲν κλείνουν πιὰ ἐρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλιὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτὰ, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παράδες, ἀφήνουν πιὰ τὴν ξενιτιὰ καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες. . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλοβδόμαδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκείνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνηση, πόση χαρὰ, πόση ποίηση ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων ! Κι οἱ καμπάνες ποὺ στολιζοῦν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τίς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκταση τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάθη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαρὰ τους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάσταση. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰ νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνηματὰ τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάσταση.

Εἶναι σὰ νὰ κράζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιὰ ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἰδῇ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκιᾶς ἀνοιξῆς, ν' ἀκούση τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σά νά σαλπίζουσαν πολεμικό ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοί, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τοὺς καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες τῶν τὶς λευκὲς στήν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς » ποὺ λέει ὁ παπὰς βγαίνοντας λαμπροφορημένος στήν Ὁραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνηση τοῦ « Χριστὸς ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσιὲς δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια, καὶ μυρῶνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερά χαλιά τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα, καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σὰν νὰ τοὺς σφίγγη στήν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰν νὰ τοὺς λήη νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέραση τῆς ξενιτιάς, σὰ νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴν τοὺς ἀναγκάση ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πῶς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἴσκιους, μὲ λουλουδία, μὲ πουλιά καὶ θὰ φέρῃ πάλι στήν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκιὲς του φλογέρες, τὶς βλαχοπούλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες τους τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸν μακρὸν χειμωιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμη.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιὲς ἡ δευτέρα

Ἄνσταση, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γύρω τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλι τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορὸ πού στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατιές αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια * τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἄνσταση τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἕναν βαθὺ μαρμαμό. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

Ἐφημ. «Ἠχώ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συγκεντρώθηκαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

- Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ κλαροῦδια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κεῖνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη ; σβῆσ' το.
Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.
- Κύρ Γάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα *.
Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθεῖα στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιάζουν, στὸν τσάρκο * κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιά βελάζουν.
Εἶναι τὰ γρέκια * τοὺς ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρί τὰ πράτα κομμένο ἀπ' τὰ Ζερβάτα.

— Τώρα σταθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά μ', κι ἀκουρμαστῆτε *·
τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστός — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, πού ζωντανὰ μαντρίζαν,
τ' ἀρνιά Τὸν χουχουλίζαν *.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος, γυρνᾷ μέσ στοὶ σκοτάδι,
καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε
ρωτώντας πῶς περνᾶνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτε το — δὲν εἶναι παραμῦθι —
κατόπι ὄχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
στή μάντρα ἓνα χριστόψωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
γαλάρια ἀρνιά καὶ στεῖρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, ὅπῳ γλείφαν σὰ γέμμα
καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα.
κι ἂν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
σὰ γνωστικά ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
τί γέρασα κι εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει,
λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει *.

Πρῶτα παντρεύω σε φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
ὅπῳ χει τὸ κορμί στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζᾶς, νὰ μὴ γεράζης.
νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζᾶς καὶ ζᾶν μαζί σου ἀνθρώποι
σὲ πόλη ἢ βοσκοτόπι.

Άπο τήν στρουγγοκάλυβα ποτέ νά μή μοῦ λείπησ,
 τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῆ κι ὄχτρος τρανός τῆς λύπησ,
 νά σ' ἀνακράζω νά μ' ἀκοῦσ, νά βάζησ νά μοῦ κραίνησ *
 γλυκά νά μέ θερμαίνησ.

Νά ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιὰ μου,
 σάν τὰ ρουπάκια * τοῦ Ζυγοῦ, σάν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου,
 νά μή σᾶσ εὔρουνε ποτέσ τὰ ἔρημα τὰ γέρα !

— Νά ζᾶσ κι ἐσύ, πατέρα !

« Ὁ Τραγουδιστῆσ τοῦ χωριοῦ καί τῆσ στάνησ » 1892 *Κώστασ Κρυστάλλησ*

Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΟΣ

Ὁ ἥρωασ τοῦ παρόντοσ διηγήματοσ εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντόσ ὁ Ζ' μαροχάφτησ, τρίτοσ πάρεδροσ τοῦ χωριοῦ τοῦ δήμου Λίτησ, ὅστισ ὑπέσχεθη, ὡσ εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλωσ νά ὑπόσχεται, (εἰσ τήν ἀρετήν δέ ταύτην ἴσωσ ὦφειλε καί τήν ἐπιτυχίαν του εἰσ τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ ἀ' καί β' πάρεδροσ εἰσ πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆσ πρώτησ τάξεωσ πρὸσ ἀλλήλουσ, αὐτόσ μετριόφρων καί χωρὶσ κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶσ τρίτοσ ἐκάστοτε, μή ὑπάρχοντοσ τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπέσχεθη, λέγω, νά ὑπάγη νά συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπα - Διανέλον τὸν πρωτέδικον, ἔξω εἰσ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ. Ὁ ναῖσκοσ εὔρισκετο τρεῖσ ὥρασ μακράν τῆσ πόλεωσ, καί ὁ παπα - Διανέλοσ ὁ πρωτέδικοσ εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆσ πρωΐασ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τήν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ Κωνσταντοῦ ὅτι θά ἔφθανε πρὸσ τὸ βράδυ, διὰ νά ψάλῃ καί συνορτάσωσιν ὁμοῦ τήν Ἀνάστασιν. Ἄλλου βοηθὸν ὁ παπάσ δέν εἶχεν· ὁ νεώτεροσ υἱόσ του ἐτοιμαζόμενοσ ἐφέτοσ δι' ἐξετάσεισ εἰσ τὸ διδασκαλεῖον δέν ἠδυνήθη νά ἔλθῃ τὸ Πάσχα. Ὁ ἄλλοσ ἔλειπε διαρκῶσ ναύτησ μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρεσ, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖον τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμόν — ἄσ εἶχαν ζωὴν — ὅπου δέν ἔπασαν ἀενάωσ νά μεγαλῶνουν — νά μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονεσ τήν ἠλικίαν, ὥστε δέν ἐπρόφθανε νά μεγαλώσῃ ἢ μία, καί ἡ ἄλλη ἀμέσωσ τήν ἔφθανεν·

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπα - Διανέλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρων δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρωί, ἀπολείτουργα, ὁ παπα - Διανέλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὁμάδα ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπα. Ὁ ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμιές ὑψηλά ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἶτα ἐφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἤναψαν φωτιὰν διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον καὶ ὄλον τὸ ἱερὸν βῆμα. Δὲν ἔπαινε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἠκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἄχ ! ἀλίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

— Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του ! ἔκραζεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θεια - Σειραϊνῶ, ἡ ἀληθῆς ση-
μαιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

– «'Ανθρώπους και κτήνη ! » έπιθύρισε πάλιν ό ίερεύς.

Είχε παρέλθει ήδη ή μεσημβρία και ό ίερεύς μετά του μικρού ποιμνίου έκάθισαν να γευματίσωσιν υπό την ιεράν έλαίαν, έν τώ περιβόλω του ναίσκου, έγγύς του παμπαλαίου εκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τό όποϊον κατ' άλλους ήτο στέρνα ύδατος και κατ' άλλους κοιμητήριον ή όστεοθήκη. 'Η θεία Μαθηνώ, γηραιά εύλαβής γυνή, άποβλέψασα προς τό κτίριον τουτο μετά στεναγμού είπεν :

– 'Ημείς τρώμε, κορίτσια· να έχουν τάχα κι οί φτωχοί να φάνε ;

– Τρών οί πεθαμένοι, θεία - Μαθηνώ ; είπε τό 'Αγλαώ, ή δω-δεκαέτις παιδίσκη του ίερέως.

– Οί πεθαμένοι τρώνε κόλλυβα, έγώ τό ξέρω, προσέθηκε τό Καλλιοπώ, ή δεκαέτις μικρά άδελφή της, και γι αυτό ήμεις στο σπίτι, όσα κόλλυβα μάς φέρνουνε, όλα τά μοιράζουμε στους φτωχούς και στα παιδιά τά γειτονόπουλα, γιά να έχη ή μάνα μας, ή φτωχή να φάη στον άλλον κόσμο . . .

Τό δειλινόν έφάνησαν μακρόθεν να κατεβαίνωσι την ράχιν έρχόμεναι αί καλυβιώτισσαι γυναίκες, αί ποιμενίδες και βοσκίδες των άγροτικων συνοικιών. Ήλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτωνς άνθη, λαμπάδας, κηρία και άγγελια με έλαιον και πρόσφορα και μικράς φιαλίδας με νάμα, ή όδηγοΰσαι όνάρια με τά σάγματα έπεστρωμένα δια κιλιμίων και χραμίων, φορτωμένα τορβάδες και δισάκκια με φλάσκας οίνου, με τυρία νωπά ή ζεματισμένα και κόκκινα αυγά.

Κατόπιν έφάνησαν σφυρίζοντες άλλοκότως δύο ή τρεις βοσκοί με τάς άγέλας των, τάς όποίας ώδήγησαν παρα τον άπότομον κρημνόν προς την θάλασσαν. Οί τράγοι έπήδων από βράχον εις βράχον, από όχθον εις όχθον, από κοιλώματος εις κοίλωμα, ένώ τά έρίφια χαριέντως σκιρτώντα έτρεχον κατόπιν των αίγών βελάζοντα, αγαλλόμενα προς την νέαν δι' αυτά άπόλαυσιν του άγνώστου τουτου πράγματος της ζωής, εκθέτοντα εις τον ήλιον τά στακτερά ή στικτά και λευκά και μαύρα τριχώματά των.

Τελευταίοι έφθασαν οί ποιμένες άνευ των άμνάδων των, τάς όποίας είχον αφήσει όπίσω εις τάς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο άρνία σφαγμένα. Ήφθασαν συγυρισμένοι, άλλαγμένοι, στολισμένοι όλοι των, με καθαρούς χιτώνας, κοντά βρακία και ύψηλές βλαχό-

καλτσες, με πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι και με τούς λιινόχρους ή καστανούς μύστακας άγκιστροειδείς.

Ταχέως έκλινεν ή ήμέρα και ό ήλιος έδυσεν εις μίαν ράχιν του Πηλίου, άντικρύ, άφου επί πέντε λεπτά τής ώρας είχε μείνει στεφανωμένος με κυάνεια και περιπόρφυρα χρυσαυγή νέφη, άντιλαμβάνων ό ίδιος όσην άπέδιδε δόξαν και λάμψιν, και επί δέκα λεπτά άκόμη, άφου έβασίλευσεν, αί άκτίνες τής στέψεως του έμειναν χρυσοφαείς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τó βουνόν με ίώδες χρώμα.

Είτα κατήλθεν ήρέμα επί του όρους ή νύξ, σπείρουσα παντού τó βαθύ και άρρητον μυστήριόν της. Και ό μπαρμπα - Κωνσταντός ό Ζ'μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος του χωρίου του δήμου Λίτης, δέν έφάνη ούδαμόθεν νά έρχεται.

Ήτο δέ άνήσυχος ό ιερεύς και φόβος ήτο νά μείνωσι χωρίς 'Ανάστασιν και λειτουργίαν. Διότι εύλόγως δέν ήδύνατο άνευ βοήθου νά ιεροπρακτήση. Λειτουργία χωρίς ένα τούλάχιστον ψάλτην ή άναγνώστην δέν γίνεται. Οί ποιμένες και οί βοσκοί ήσαν όλοι, ως εικός, ού μόνον άγράμματοι, αλλά και άλιβάνιστοι οί κακόμοιροι, πολλοί τούτων.

— Τώρα τί νά κάμουμε ;... 'Ορίστε, σου ύπόσχονται σίγουρα μιá δουλειά κι' ύστερα σ' αφήνουν μες στη μέση. «'Ανθρώπους και κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

Ήλπιζεν έν τούτοις άκόμη ότι ό μπαρμπα - Κωνσταντός θα ήρχετο. 'Αργοστόλιστος ήτο πάντοτε, τόν ήξυρευεν. 'Αλλά τώρα ήτο σκοτεινή άκόμη ή νύξ και μόνον τά άστρα έλαμπαν άνω. 'Ολίγον ύστερα άντέλειεν ή σελήνη, και τότε έλπις ήτο νά έλθη.

Παρήλθον δύο ώραι και ή σελήνη άντέτειλε κολοβή από τó σκοτεινόν βουνόν άνω, άνερχομένη βραδέως εις τó στερέωμα, και αί τάξεις των άστρων ήραιώθησαν επ' άπειρον και σχεδόν ήμαυρώθησαν εις τήν διάβασίν της. Παρήλθεν άκόμη μιá ώρα. 'Ο μπαρμπα - Κωνσταντός δέν έφάνη.

'Ο ιερεύς ήρχισε ν' άγανακτῆ.

—'Ο άσυνειδήτος ! ό μωρός . . . "Ημαρτον Κύριε ! «'Ανθρώπους και κτήνη . . . ».

— Τά ξέρω έγώ από όξου τά πλιότερα τά γράμματα, παπά, του έλεγεν ή θειά τó Μαθηνώ, δια νά του δώση θάρρος: τά κανοναρχώ

κειδὰ στ' αὐτί τοῦ γερο - Φιλιππῆ, κι ὁ γερο - Φιλιππῆς, ὅπουν' θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λέη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νά δά ἡ ὥρα νά σέ κάνουμε καί ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ἔσπτόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καί δέν ἦτον ἐλπὶς νά ἔλθῃ πλέον ὁ μπαρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ὁ παπα - Διανέλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καί προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος. Εὐθύς κατόπιεν του ἔτρεξαν ἡ γριά Μαθηνῶ καὶ ἡ θειά τὸ Σεραϊνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νά ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νά ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νά κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτειν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος τῆς.

Τέλος δέν ἦτο ἐλπὶς νά ἔλθῃ ὁ κύρ Κωνσταντός, καὶ ὤφειλον ἐκ τῶν ἐνόνητων νά ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάξασαι τὴν ὑπνώδη νάρκη, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δέν ἤργησαν νά ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπα - Διανέλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβῶν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σῆμαντρον, διότι φεῦ ! δέν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νά ἐξυπνᾷ τοὺς πρὸ αἰῶνων κοιμηθέντας καὶ νά συγκινητὴν τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σῆμαντρού τούτου ἤρχισε νά κρούη ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτων (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἤχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἦναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νά ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἦναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι' ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερά εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρῆν τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφές μακρὸν προσόπιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἀργὰ τὸ κατὰ Μᾶρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η . . .

« Λαμπριάτικος Ψάλτης » Ἐφημ.
 « Ἀκρόπολις » 1893. (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστὶ, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφον σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγῇ δὲ νεκρικῇ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθῆ χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασσα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἑλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἢ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἄλλὰ παρευθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρισε ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολὺ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμακί σου, Ἐλιφὲτ... Ρεσίτ, δώσε μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

ἐπροχώρουν σιωπηλοί· ἀλλὰ μόλις ἔστρεψαν αὐτόν, εὐρέθησαν πρὸ γραίας γυναικός, κρατούσης εἰς τὴν χεῖρα λαμπάδα ἀναμμένην. Ἐβάδιζεν αὕτη μετὰ κόπου ἕνεκα τῆς ἡλικίας της, ἐσύρετο σχεδόν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι της τὸ « ἅγιον φῶς » ποῦ εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν θέαν τοῦ φωτός καὶ οἱ τρεῖς ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἄλλὰ ματαίως· ἡ γραία ὑψωσεν ὀλίγον τὸ φῶς, καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς περισσώτερον διὰ τῶν ἀκτίνων του καὶ τῶν βλεμμάτων της. Ὁ δρόμος ἦτο στενός. Τὰ πλατιά ἐνδύματα τῆς Ἐλιφέτ, μετατοπίζοντα τὸν ἄερα, παρ' ὀλίγον εἰς τὸ σκότος νὰ σβήσουν τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος.

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, Μεχμέτ μπέτη, εἶπεν ἡ γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· ἀπήντησεν ἐκεῖνος· καὶ τοῦ χρόνου.

Καὶ ἐπροχώρησέ μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἡ γραία στραφεῖσα τότε τοὺς παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον διὰ τοῦ βλέμματος, ὅταν δὲ τοὺς ἔχασεν εἰς τὸ σκότος, εἶπε μέσα της :

— Τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέτης μὲ μιὰ χανοὺμ καὶ τὸ γιό του . . . Ποῦ νὰ πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα ποῦ ἔναι, δὲ ρίχνεις μιὰ φωτιά νὰ τὸν κάψῃς, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ;

Εἰς τὸ σκότος ἦτο βυθισμένος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Πρὸ μικροῦ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αὐτόν· πρὸ μικροῦ πλήθους εὐσεβῶν συνωθοῦντο καὶ εἰς τὰς αὐλὰς του ἀκόμη, πρὸ μικροῦ χαρμόσυνου φαλμωδίου ἀντήχουν ὑπὸ τοὺς θόλους του καὶ τὸ « Χριστὸς ἀνέστη » ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδοτο ὡς ὁ γλυκύτατος τῶν ἀσπασμῶν. Τώρα ἀπέμεινε μόνον τὸ ἀνάμικτον ἄρωμα τῶν λιβανωτῶν καὶ τῶν κηρίων, γεμίζον τὴν ἀτμόσφαιραν, ἢ πρὸ τῆς ἐπαργύρου εἰκόνας τῆς Παναγίας κανδήλα, αὕτη μόνη διατηροῦσα τὸ ἀμυδρὸν φῶς της, καὶ σιγὴ, σιγὴ πανταχοῦ. . .

Δύο κτύποι ἀκούονται αἴφνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν. Ἐξ ἐνὸς παρ' αὐτὴν στασιδίου ἐγείρεται τις καθήμενος, ἀναμένων, καὶ σπεύδει μὲ βῆμα ἀσταθές, ὑποτρέμων, ν' ἀνοίξῃ. Ἦτο ὁ ἱερεὺς.

Εἰσέρχεται εἰς, κλίνει τὸ σῶμα καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του. Εἰσέρχεται ἄλλος, εἰσέρχεται τρίτος καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτά. Ἐπειτα ἡ θύρα κλείεται, οἱ δὲ εἰσελθόντες, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, πλησιάζουν ἀθορύβως πρὸ τοῦ τέμπλου καὶ γονατίζουν κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρον σεβάσμιος μὲ μακρὰν δλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὁραϊάν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γουπετούντων :

— Ἐλα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτὸς ποὺ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινὰς στιγμάς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπότηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὁραϊάν Πύλην φιθυρίζων εὐχὰς τινὰς μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδηφόρος παῖς μὲ συμπαθῆ ὠραϊάν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσετε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἕως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἄπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἐρασμία αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἰστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας ποὺ τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν δακρυσμένοι.

— « Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιστημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα τῆς τὴν θείαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρεῖās τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὔτος.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος », ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος.

Ἦλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτίνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ « σώματος καὶ τοῦ αἵματος » ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθής, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστον τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτήρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὄφθαλμούς του.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος », ἐπανελάβε διὰ τρίτην φοράν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσεν καὶ οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχυῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωπούς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαί εἰς τὴν οἰκίαν των, γραιὶά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσιίτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καὶ αὐτὴ « νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡ μέρα ποῦ ἔναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ μπέην, μόνος δὲ ὁ παπα - Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερὸν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχησμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱεράν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἑλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατὸν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαιῶς θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὄλοιο ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέην, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοί των. Ἐμειναν

οὔτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατάκλειστον, κατασκότεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἡδύνατο κανεὶς νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἐσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κἀνιστρον γεμαῖτον κόκκινα αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν :

« Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνῃ ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς :

— Κύριε, ἐλέησον . . .

« Οἱ Κρήτες μου », 1898.

Ἰωάννης Δαμβέργης

Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνας ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλην.

Ὁ ἥλιος, γέρνοντας στὴ δύση,
μπροστὰ τοῦ ἱεροῦ τὴν πύλην
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκιά μοσκοβολιά
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
θυμίαμα, ποῦ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη », 1902.

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Ο Ξ Ω Κ Λ Η Σ Ι

Γίγαντας ὁ πλάτανος, χιλιόχρονος,
κι ἡ κουφάλα του κρυφὸ ξωκκλήσι
καί, διωγμένοι οἱ χριστιανοί, τὴν πίστη τους
μὲς στὸν κούφιο πλάτανο εἶχαν κλείσει.

Ἄπ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη ἀπόκρυσαν
σκίνοι καὶ λυγιᾶς τὸ μονοπάτι
κι εἶχε γιὰ σκεπὴ τὰ πλατανόφυλλα
καὶ τὴν πόρτα του ἔφραζαν οἱ βᾶτοι.

Ἔνας - ἕνας μὲ λαχτάρα πήγαιναν
σύθαμπα τὸν ὄρθρο καὶ τὸ βράδυ
γιὰ νὰ θυμιάσουν τὰ εἰκονίσματα
καὶ νὰ βάλουν στὸ καντήλι λάδι.

Τώρα, ὅταν διαβαίνομε ἀπ' τὸν πλάτανο,
τίποτ' ἄλλο ἢνὰ δὲ θ' ἀπομένη,
παρὰ μόνο μιὰ κουφάλα ξέσκεπη,
σάπια, τρύπια καὶ σαρακωμένη.

Μ' ἀπ' τῆς πίστεως τ' ἁγιασμένο χάλασμα
κάθε γλυκοχάραμα καὶ δεῖλι
θὰ μυρίζη κάτι - σὰ θυμίαμα,
θὰ φωτίζη κάτι - σὰν καντήλι.

« Θὰ βραδιάζη », 1922.

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Α'

Ὁ ἥλιος γέρνει. Ὁ Γιουσούφ ἁγᾶς, ἄγριος ἁγᾶς, πίνει τὸ σιρόπι
του ξαπλωμένος ἐπάνω σὲ μαλακὸ καὶ παχὺ τάπητα, σ' ἕνα προση-
λιακὸ μέρος, κάτω ἀπὸ τὰ Προπούλια τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας
εἶναι ὁ κυρίαρχος Ἄγᾶς τοῦ κάστρου, σοῦ λᾶει ὁ ἄλλος ! ...

Δίπλα του ἕνα κομμάτι σπασμένης κολόνας. Κάποτε ἀνασηκώ-
νεται ὁ ἁγᾶς καὶ ἀκουμπᾶ σ' αὐτὸ ἐπάνω τῆ μέση του νὰ ξεμουδιάση.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ ἀγὰς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρῶνί βρίζει καὶ δέρνει. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσει, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. Ὅλα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα ποῦ πατεῖ· τί χῶμα ! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσει ἐπάνω του, καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἕνας φτωχὸς ξωτάρης, ποῦ ἡ κακὴ του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμιὰ δεκαριὰ καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποῦ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας· καβάλα ! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακὴ· ὕστερα βλέπομε . . .

Ὁ ἀγὰς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται, φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποῦ τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελῶνες . . . Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε ; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πάει τὸν ἀνήφορο ; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη ! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιαδες ;

— Εἶμαστε νιοφερμένοι, ἀγά μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη ; Νά ! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἀγριος ἀγὰς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσης.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὐριο, ἀγά μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Ἄι - Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποῦ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἔσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαϊκό ! Μπρὸς στὰ μάτια μας ! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω ! Ὁ Ἄλλὰχ νὰ μᾶς φυλάξη ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ; Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο . . . Ὁχι, σταθῆτε ! . . .

Κάποια μεγάλη ἰδέα κατέβασε ὁ ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκάνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνη τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιά, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξη κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

Β΄.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνης, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλιῶς χάθηκες !

— Ὁ,τι προστάξης, ἀγᾶ μου ! Ὁ,τι προστάξης...

— Σούτ ! πολλὰ λές ! Μόνον αὐτιὰ νὰ ἔχης, στόμα νὰ μὴν ἔχης. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρῖσκεται ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορά πού βρέθηκε, πρέπει νὰ μένη καὶ νὰ λειτουργίεται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἢ ἀλήθεια εἶναι, πῶς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος πού τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξη ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησοῦλα λογαριάζω, πῶς βρῖσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοὶ !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ ὡς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πῶς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὄρεξη γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὄλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρους μου καὶ πῆς του πῶς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἢ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ πανηγύρι πού βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνη ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἄγιος σας κάτι θ' ἄξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμήσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνη μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν και νά μαζευτούν όλες οί ένορίες μέ τους ίερείς των έδω στόν 'Αι - Δημήτρη. Πές και στούς άρχοντες και στούς προεστούς και σέ κάθε νοικοκύρη πού θ' άπαντήσης, πές άπό μέρους μου πώς αυτό είναι ή θέλησή μου. Όποιος δέ θά 'ρθή, έμένα θά προσβάλη· έλα τρέχα, φύγε άπό τά μάτια μου !...

Μά για στάσου ! "Άκουσε. Αύριο πρωί, πού θά ψάλλουν στήν έκκλησία τó τροπάρι του 'Αγίου σας, ν' άνεβής σ' ένα ψήλωμα, κοντά στήν έκκλησία και νά κουνήσης για σημάδι ένα κόκκινο πανί, για νά βάλωμε φωτιά στή λουμπάρδα - τó μεγάλο πυροβόλο - και στά άλλα κανόνια του Κάστρου, νά τιμήσωμε τόν "Αγίο σας. "Έ, άς γίνη κι αυτό !... Φύγε τώρα· σέ βαρέθηκα. Τυχερός άνθρωπος είσαι...

'Ο ραγιάς έκαμε μιá μετάνοια και άγγιξε ή μύτη του στο χώμα. 'Ο 'Αγάς, χωρίς νά τόν κοιτάξη, γύρισε στούς ανθρώπους του και είπτε :

« Τί ώραίος πού θά είναι ó τόπος αύριο τó πρωί γύρω στόν 'Αι - Δημήτρη, γεμάτος κόσμος, πού νά μήν πέφτη χάμω ούτε ηήλο !...» Και κουνώντας τó κεφάλι του κοίταξε τó ραγιά πού έφευγε τρε-
χάτος.

- Τόν παρασφίζατε τόν άνθρωπο, άθεόφοβοι, και πηγαίνει τόν κατήφορο σάν ξεβιδωμένος. Χά !... Χά !... Χά !... Ξεφώνισε τρεις φορές, χωρίς νά γελάση τó πρόσωπό του.

Γ'.

« Δέν είναι άλλος Θεός άπό τόν 'Αλλάχ και ó Μωάμεθ είναι ó προφήτης αυτού », άκούστηκε άπό τó μιναρέ του Παρθενώνος ή φωνή του μουεζίνη, πού καλοῦσε τούς πιστούς νά προσευχηθούν.

Σκοτείνιασε. 'Ο άγάς πρόσταξε νά φύγουν όλοι· και όλοι έφυγαν. Δύο μονάχα έμειναν και κρυφομιλούν. 'Ο άγάς και ó πυροβολητής 'Αχμέτ.

- Κοίταξε, 'Αχμέτ, νά τά καταφέρης καλά ! Τó στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, και έδειχνε τά Προπύλαια, πού ή τύχη μ' έρριξε και κάθωμαι μέσα, έχει μπαρούτη όσο θέλεις· μπόμπες έχομε, άλλο τίποτε, λογιών - λογιών· δέ χρειάζεται δά και μεγάλη φασαρία ! Τó μόνο πού φοβούμαι είναι ó καιρός, νά μη μās τά χαλάση....

“Υστερα από καλοκαιρινή λιακάδα, ό ούρανός έγινε πίσσα.

– Μή λές τόν κακό λόγο, άγά μου ! “Όλα θά πάνε καλά: μη σέ μέλη... “Ό μουφτής τί γνώμη θά είχε τάχα ;

– Καί ποιός τόν ρωτᾷ ; Μοῦ κάνει τό μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τό όνομα θά βουίξει στά έφτά βασιλεια. Θά εἰποῦμε πώς έγινε λάθος. “Εγώ εἶπα γιά μπαρούτη μονάχα: κατάλαβες ; “Εγώ πάω τώρα νά φάω καί νά πλαγιάσω καί πρῖν νά χαράξει, θά εἶμαι στό πόδι. Πέτρες, χῶμα καί ἄνθρωποι νά γίνουν ένα... “Ησαν τά τελευταία λόγια πού εἶπε ό Γιουσούφ καί ἔφυγε.

“Ό “Αχμέτ προσκαλεῖ τούς πυροβολητές. Τά πυροβόλα τῶν Προπυλαίων έτοιμάζονται: μεταφέρονται άκόμη καί τά κανόνια τῶν έορτῶν άπό τό μέρος τοῦ “Ερεχθείου. Στή μέση βάζουν τήν περίφημη λουμπάρδα γιά επίδειξη, όπως εἶπε ό φρούραρχος.

Γενική κίνηση στό Κάστρο καί συζήτηση γιά τήν τιμή πού θά δώσει ό άγός στους ραγιάδες. Οί περισσότεροι βρίσκουν σωστή τήν άπόφαση του.

–“Όσο πιό εύχαριστημένοι εἶναι οί ραγιάδες, τόσο πιό πολύ δουλεύουν, πρόσθεσε ό γερο - μάγειρος τοῦ άγᾶ. Τά τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. “Ό ἱμάμης όμως τοῦ Μεγάλου τζαμιού, τοῦ Παρθενῶνος, καί ένας έπίσημος διαβατικός δερβίσης ἔχουν άλλη γνώμη: άφού όμως δέν ἔχουν τή δύναμη νά άντιπράξουν στή μεγάλη τιμή, φεύγουν μουρμουρίζοντας τή γνώμη τους.

Τό μυστικό μόνον ό “Αχμέτ τή γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθιά. “Όλοι κοιμούνται. Οί πυρπολητές ἔφυγαν καί οί τελευταίοι. Νέκρα στόν βράχο.

Σέ λίγο μιᾶ σκιᾶ ζυγώνει στά πυροβόλα. Πηγαίνόερχεται. Φέρνει σφαίρες, τίς βάζει στά κανόνια καί τίς σπρώχνει μέ τό γεμιστήρι μέ μεγάλη δύναμη καί λίγον κρότο. Γεμίζει καί τή λουμπάρδα μέ τήν πιό μεγάλη μπόμπα καί ξαπλώνεται στά μάρμαρα κουρασμένος.

Μιά μεγάλη άστραπή φωτίζει τόν κατάμαυρο ούρανό καί φανερώνει τήν άγρια τοῦ “Αχμέτ όψη, ένῶ μακριά στά πρόσβορρα, έπάνω άπ’ τό φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνός αύλακώνει τό στερέωμα. “Ό “Αχμέτ φεύγει σέ λίγο καί αύτός. “Η δουλειά του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. Λίγη ώρα περνᾷ καί βροντές τραντάζουν τό ἔδαφος. “Ερχεται σάν ἑλαφρός πρόσκοπος ένα ψυχρό άεράκι.

Καί ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χοντρές ψυχάλες. Κουτεύει νὰ ξημερώση, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότηχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ ἀγᾶς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν δημογερόντων, ἤϊρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο : Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἄι - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν, καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιαδί ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσοῦφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκή.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ ἀγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ ἀγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικός ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξη, ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάση.

— Τὴν πάθαμε, ἀγᾶ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιαδες πέρσαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένα. Νά, ἄλλοι δυὸ - τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ;... Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἀχ ! βογγᾷ ὁ ἀγᾶς. Ὁ παπὰς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρι τοῦ Ἀγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία !... Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησία ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέση, πού ήταν ή έκκλησία. Σέ θέλω, 'Αχμέτ, σε θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένοι ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεί δεξιά, άριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώσπου τὰ βάζει στο σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. 'Ο 'Αχμέτ ζυγώνει άναμένο τó άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, έπάνω άπό τó κεφάλι του, χύνεται άπό τόν ούρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... "Όλη ή 'Ακρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, έπάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

"Αν είναι ό 'Αχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ούρανόσ καλύτερος. 'Η καταστροφή είναι φοβερή. Οί περιηγητές γράφουν γι' αυτή με φρίκη και θαυμασμό !... 'Ηταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσουφ. Είχε μάνα, είχε τέσσερις γυναίκες, είχε δυό γιούσ, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε άπό όλους αυτούς.

'Ηταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής 'Αχμέτ. Χάθηκε κι αυτός...

Τὰ πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χώμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

'Η 26η 'Οκτωβρίου 1658 έμεινε πιά ιστορική.

Οί Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοϋνται όλοι έξω άπό τó έκκλησάκι τ' 'Αι-Δημήτρη, και μόνο ό παπάσ μένει νά τελειώση τή λειτουργία.

'Η βροχή ύστερα άπό τήν καταστροφή έπαυσε. 'Ο ούρανόσ καθάρισε. Σά νά μην έγινε τίποτε ! Τó θαϋμα και ποιός δέν τó έμαθε !

'Ο 'Αι-Δημήτρησ πήρε με τó δίκιο του τó παρανόμι πού τού έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρησ - βομβαρδιστής. Δυστυχισμένα Προπύλαια !...

« Τó 'Ελληνικό »

Δημ. Καμπούρογλου

Τ Ο Σ Α Β Β Α Τ Ο Β Ρ Α Δ Ο

Γλυκιά 'ναι άπόψε ή βραδιά κι ή φύσις ήσυχάζει.
 Κανένα ήχο δέν άκούς, μηδέ βοσκοῦ φλογέρα,
 μηδέ κελάδημα πουλιού ή βέλασμα προβάτου,
 μηδέ στά φύλλα δέν άκούς τὸ χάιδεμα τοῦ άγέρα.

'Απανεμιά και σιωπή βαθιά... Νά ! — τί καμπάνα
 ήχολογεί άπό μακριά στὸν ήσυχον άέρα ;

Μήπως για θάνατο κτυπᾶ ή για χαρά σημαίνει ;
 'Απόψε Σαββατόβραδο κι άπό τήν 'Εκκλησία

σημαίνει για τήν αύριανή ήμέρα ή καμπάνα.
 'Ω χωρικοί, σπογγίσατε άπό τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, που άγιασεν εξ ήμερῶν σας κόπος.
 Αύριο είναι Κυριακή, χαρᾶς κι άγάπης μέρα !

Εύτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
 και θά 'λθουν ὄνειρα γλυκά στὸν ήσυχό σας ὕπνο·

και αύριο πρωί - πρωί καλόκαρδοι, άθῶοι,
 μέ τή γυναίκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στήν άγκάλη,

πηγαίνετε στήν 'Εκκλησία για νά λειτουργηθῆτε.

Στίχοι, 1862

Δημήτριος Βικέλας

Σ Ι Μ Ω Ν Π Ε Τ Ρ Ο Σ

Χαραματα. Βαριά κοιμᾶται ή Ρώμη
 μέ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαϊᾶς στά μάτια.
 Στάχτη οί ναοί και στάχτη τὰ παλάτια.
 μ' αίματα χριστιανῶν βαμμένοι οί δρόμοι.

Μιά κουστωδία, μὲ δόρατα ὠπλισμένη
φέρνουν τὸν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον ὄλοι
στοῦ μαρτυρίου τὸν τόπο, ἔξω ἀπ' τὴν πόλη.
Ἐκεῖ ὁ σταυρὸς στημένος τὸν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμὸς ἐκεῖνος, μὲ τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, ἀργὰ βαδίζει
στὴ νέα ζωὴ. Ἡ ἀνατολὴ ροδίζει,
σβηοῦν τὰ στερνὰ ξαγρυνισμένα ἀστέρια.

Τώρα δειλὰ - δειλὰ χαράζ' ἡ μέρα,
πάχνη θολὴ σηκώνεται ἀπ' τὰ βύθη
τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς αὐγῆς τ' ὀρνίθι,
τὸ τρίτο ὀρνίθι, ἀκούγεται ἀπὸ πέρα.

Στὴν ἀγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ θυμᾶται πάλι
μιὰ νύχταν ἀλησμόνητη, μιὰν ἄλλη
νύχτα, τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Πιλάτου.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στὴ θλιμμένη
τὴν ὄψη του ἡ χαρὰ γλυκοχαράζει,
καὶ στρέφοντας ψηλὰ τὰ μάτια, κράζει :
— « Βλέπεις ; δὲν σ' ἀπαρνιέμαι ! » Καὶ πεθαίνει...

Ἰωάννης Πολέμης

Α Ι Δ Υ Ο Δ Ε Η Σ Ε Ι Σ

Τὸ κατωτέρω συμβάν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν
πόλεμον τοῦ 1913, ὅτε αἱ ἥρωϊκᾶ ἑλληνικὰ φάλαγγες ἠλευθέρω-
νον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Ἐὸ λόχος ἐκίνησε βουβὸς πρὸς τὸ πλάτωμα, ποῦ τὸ ἐπλαισιῶνεν
ὁ ψίθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν ἐλαφροκῦμαντην πρασινάδα
τῆς χλόης. Εἰς τὸ πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ
τάγματος. Καὶ ὅταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι τῶν ταγμάτων
τοῦ συντάγματος, ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στή μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ διοικητής. Γύρω του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱερο-τελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργα τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. Ἔβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν, καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποῦ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτην σιωπῇ, εἶπε :

— Προσοχή, παιδιὰ ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχή στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποῦ ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέησίν μας. « Καρδίαν καθαρὰν » θέλει ὁ Κύριος· αὕτη εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὄπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποῦ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι ὅ,τι μποροῦμε.

Προσοχή λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χειρῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἠλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποῦ ἀντίκριζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμμήθη ὁ διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλί ἐκελαδοῦσε μακριὰ, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποῦ θὰ ἔβροσκε στὰ ἠλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐστατικήν τις προσευχῆς, ποῦ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

« Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...»

Ἄλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχῆς αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τίς ἀκούαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τό καταστάλαγμα των στίς διάπλατες καρδιές τῶν μαχητῶν, πού αὔριο θά ἐτρικυμίζοντο ξανά ἀπό τό κάλεσμα τῆς Νίκης στόν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τόν λαόν Σου...», ἔψελναν τώρα μελωδικά οἱ δύο στρατιῶτες, πού ἐπαράστεκαν τόν παπαῆ. Ὁ διοικητής ἐσήκωσε τό μέτωπο καί μ' ἓνα ἕλαφρό γενικό κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαναν τό ἴδιο· γιατί ὁ λαός τοῦ Κυρίου ἔνωθε πῶς ἦταν ἄξιός τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι...»

Ἄστράφτουν τὰ μάτια σέ βουβήν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στό ἀγίασμα τῆς πίστεως καί τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾷ σέ κάθε ματιά τό ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καί τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τό ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλά κάτω ἀπό τόν ἀνέφελον, ὀλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητική μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμωδιῶν :

«... καί κατάταξον αὐτούς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἁγίων, Κύριε, καί ζωὴ καί ἡ ἀνάπαυσις ».

Ἄσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τόν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὡσάν ἀπό τό ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, πού ἐκάλεσεν ὁ Ἄγγελος τοῦ πολέμου στήν αἰωνιότητα τῆς ἑλληνικῆς ἀναμνήσεως. Ἐνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καί πλοῦσια μαῦρα μαλλιά, πού τὰ ἡλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς « ἐρατεινῆς * ἡβης του » ἡ ἀβρὰ ἄνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιά στήν κορυφὴ ἐνὸς δένδρου, πού ἀργολικνίζεται * στό πέρασμα τῆς αὔρας. Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, πού λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στόν παπαῆ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοπιοῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχε τὴν ἔκφρασιν βαθιᾶς περισυλλογῆς * στό αὐστηρὸ πρόσωπό του.

« Αἰωνία ἡ μνήμη... » ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζί μὲ τόν παπαῆ. « Αἰωνία τῶν ἡ μνήμη », ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καί μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὄλοι σταυροκοπιοῦνται.

Ὁ παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκον του. Ὁ διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλο του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσία του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ σχωρέστε τους !

— Θεὸς σχωρέσ' τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὀλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθησαν στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριὰ ἀπὸ κάτι ποὺ τὰ ἔκαιγε.

Ἐπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνα των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευσε τὶς ψυχὰς σὲ μιὰ καὶ μόνη, καὶ κάθε καρδιά ἄκουε μέσα της τοὺς δυνατοὺς παλμούς ὄλων τῶν ἄλλων.

« Ὁ Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας » 1914

Νικ. Καρβούνης

Ἡ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῶο ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη καὶ ἀπογοήτευση γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου καὶ ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρῶσιν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὰς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ' ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἔνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικὲς τους καρδιὰς ἦταν πιὰ Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμή τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆ ἀποβραδὶς πολὺτιμα μύρα, γιὰ νὰ ῥθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἀχραντὸ Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθιά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικό δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τις περίμενε ὅμως ἐκεῖ !... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτός καὶ ἀδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φευγάτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου ; Τὸ μετέφεραν ἀλλοῦ ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμα !...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκά σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβάστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε ; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο ; Δὲν εἶναι ἐδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πεί ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκές γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἐνίσταν μόνον μιὰ ἀνακούφιση στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταρραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγιές τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολόνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτές ἀκτῖνες.

Ζυγώνουν κοντὰ του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατώντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν πῶς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικά λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σικιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντὰ τους.

— Χαίρετε ! τοὺς εἶπε μὲ γλυκιὰ φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾶει τὴ Μαγδαληνὴ ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναίκα, γιατί κλαῖς ; Ποιὸν ζητᾶς ;

Ἐκείνη σκέφτηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλῇ :

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες ; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τῆ χάρη, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρια ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποῦ ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τῆ χάρη !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή :

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα, κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ πρώτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασή Του.

Ἄλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντὰ Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἄξιζαν αὐτὲς πρώτες νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασή Του καὶ νὰ τῆ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους μαθητὰς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τις ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναζε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμιά χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοιξιότικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπιίζουν ὁμορφιά καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ, κι ὅλα μαζί ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

Κ Ο Λ Ο Κ Ο Τ Ρ Ω Ν Α Ι Ι Κ Ο Π Α Σ Χ Α

Έκείνο τὸ χρόνο – 1820 – τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῆ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναίκα, γιατί στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη ὁ παππ - Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρομαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρίζη με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μοριά, τὴν ὄνειρεμένη πατρίδα του, πού δὲν μπορούσε νὰ τὴν ξαναἰδῆ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα πού ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μοραίτες πού ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες περιμένοντας τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴ φωνὴ πού θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήση τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας πού τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴ οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγη ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῆ νὰ ζῆ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλές ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκιὰ καὶ γελαστὴ φύση, πού τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμη εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολοντί δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, πού τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγότερο πικρὴ τὴν ξενιτιά.

Πολλὲς φορές εἶχε τραβήξει τὸν ἀνήφορο ἐκείνον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλη τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἤσυχα ὁ κόντε Σολωμός. Στὸν ποιητὴ ἔβρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, πού ἦσαν

καὶ δικοί του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε πὼς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἢ ἄγια ἡμέρα τῆς Ἀναστασεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μοραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητῆ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωσε καὶ τοὺς ἐξίσωσε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή παρηγοριόταν.

Ὅταν ὁμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, πού μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σουβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὀλόξανθη ζακυνθινὴ βερντέα ἐχρῦσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἐλεπε ὁμως κάτι πολῦτιμο — ἡ εὐθυμία — πού κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰ νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικά ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μοριά του, πού ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ξάφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μοριά ! Καλὰ μαντάτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἄρματολοι καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμη τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι πού μποροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῆ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίον, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμήνυμα πού μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνωσαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτῆ ἐσήμαινε πόλεμο, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνον τῆς ζωῆς τους, πού τώρα περνοῦσε ἡσυχῇ κι

αμέριμη. Ἄλλὰ δὲν τοὺς ἔμελε. Γιά τὴν πατρίδα ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δώσουν καὶ τὴ ζωὴ τους.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρῶνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἕνα κλαδί ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μοριά, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνηση, ποὺ δὲν κατῶρθωνε νὰ κρύψη :

—Ὁ Θεὸς νὰ δώση, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἀρνια ἔκει κάτω, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέρφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἕνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καὶ ἡ εὐχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρῶνης δὲν ἄργησε νὰ μάθῃ τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάσταση. Οἱ Μοραῖτες δὲν σηκῶνονταν, ἂν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μοριά.

Τὰ πράγματα ἦσαν πιὰ ἔτοιμα. Ἔπρεπε ὁμως νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ δώσῃ ὑποψία στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ περάσουν στὸ Μοριά. Ἄλλὰ ὁ Κολοκοτρῶνης κατῶρθωσε νὰ τοὺς γελάσῃ μὲ τὴν πρόφαση ὅτι θὰ πῆγαινε στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὶς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρῶνης κατῶρθωσε νὰ φύγῃ μὲ καΐκι καὶ νὰ περάσῃ στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε. στὸ σπίτι τοῦ Μούρτζιου, ἕως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα ποὺ σηκώθηκαν πιὰ οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρῶνης. Δὲν εἶχε πιὰ τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἄλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἦταν στὸ Μοριά του, καὶ μ' ὅλες τὶς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τὶς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρῶνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καὶ στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμήθηκε τὸ σύντροφό του ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ τὴν εὐτυχία, ποὺ εἶχε γίνῃ πιὰ πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὄχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εὐτυχισμένος κι ἐβροντοφώναξε :

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη!

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Καὶ φιλήθηκαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα, εὐτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

Περιοδικὸ « Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

Ἡ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχινιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφουσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
πού λές καὶ λέει μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
« Γλυκιά ἢ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα. »

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
μέσα στὲς ἐκκλησιᾶς τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξετε ἀγκαλιᾶς εἰρηνοφόρες
ὀμπροστὰ στοὺς ἀγίους καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἄ ν ἔ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μανάδες·
γλυκόφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι
ἀπὸ τὸ φῶς πού χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Ἐπὶ τὸν « Λάμπρο »

Διονύσιος Σολωμὸς

« Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

... Ἐπάνω εἰς τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριώδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκύπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ώραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἄσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἐκρυσπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολιδία του μέσα εἰς τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρόν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἔσπερινὸν μαζί με τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἔως τὴν βρύσην, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικούς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψαι ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος:

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας ἀβρῶς νίπτων,
ὄμοῦ δὲ καὶ διαυγῆς νῦν ὕδωρ πίνων,
τῆς καλλιρρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
φυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετής πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του, εἶχεν εὑρεθῆ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει με ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωΐαν, εἰς τὰ χίλια ἐξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς « τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μικροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια, νὰ λικνισθῆ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ διήγημα

« Ὁ Νεκρὸς Ταξιδιώτης »

Περιοδ. « Παναθήναια » τόμ. ΙΘ'.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Στροφαί 1 — 16)

Σέ γνωρίζω ἀπό τήν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τήν τρομερή,
σέ γνωρίζω ἀπό τήν ὄψη
πού μέ βία μετράει τή γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καί σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῆ.

Ἄργει νά ᾽λθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καί ἦταν ὄλα σιωπηλά,
γιατί τά ᾽σκίαζε ἡ φοβέρα
καί τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καί διηγώντας τα νά κλαῖς.

Καί ἀκαρτέρει, καί ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπό τήν ἀπελπισιά,

κι ἔλεες : « πότε, ἄ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ'ς ἐρμιές ; »
Καί ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ στα κλάιματα θολό,
καί εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἶμα,
πλήθος αἶμα Ἑλληνικό.

Μέ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαίνες κρυφά
νά γυρεύς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκολες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουρταλῆ.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καί σέ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, οἰμέ ! στή συμφορά σου
ὅπου ἐχαίροντο πολύ,
« σύρε νά ᾽βρῆς τὰ παιδιὰ σου,
σύρε, », ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι
πού τῆ δόξα σου ἐνθυμεῖ.

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμη,
πού ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τῆ νίκη ἢ τῆ θαντή.

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν πτωχοῦ πού θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Μάιος 1823.

Διονύσιος Σολωμός

(Α' ἔκδ. 1825)

Η Δ Ο Ξ Α

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα ἡρώων νέων,
πού λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τῆ χρυσῆ σοφία,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὄρμη,
νέαν ἄς πλάσωμε ἱστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἐχει στεφάνι ἡ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο τῆς τὸ ἱερό.
Ἄπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηρό.

Ἐμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα !
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνη,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

« Ποιήματα », 1896.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σὺν φρονῶν διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωκε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἐντιμὸν εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριοι εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἰκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἐχθρὸν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ νὰ ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μᾶς δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανὲν μέγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνᾶρτον Ἀριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερά τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμῆν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηδένιζε κάθε ἄλλο αἴσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἤθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἤθελον ἐκλείψει ἔκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσοῦ παρά διὰ τῶν ὀπλων, ἀπέστειλε πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσει καὶ καταστρέψει.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἐξῆς : Ὁ Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἐξόδων τοῦ ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐὰν δέχεσθε νὰ καταθέσητε τὰ ὄπλα σας.

Οἱ Σπαρτιᾶται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσει οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικά του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωσε τὴν ὠραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπαθανاتیσῃ τὸ ὄνομά του. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

« Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ γνωρίζουν. Ἀλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιᾶτῶν, οἱ ὅποιοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἄς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὄλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσοῦν ἤθελάν ποτε πωλήσει οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον ὅταν

ὁ ἥλιος παύσει τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἐγένετο, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη.

« Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

Σ Α Λ Α Μ Ι Ν Α

Σαλαμίνα, νησί πολυδόξαστο,
 ποῦ ὁ ὀμορφότερος κόλπος θωπεύει
 τὰ λευκά σου ἀκρογιαλῖα, κι ὡς μάγουλα
 ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένους,

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
 τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
 καὶ ρυθμοὶ μακρυναντίλαλοι οἱ φλοῖσβοι τους
 νικητήριους παιάνες ἀρμόζουν.

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο τρόπαιο
 κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
 οἱ γενιές ποῦ διαβαίνουνε θά ῥχωνται
 σάν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερώματα
 στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἴδια,
 ποῦ, θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
 τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

« Ἀπολλώνιον Ἄσμα », 1919

Σωτήρης Σκέπτης

Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἠγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα τῆς.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἄργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατῴρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἄργεῖων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν τῆς, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς τῆς λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου τῆς παραδείγματος.

Τοιουτοτρόπως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἄργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρωίδος, φέρου ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκείναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἠτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κῶνειον.

« Ὁ Γερσοτάθης »

Λέων Μελάς

Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς. Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιάς. Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς * τῶν μαρμάρων θριαμβεῦει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἄλτews.

“Ένας ήλιος γεννιέται μέσα εις τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς καὶ γλυκοφιλεῖ τ’ ἀρκαδικὰ βουνά.

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὧ νεότης. Καὶ ἡ καλλι-
λιστέφανος ἐλαία χαμηλῶνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ μάρ-
μαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἐμπρὸς σου.
‘Ο θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντίκρυ σου ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ
τὸν ἐλέφαν * καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ’ αὐτοῦ διφρηλατεῖ *
ὁ ήλιος. ‘Ο αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσῆν χαίτην του, σοῦ δείχνει τὴν
χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν σου ἐπὶ τοῦ ἀστρα-
φτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἄετόν. *Ὁμοσε *, ὧ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

‘Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμῦδα
καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ήλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέτα, ὧ
νεότης ! ‘Η γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας σχίζεται
ἐμπρὸς σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον καὶ σοῦ ἀνεμίζει
τὴν ξανθὴν κόμην.

‘Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ
φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. ‘Ο Πραξιτέλης μεθ᾽ εἰς
τὸ ἀνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὁποῖον πλάττει
τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

‘Η αἰώνια Ἄλτις ἀπλώνεται ἐμπρὸς μας. ‘Ο ήλιος γλυκοφιλεῖ
τ’ ἀρκαδικὰ βουνά καὶ τὰ διαμάντια τοῦ Κλαδέου. ‘Η καλλιστέφα-
νος ἐλαία γέρνει τ’ ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω εἰς τοὺς κροτάφους
τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωή », 1898.

Παῦλος Νιρβάνας

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου
Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ
δέκα ἐξ ἐκείνοι στῦλοι, οἱ ὁποῖοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι έν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν έντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκει νά σταθῶμεν παρὰ τήν βάσιν των καί νά ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἑπάνω, διὰ νά ἐνοησώμεν έν φόβῳ καί τρόμῳ ὄλην μας τήν μικρότητα...

Τί θά ἦτο λοιπόν ὁ ναὸς αὐτὸς ὀλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μέ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἕξ κίονες, ένῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν έν ὄλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τήν σύγκρισιν καί συλλογισθῆτε τί ἕκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δέν ὑπῆρξε κατὰ τήν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ έν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἄρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἕξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μεγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεῖς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῆ νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὀπείων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ έν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεῖς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ένδοξον ἐρείπιον. Ἄλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τήν μακρὰν σειράν τῶν αἰῶνων, πόσαι ἄλλαι δέν ἠλλοίωσαν τήν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καί οἱ ἀνεμοὶ δέν θά εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δέν συνεπλήρωσαν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δέν ἐκάη, δέν ἐσυλήθη, δέν ἐγυμνώθη, δέν ἠκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστόν, ὅτι κάποιος βοιβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἕκαυσε καί μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἕνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἄλλὰ πόσαι δέν εἶναι αἱ ἄγνωστοὶ βεβηλώσεις καί καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τήν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τήν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τήν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἐδέησε νά παρέλθουν ἕξ αἰῶνες ὀλόκληροὶ, διὰ νά τελειώσῃ ! Μετὰ τήν ἔξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἄλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ τὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιοθὲν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἀνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τῆς καὶ μᾶλλον ἐξοχικῆ, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριανεῖον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφῆζόμενον ἀκόμη, ἦρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ τὰ ἐνωθῆ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος Ἀψίς, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη Ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θεσέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θεσέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς περιγραφὴ:

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θεσέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θεσέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσάν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον !

Περιοδ. « Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων » 1904

Γρηγόριος Ξενοπούλος

Ο ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἄρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατον, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τ' ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψ' ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν ἀγῶνων λάμψε τὴν ὀρμή,
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σάν ἓνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου,
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

« Ἡ Ἀσάλευτη Ζωὴ » 1904

Κωστῆς Παλαμᾶς

Τ Ο Σ Τ Α Δ Ι Ο Ν

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
Ἐκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῆ νὰ πέσει,
νὰ δώση αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίση.

Ὀλόρθη μπρὸς τοῦ στέκεται τετράγωνη κολόνα,
χιονόλευκη μὲς στὴ σκιά κι ἀστραφερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σάν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρη
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

Ἐχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψη.
Ἡ τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΥΕ ! ».

Ἡ δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς ποὺ τρέχουν πλάγια,
καὶ λέγει στὸν καθένα των : « Βιάσου νὰ ξεπεράσης ! »

« Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες » 1896

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῶ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονεικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφορὰν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἃν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερο μεταξὺ τῶν τότε ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλον ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχώρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῆ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερῶθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Ὁ Γερσαθῆς »

Λέων Μελάς

ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω,
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου !

« Ἕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », 1889

Κωστής Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Όταν άποφασίσανε οί Έλληνες νά έλευθερωθοϋνε και άρπάξανε τά όπλα, έτυχεν ό φοβερός Όδυσσεύς, ό γιός τοϋ Άνδρούτσου, νά πολιορκή τήν Άκρόπολη τών Άθηνών, όπου εύρίσκοντο κλεισμένοι οί Τοϋρκοί και τήν ύπερασπίζοντο μέ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε άκόμη και ό πόλεμος έγίνετο καθώς εις τόν καιρό τοϋ Όμήρου. Μάλιστα εις τίς πολιορκίες έπροχωροϋσε άργά. Οί άνθρωποι έσκοτώνοντο μέ τήν ήσυχία τους, δέν έγνωρίζοντο όλα εκείνα τά καταστρεπτικά μέσα, όπου ή φιλανθρωπία τών έθνών και ή Χριστιανοσύνη τών βασιλέων έφεύρηκαν μετά ταϋτα και δέν ήτο σπάνιο κάπου νά βλέπησ τά έναντία χέρια σταυρωμένα και άνεργα διά τήν έλλειψη από πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θά συνέβαινε βέβαια και τήν ήμέραν, όπου έτυχε τó άκόλουθον συμβάν.

Έξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοϋ Όδυσσέως πρωί - πρωί και ρίχνοντας κατά τύχη τά μάτια επάνω εις τήν Άκρόπολη, ροδοκόκκινη από τó πρώτο γλυκοχάραγμα, ξμειναν έκστατικοί βλέποντας τοϋς Τοϋρκους άνεβασμένους επάνω στον Παρθενώνα και εργαζομένους μέ μεγάλη βία νά χαλοϋν τά ώραία εκείνα μνημεία. Τόσο παράξενη και άκατανόητη τοϋς έφάνη τέτοια άνωφελής βαρβαρότης, όπου έτρεξαν άμέσως νά ειδοποιήσουν τόν Όδυσσέα. Άφοϋ ό στρατηγός έβεβαιώθηκε μέ τά μάτια του, απέλυσε τρία τέσσαρα από τά παλληκάρια του νά πλησιάσουν στήν Άκρόπολη και νά ρωτήσουν τοϋς Τοϋρκους, γιατί έδειχναν τέτοιαν άγριότητα μέ τά μάρμαρα, τά όποια δέν τοϋς προξενούσαν καμία βλάβη. Έπέταξαν μειμᾶς εκείνοι οί γεναιοί και ύστερα από λίγην ώραν έφεραν στοϋ στρατηγό τήν άπόκριση, ότι οί Τοϋρκοί, μη έχοντας άλλο μολύβι διά νά χύσουν βόλια και ξανοίξαντες ότι μέσα εις εκείνα τά μάρμαρα εύρίσκετο τοϋτο τó μέταλλο χωμένο έπίτηδες διά νά δίνη δύναμη και σταθερότητα, ειχαν άποφασίσει νά προστρέξουν εις εκείνο τó χαλασμό, διά νά δυνηθοϋν νά εξακολουθήσουνε τόν πόλεμο.

Τέτοια άπόκριση έπροξένησε μεγάλη άπελπισία εις τοϋς Έλληνας και άφοϋ έστοχάστηκαν τί νά πράξουν, διά νά σώσουν από τόν όλεθρο τά μνημεία τοϋ μεγαλείου των, όλοι μέ μιá φωνή άπεφάσισαν νά μηνύσουν εις τοϋς άποκλεισμένους νά παύσουν τήν καταστροφήν και ήσαν έτοιμοί νά τοϋς προμηθεύσουν όσο μολύβι τοϋς έχρειάζετο

διὰ τὴν ὑπεράσπισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολυτίμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν ὁ μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μία ἀπὸ τὶς ἕξι κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴ νύχτα. Ἄλλὰ κεῖ ποὺ πήγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκουίζουν λυπητερά καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν, καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἀκουγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖν τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους ποὺ τοὺς τὴν πῆραν.

N. Πολίτου « Παραδόσεις » τόμ. Α' 1904

Λαϊκὴ παράδοση

Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του παρά τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σφωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρά δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τὶς ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν διώρισε βασιλίσσαν τῆς Καρίας τὴν Ἄδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς ἐγνυμοσύνης της ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ

καί ζυμαρικά. Ἐπί τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἀρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ηὐχαρίσται τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραῖα φαγητὰ τῆς Ἄδας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρῶτος τοῦ περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμα του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμα του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικου τοῦ διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις τοῦ δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῖν. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τοὺς ἵππεις τοῦ καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκει δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίση εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῖν, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώναξαν:

—Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μὲς στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, πού ἑλαφρὰ τὰ κύματα χαϊδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν ὕφη, πού ὄλο καὶ λυγὰ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἄμμουδιαστὸ ἄκρογιαλί
 τὶς δυὸ του ἄγκυρες μαζί,
 τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ ;

Βροντολογᾷ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
 μὲ τὴν ψαρίσια της οὐρά,
 καὶ τὸ γυναικίκο της αὐτὶ ἀπόκριση γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
 ὁ ναύτης ἀποκρίνεται, ζῶῃ νὰ ἔχης, Κυρά !

Ἄλιμονο ἂν τῆς ἔλεγε πὼς εἶναι πεθαμένως
 ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
 Εὐθύς τὴν ἴδια τῆ στιγμὴ ὁ ναύτης ὁ καημένος
 μαζί μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πιγιμένος
 καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιά.

Μὰ τώρα, πῶμαθε πὼς ζῆ, τὴν ὄψη της ἀλλάζει
 καὶ μ' ὁμορφιᾶς στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιαίνει
 μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγύρω της κοιτάζει
 καὶ ἀπ' τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
 στὴ θάλασσα τῆ γαλανῆ
 καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἀφρὸ σὰ γλᾶρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατάει ὀλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
 νὰ τραγουδῆ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή !

Γεώργιος Ληοσίης

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1
Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤλθον ὅλης.

2
Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἕτερα.

3
Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4
Δραματικὸς ἐκεῖ ἄγῶν
θὰ γίνῃ πάντας προσελκύνων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5
Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνὰς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς.
τὴν ὥραν κἂν δὲν περιμένει.

6
Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7
Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων,
Ἄρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8
Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9
Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησιμονοῦσι

10
Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἐχει μορφὴν περικαλλῆ
καὶ σῶμα ἐμπλεον μαγείας.

11
Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσεῖ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἄλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12
Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θά ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφη,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εὐδαίμων, ὅστις χορηγεῖ !
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δράμα,

17

Χαῖρε, μεγάλη ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾶ
ὄνομα ἔν: « Ἀριστοφάνης ».

18

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχοουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχύν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾶς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίξεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθεῖρουσι τὰ πλήθη ;

14

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβῆς ἐκεῖ Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίξεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὅλος περιμένων
νέον σου βέλος, αἰοιδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

23

Ἄλλ' ὄχι ! τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἢ μνημῆ ἄς ταφῆ εἰς ζόφον.
Ἐβρίζει μέγας ποιητῆς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

25

Ὁ ὄχλος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητεῖτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἄγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τῶρα κωμωδεῖται.

26

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

Ἄλλὰ μὴ χαίρης ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλη τῶρα, σ' ἀπατάῃ.
Ταχέως θὰ βαφῆ μὲ αἷμα !

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχοιργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντας χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτέλῃ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτες οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βραθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνετ' ἡ μορφὴ του.

32

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν πέριξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὀργῆς ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ζῆσμα
καὶ ὀπισθὲν σου μειδιῶν.
τὸ τοῦ Μελήτου βλέπω φάσμα.

Γ'

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὀρμάς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῆ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

Ἄντι μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῆς ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίσση.

39

Τὸ πλήθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ὡ ποιητὰ τῶν « Νεφελῶν »,
ὁ ὑβρισθεὶς ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ !
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλήν τοῦ Σωκράτους ἀπαθῆς
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθῆς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετῆ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσούτου βρίθει ;
Καὶ πόθεν ἄρα γ' ἡ χαρὰ,
ἣτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

Ἄγγελος ἴσως φθᾶς ταχύς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

46

Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρὰ τῆς.
Πάθη ἐξάψας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλήν θῦμα ἀχρεῖων κατηγορών,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπήρξ' ἡ ἀμοιβή
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
Ἐπὶ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

49

Διὰ τοῦ θείου του νοός
κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

Ὅταν προβαίνει ἡ αὐγή,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῆ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἡ ἀρὰν
ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτο φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

Ὁ πέριξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμη,
νὰ μείνη μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνή τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανῆς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ τὸν θολὸν
συχνὰ ὑποῖ πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητῆς,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἑτῶν
ἢ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
Ἔ, σὲ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη !

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθῆς
κι εἶν' ἡ ὀδύνη του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθῆς
αἴφνης τὰ ὤτά του προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἰ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελγήτρων δαφιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὅποιας ἔμελλε θανθῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανάην του θὰ συντείνης,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἵματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφεται εὐθύς ὁ ποιητῆς
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καρδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εὐρών
τὸν ὕβριστήν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμα τῷ ἔρριψεν ἄβρόν,
δείγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχή Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθη ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῶ ἐξέπνευε, ἄράς,
εἶπέ, μοὶ ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοὶ του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἔχθρους γλυκὺς,
ἐπίσης ἅπαντας ἠύλογει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βᾶθη τοῦ νοὸς
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἡὼς
ὁ θάνατος του ὄχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθὴς,
ἐνῶ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

74

Ἐὰν εὐρίσκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκεῖνον,
θρῆνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρῆνον

75

Πῶς συνεχῶρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὕβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθὴ,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ πλυθῆ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἄλλὰ σ' ἀφήνω. Ἰερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατα του σῶζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾷ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτῃς ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἀγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων»

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλεῖς
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύση συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτῖνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καὶ φεύγον ἔτι, ὀμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἢ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμέν' εἰς νέφη ἢ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπανσα κοιηῖ
ἢ ἠχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἢ σκια ἢ σκοτεινὴ,
ἢ τις ἐκεῖ ὄραται μόλις ;

Z'

83

Καὶ ὁμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητῆς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἰ κωμωδίαι σου τὰς λύσεις ».

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὠραῖον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοῖβη πρὸς στιγμὴν χρυσεῖ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων...

Ἄριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μῆμα στέφων.

« Ἔργα »

Ἀλέξανδρος Βυζάντιος

ΔΗΛΟΣ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ
θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνες, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβι-
βάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει
πὼς βρισκεται αἰῶνες πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τó πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιά μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τους νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τους καθηγητής τής αρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιά φοινικιά γέννησε ή καημένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο ότι τó πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τους ταξιδιώτες νόμισαν πώς άκουσαν και τις φωνούλες του μωρού.

Τό μυστήριο αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων τών αίωνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων τών πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση έπαφή προς τήν ιδιαίτερη ζωή τών αρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα τών ναών, τών κιόνων, τών αγαλμάτων, τών στοών, ό άπέραντος λευκός σωρός τών έρειπίων, που άπλώνεται έμπρός στον σημερινό άνθρωπο, όλ' αυτά μās μιλούν για μιά πολύ μακρινή έποχή. Άλλά τó σπίτι όπου έζησαν οι άνθρωποι, τά δρομαλάκια όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μας.

Μόλις άποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέσως έμπρός στις άποθήκες του λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν άπ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιά άποθήκη κι ένας μαρμαρινος λουτήρας. Δέν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οι αρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνηση του έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλη. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτια τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τους.

Αυτό τó σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου αρχαίου πλουσιού έφοπλιστού. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τó άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μήν είναι ό ίδιος ό οικοδεσπότης έδω νά μās περιποι-

ηθῆ! εἶπε ὁ ὀδηγὸς μας. Ἐνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θ' ἄξιζε ὁ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἐνας μικρὸς, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει πουλώντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιοθῆ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμία μας καὶ σὰ νὰ ἴθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστηση. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι κι ἐσύ ;

ἽΟ μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῆ, μοίραζε ὀλόγουρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίηση μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, πού ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἐπὸ πού πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρὸς. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἐμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, πού ἔφερε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἐλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρνιθοσκαλίσματα, πού βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβὰ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἐρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικροῦλη Δημήτριο — παιδιὰ πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἐρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρῃ εἶδηση. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, πού εἶχε μυριστῆ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλὸς, οὐδὲ βλέπει οὐδὲν, παίζων ἀστραγάλους. Ἐκλεψεν αὐτῷ Ἐρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίξῃ κότσια. Ὁ Ἐρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσύ τὰ ἄγραφες, παιδί μου, αὐτά; εἶπα στοῦ παιδάκι μὲ τὰ συριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—Ὁχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τὰ ἄγραφα ἐγώ.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.
Στὴ Δῆλο γίνεταί κανεὶς σύγχρονος ὄλων τῶν αἰώνων.

« Ἡμερολόγιον Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου » 1925

Παῦλος Νιρβάνας

Κ Α Λ Λ Ι Π Α Τ Ε Ι Ρ Α

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε. —'Εχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα ὀλυμπιονίκες·

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, ἔλλανοδίκες,
καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὠραῖα
κορμιά, πού γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν, θιαμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὁμοια·
στὸν αἰῶνα τὸ σόι μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένους τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ὑμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

« Τὰ Ἔργα » 1914

Λορέντζος Μαβίλης

ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
θὰ ψάλω, τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω, ἐκεῖνα
πού φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους,

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικὸ τὸν τρίποδα πῶς ὤρμησες καὶ πήρες,
τὸν τρίποδα ποῦ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε,
σφυρίζοντας, ἀλύπητος, καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά σου,
μ' ὄλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη * !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς ἐσεῖς πανώριες θυγατέρες *,
ποῦ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἐλικώνα, ἐλάτε,
καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χοροὺς, ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
'Απάνου ἐκεῖ στοῦ Παρνασοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρήνους,
στὰ κρυσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια, ἀφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη, μεγάλη χώρα Ἄθῆνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴ λατρεία !
Καίει τῶν ταύρων τὰ μηριὰ στοὺς ἱεροὺς βωμούς του
ὁ Ἥφαιστος καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν Ὀλυμπο μαζὶ μὲ τὴ φωτιά του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός * κυλάει,
ὑμνοὺς κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσὴ κιθάρα ἀπλώνει.
τῶν Ἀθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Ἡ Ἀσάλευτη Ζωὴ » 1904

Κωστής Παλαμᾶς

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοθηεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβα-
νεν. Ὁ φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς * καὶ ἡ ἀτίμως ἦσαν ἡ διαβολι-
κὴ τριάς, ἡ ὅποια μὲ τοὺς πολιορκητικὸς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. Ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Καὶ
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδρὰν * ἰδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εις τὸν νικητὴν αὐτῆς, ἃς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποῦ ἐξωγράφισεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἤκούοντο οἰμωγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἔλεεινά· ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποῦ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν * παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἠρέυνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναῖκας των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἐθεῶντο, περιεχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἠρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὐρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὁμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ποῦ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἡ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναῖκας τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναῖκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὄλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς, λησμονήσασαι ὅτι ἦσαν γυναῖκες, ἐπεδείκνουν ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναϊότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμέναι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελιοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινούς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρῶτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας * τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἤνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχοι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ *, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατοῦσαν « ὡὰ καὶ στουππία »* καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον». Ἄλλαι, φορτωμένα μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὅποια ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσιθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξηντλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στυππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπέλει μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος. ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνυόμεναι ἥρωίδες μυθικῶν χρόνων, ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο * μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχῶνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἥρωικός τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβῆς θρύλος διασωθεῖς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν προμαχῶνων μία γυναίκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα *, ἐπὶ τῇ θῆα τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οί Ἄραβες ἐπολιόρκουν τὴν Πόλιν, ἢ ἰόχρωμος ὀπτασία ἐφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καί, όταν ὁ ἐχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα δεκατισθεῖς*, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὁ θριαμβευτικὸς ψαλμὸς :

Τῆ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνετρίβησαν τὰ πλοῖα τῶν Ρώσων, ποὺ εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἢ καλύπτρα τῆς ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαληνιαῖον παράλιον ;

Ὅτως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων γυναικῶν εὕρισκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας εἶχε ταχθῆ ἡ Θεοφύλακτος*, καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ὁποίας ἀνῆρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μῆλον τὸ εὖσομον.

« Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι », 1920

Πλάτων Ροδοκανάκης

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἄκόμη καὶ σήμερον, ὅταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, μένομεν ἔκθαμβοι. Τί θὰ ἦσθανόμεθα, ἂν εἰσηρχόμεθα κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. . . Ἡ μουσικὴ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς. Ἐκείνη ἢ μουσικὴ, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ βυζαντινοὶ ὕμνουσαν τὸν Θεὸν κατόπι ἀπὸ μεγάλας νίκας ἢ τὸν παρεκάλουν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἦτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἦτο ὁμως τόσον μεγαλοπρεπής, τόσον σοβαρὰ καὶ καταλυτικὴ*, ὥστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὄλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλαὶ παραδόσεις. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς :

Ὁ Ἰουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὁποῖοι ἐργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἐκτίζον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὑψωθῆ ἄρκετὰ ! Πῶς νὰ εἶπη εἰς ὄλους ἐκείνους, ὅτι θὰ σταματήσῃ ἡ ἐργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώσῃ ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἐχρέωσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὁμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζη.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά. . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατί εἶσαι τόσον λυπημένος ;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχωρεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλε τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, ὅπου μὲνῶ, στείλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἐγένετο.

Ὅταν ἐφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἑνὸς ὠραίου παλατιοῦ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμᾶτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερον.

Ἐκπληκτοὶ ὁμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει.

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρω δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ, οἱ δοῦλοι Σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922,

Ἀρσινόη Παπαδοπούλου

ΘΟΥΡΙΟΣ

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζοῦμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὲς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιῆς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφία, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλλιὰ 'ναι μίας ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακὴ,
 Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;

.....
 Στοχάσου πῶς σὲ ψένουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλάτε μ' ἓνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.

.....
 Σᾶς κράζει ἡ Ἑλλάδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴ σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Ἐπίγραμμα ἐκ τοῦ « Θουρίου » 1797 *Ρήγας Βελεστινλῆς (Φεραῖος)*

ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἄπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψη τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ ὄνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.
 Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά
 ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγρικᾶ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς τῆς, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
 κι ἀπ' τῶν προγόνων τ' ἄφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,
 ἕνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθύς
 σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου,
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ».

« Ἀλάβαστρα » 1900

*Ἰωάννης Πολέμης***Κ Λ Ε Φ Τ Ι Κ Ο**

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε τὰ καημένα.
 Κι ἕνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μόν' τ' ἄρματα συγκύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλές φορές μὲ γλύτωσης, βόθηθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμε ».

Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, 1914.

*Δημοτικὸ τραγοῦδι***Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ**

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνὰ μαλώνουν,
 τὸ ποιὸ νὰ ρίξη τὴ βροχὴ, τὸ ποιὸ νὰ ρίξη χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχὴ κι ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μή με μαλώνης, Κίσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
 πού σέ πατάει ή Κονιαριά κι οί Λαρσινοί άγάδες.
 'Εγώ είμ' ό γέρος 'Όλυμπος, στόν κόσμο ξακουσμένος·
 έχω σαράντα δυό κορφές κι έξήντα δυό βρυσούλες·
 κάθε κορφή και φλάμπουρο*, κάθε κλαρί και κλέφτης.
 Κι όταν τό παίρν' ή άνοιξη κι άνοίγουν τά κλαδάκια,
 γεμίζουν τά βουνά κλεφτιά και τά λαγκάδια σκλάβους.
 'Εχω και τό χρυσόν άιτό, τό χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στην πέτρα κάθετοι και μέ τόν ήλιο λέγει :
- 'Ηλιε μ', δέν κρούς τ' άπτοταχύ, μόν' κρούς τό μεσημέρι,
 νά ζεσταθοῦν τά νύχια μου, τά νυχοπόδαρά μου ;

N. Πολίτου, 'Εκλογαί, 1914.

Δημοτικό τραγούδι

ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

'Ο πατέρας μου κατήγετο άπό έν χωρίον τής Παρνασσίδος. Είχεν άποκατασταθῆ εις τήν 'Αμφισαν και έκαμεν εκεί τόν πραγματευτήν μέχρι του έτους 1807. Τότε ήναγκάσθη έξαφνα νά φύγη δια νυκτός και νά καταφύγη εις τήν 'Ιθάκην, δια τόν εξής λόγον :

"Ενας Τουρκος άγῶς έκ τῶν προκρίτων τής 'Αμφίσης ήγόρασε πολλές πραγματείας άπό τόν πατέρα μου, τās όποιās δέν έπλήρωσεν άμέσως, ήρνήθη δέ και κατόπιν νά πληρώσῃ. 'Ο πατέρας μου έπέμενεν εις τό δίκαιόν του και έφερε τήν ύπόθεσιν εις τόν Τουρκον δικαστήν, τόν κατήν. 'Αλλ' ό άγῶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, έθεώρησε τήν ύπόληψίν του προσβληθεϊσαν και τόσον έξηγριώθη, ώστε ήπειλήσεν, ότι θα φονεύσῃ τόν πατέρα μου και θα καύσῃ τό μαγαζί του. Και έπειδή δέν ήθελε πολύ, δια νά εκτελέσῃ τήν άπειλήν του, ό πατέρας μου άνησυχῶν όχι τόσον περι του έαυτου του, όσον περι τής μητρος μου, του μικροτέρου αδελφου μου και εμου, μῶς έπήρε μίαν νύκτα του Νοεμβριου σκοτεινήν, έπήρε και τās πολυτιμοτέρας πραγματείας του, κατέβημεν εις τό Γαλαξειδιον και άπ' εκεί δια του πλοιου ένός κουμπάρου του μετά δύο ήμερῶν ταξίδιον έφθάσαμεν εις τήν 'Ιθάκην.

Τότε ήμην μόλις όκτώ έτῶν, άλλ' ένθυμοῦμαι πολύ καλά τό δυσάρεστον εκείνο ταξίδιον. Εις τήν 'Ιθάκην είχαμεν πλήρη ασφάλειαν

και συγγενείς εκεί από την μητέρα μου, οι όποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέ-
ρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν
διαρκῆ λύπην, ποὺ τὸν κατείχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ
ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος
πατροπαράδοτον, ποὺ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῆ περίπτωση.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ
τὸν ἀδελφόν μου Θανάσην καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρό-
τερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε
νὰ μὲ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔσπελ-
λεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζὶ μὲ πέντ' ἔξ
ἄλλα παιδιὰ ἐμαυθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατῆχησιν καὶ
ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτο πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν
ὅμως πολὺν, ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς
μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο με-
γάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν
πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γέ-
νεια, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ
τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, ποὺ τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος
σκοῦφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντική, πῶς
ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα
μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς
χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι
ὄλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώ-
τερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμο-
πύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον
εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα
τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ
μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστο-
ρίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευ-
ταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήνησε τα-
πεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὐτῆ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλ' ἔξαφνα ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλὴν, ὡσὰν νὰ ἤκουε μακρινὴν
φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὡσὰν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί μέ φωνήν ζωηράν καί μέ ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

— Ὅχι, ὄχι ! δέν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θά φυτρώσῃ καί σεις θά θερίσετε τόν καρπὸν ὄχι μέ δρέπανα, ἀλλὰ μέ σπαθιά. Νά εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καί ἔπειτα νά σχολάσετε.

Καί ὁ γέρον διδάσκαλος μέ φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζοῦμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὲς ράχες, στὰ βουνά ;

Ἄλλὰ καί εἰς τὸ σπῆτι ὁ πατέρας μου, ἂν καὶ δέν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσεν ὅμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνη καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὕτῃ δέν ἔμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καὶ ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδου κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καὶ τὴν παράκλησιν :

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καὶ δέν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἤσθιανόμην κάτι εἰς ὄλον μου τὸ σῶμα, ὡσὰν νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπῆτι. Ἄνθρωποι πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροὶ διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθύς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὅμως ἤρχετο μέ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἤρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτὸν τὸν πρῶτον ἂν-

θρωπον πού έμβηκεν εις τὸ μαγαζί μας. Ἦταν μεσόκοπος με μαῦρα γένηια, σκεπασμένος με μακρόν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εις τὴν κεφαλήν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦταν ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. "Αμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστός νὰ τὸν προὔπαντήσω. Αὐτὸς ὁμως μοῦ λέγει με σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου ;

— Ἐδῶ εἰμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εις ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλὰ, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει με σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εις τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια με πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησέ τον εις τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βᾶθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εις τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε με προσοχὴν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκεν· ἀπλωσε τὸ χέρι του εις τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εις τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος με ζήτηση, πὲς πὼς ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράση. Τὸν νοῦ σου ἐσὺ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγον ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὁμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὄταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγη, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντὰ μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εις τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε με τὸ χέρι εις τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε. . .

‘Ο τρόπος, πού μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὅλον φέρεσιμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλληλν ἐρώτησιν :

— Ἐνας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἕνα πρωὶ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὦραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρὸν, πού τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲ μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπῃ ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὦρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἄφου ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν, πού ἔτρεμεν ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμο μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικό δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῆς, πῶς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἢ φωτιά θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! Ὁ ξένος αὐτός, πού εἶδες σήμερα, εἶναι ἕνας ἀξίος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν ;

Ὅσον ἄκουα αὐτὰ, τὸ αἷμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐπιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, πού μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἢ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, πού ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι πιὰ παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις Δῆμό μου !

« Ὁ Μπαρμπα - Δῆμος »

Γεώργιος Δροσίνης

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
 ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
 Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιά στὴν ἀγκαλιά της,
 γιὰτ' εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάση.

Τραγούδι δὲν ἀκούεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ μνήμα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριο κι ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἄγρυπνος ὁ Ἀλήπασας ἀκόμη δὲ νυστάζει,
 κι εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τὸ ἴβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια
 πού σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῆ φοβερῆ τῆ χαίτη.
 Ἄγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲ γνωρίζει
 ποιὸ τὰχα νά' ν' τὸ ζωντανὸ καὶ ποιὸ τὸ σκοτωμένο.

« Ἡ Κυρὰ Φροσύνη » 1859

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

Τ Η Σ Δ Ε Σ Π Ω Σ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἄχος βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι,
 ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο.
 — Γιώργαινα, ρίζε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στοῦ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ', μαζὶ μου ἐλάτε.
 Καὶ τὰ φουσεκία ἀνάψανε, κι ὅλο φωτιά γενῆκαν.

Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, 1914

Δημοτικὸ τραγούδι

Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸν μεγάλο Ἄγγλο
 ποιητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινωμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά που σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γύρω στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητὲς που κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαينوέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸτσιμπουκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλὲ τους, εὐχαριστημένοι που ἔχουν σκλάβια μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη – σπάνιο πράμα γιὰ τοὺς κατακτητὲς – ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε πῶς τῆ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποῖός τὸν σκότωσε.

– Μὴ σκοτίζετε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

– Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι! . . . εἶπαν κι οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓναν χριστιανό, που κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

– Εἶσαι Ἕλληνας ; τοῦ λέει.

– Ναί, Μιλὸρδε.

– Ἀθηναῖος ;

– Μάλιστα.

– Πῶς σὲ λένε ;

– Νικόλα Σαρῆ.

– Ἄκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν ;

– Τὸ ἄκουσα.

– Καὶ τραβᾷς τὸ δρόμο σου ; Στάσου ! . . . Ὁχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχισμένοι, πῶς καταστήσατε !

– Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλὸρδε, εἶπε ὁ νέος.

– Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

– Μεγάλο καὶ φοβερό.

– Τότε σκοτῶστε το.

– Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

- Κι έσείς έχετε ένα σωρό χέρια.
- Τά χέρια τί ώφελουñ σάν. . .
- Σάν δέν έχετε καρδιά ;
- Σάν δέν έχομε άρματα.
- Τά λιοντάρια έχουν άρματα ;

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα και μέ κάποια άξιοπρέπεια του λέει :

– “Ακουσέ με, Μιλόρδε. “Αν σηκώση κανείς άπό μās χέρι πάνω σέ κάποιον κατακτητή, δέ θα χατή μονάχα αυτός. Θα πάθη όλο του τó σοί. Θα πάθουν άθώοι άνθρωποι. Καμιά φορά κι όλη ή χώρα. “Επειτα τί να κάμουν δυó και τρεις άνθρωποι ;

– Φρόνιμα τὰ λές, δυστυχισμένε ραγιά ! Μά ή φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο άπ’ τή δειλία δέν ύπάρχει στόν κόσμο. Πάντα έχει τó δίκιο της. Μά όταν σās σκλάβωσαν οί κατακτητές, ήταν φρόνιμο ; Τó άλυσσοδεμένο χέρι πρέπει να προσπαθή να σπάση τις άλυσίδες του, όχι να ζητᾶ βοήθεια άπό τόν ουρανό. “Ενας άλυσσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιᾶ φορά ψηλά τó χέρι του και ζητούσε τήν προστασία του ουρανού· και ξέρεις τί έκαμε τότε ό ουρανός ; “Ερριξε κεραυνό και τó έκαψε... “Όταν ένας κάμη τó χρέος του στην πατρίδα του, τó κάνουν, χωρίς να τó καταλάβουν, κι όλοι οί άλλοι μαζί. Φαίνεται πώς ή φωτιά σας έσβησε πιά ! “Όλο κυπαρίσσια είναι γεμάτη ή ‘Αθήνα σας. Δέν είδα πουθενά μυρτιές ! . . . Δέ σās άξίζει πιά ούτε άγάπη ούτε έλπίδα !

‘Ο Σαρής, όσο μιλά ό Βύρων, αλλάζει όλοένα έκφραση στο πρόσωπό του. Και τώρα σκεπάζει τó πρόσωπό του μέ τὰ δυό του χέρι και κλαίει.

‘Ο Βύρων αλλάζει άμέσως, μαλακώνει και τόν πλησιάζει.

– Δυστυχισμένο παιδί ! . . . Μήν αλλάζης τó αίμα σου σέ δάκρυα ! ‘Από τή σκλαβιά ως τήν έλευθερία και τόν τάφο ή έκλογή είναι εύκολη. Σώνει πιά. “Αν ή χώρα σας είναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας κι ή θάλασσα είναι έλεύθερα. Τί έχετε να φοβᾶστε εκεί ;

‘Ο Σαρής προχωρεί δυό - τρία βήματα και γυρίζει πίσω. Είναι τώρα άλλος άνθρωπος.

– Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι άπό ένας χριστιανός – τó άκούσατε – οί κατακτητές μās έμπαίζουν και μās λένε πώς τόν έφαγε ή Λάμια. . .

- Λοιπόν ;
 — Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίση ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητές.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάγια
 τοῦ τραγουδιοῦ ἱερά,
 στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
 στεφάνια γιορτερὰ.
 Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
 Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορὰ
 στὸ ἔγγιξαν καὶ στ' ἀγίασαν
 τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά », 1912

Κωστῆς Παλαμᾶς

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἔπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνος μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρτήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν, ἑκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τούτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἐπειδὴ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν Του καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλά. Δὲν ἐπῆρε μαζὶ Του οὔτε σοφοὺς, οὔτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοὺς ἀνθρώπους, χωρικούς καὶ ψαράδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμη τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστιν.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, οἱ πρόγονοί μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξὺ τους καὶ ἔτσι ἔλαβαν καιρὸ πρῶτα οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. Ὑστερα ἦλθαν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν του. Ἐκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἕνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυροῦσε τοῦ ἔκαμε.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφυγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις, στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατάντησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Καὶ αὕτη αὔξανε κάθε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχημένην κατάστασιν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνην, διότι εὐθύς ὅπου κανένας ἀνθρώπος ἀπὸ τὸν λαὸ ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε τοῖους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας καὶ ἐβλέπαμε καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθοῦμε καὶ νὰ γίνωμε εὐτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἐγένετο καὶ ἐπροόδευσε ἡ Ἑταιρεία*.

Ὅταν ἀποφασίσασαμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσυλλογισθήκαμε οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τούρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάραβα βατσέλα* », ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσε εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Καί ὄλοι, καί οἱ κληρικοί καί οἱ προεστοί καί οἱ καπεταναῖοι καί οἱ πεπαιδευμένοι καί οἱ ἔμποροι, μικροί καί μεγάλοι, ὄλοι ἐσυμφωνήσαμε καί ἐκάναμε τήν Ἑπανάσταση.

Εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς Ἑπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καί ὄλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἓνας ἐπήγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερνε ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καί μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καί ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεῦσει καί τὴν Θεσσαλία καί τὴν Μακεδονία καί ἴσως ἐφθάναμεν καί ἕως τὴν Κωνσταντινούπολην. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καί ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνας ἐβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καί ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν καί μερικοὶ καί ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδου τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε ; Εἶχαμε καί αὐτουνοῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καί ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καί ὁμόνοια. Καί ὅταν ἔλεγες τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καί τοῦτο ἐγένετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸν καί μίαν κεφαλὴν.

Ἴσως ὄλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸ, πληὴν καθένας κατὰ τὴν γνώμην του. Ὅταν προστάζουσι πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χιτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρινὸν καί ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορρᾶ, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπὰ καί νὰ γυρίξῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ, πῶς θὰ γενῆ.

Παρομοίως καί ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸν καί ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καί οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καί νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡμεθα εἰς τέτοια κατάστασις ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας, μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καί κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καί εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατορθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πῖράγματα ἡσυχάζουν καί τὸ ἐμπόριον καί ἡ γεωργία καί οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ ποσοδεύουν καί μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καί θά μᾶς εὐτυχήσει. Ἄλλὰ διὰ νὰ αὐξήσωμεν, χρειάζεται καί ἡ στερήσις τῆς πολιτείας* μας.

Πρέπει νὰ φυλάζετε τὴν πίστιν σας καί νὰ τὴν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καί φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νὰ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νὰ δοθῆτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καί καλύτερα νὰ κοπιᾶσετε ὀλίγον δυὸ καί τρεῖς χρόνους καί νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῆ νεότητά σας καί νὰ μείνετε ἀγράμματοι. Νὰ σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νὰ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καί τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τὴν παροιμία, « μύρια ἤξευρε καί χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπὴ σας καί ἡ μάθησή σας νὰ μὴν γίνῃ σκερπάνι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καί τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιὰ μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεση, διότι δὲν ὀμιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας.

Σᾶς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καί ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τὴν ὁποῖαν νὰ ἀποστρέφεσθε καί νὰ ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας, καί ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἄνοιξε τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νὰ ἰσάσετε καί νὰ στολίσετε τὸν τόπο ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καί διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καί τὴν φρόνιμον ἐλευθερία.

Τελειῶνω τὸν λόγο μου.

Ζήτω ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων ! Ζήτω οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτω ἡ ἑλληνικὴ νεολαία ! »

* Ἰστομνήματα Θ. Κολοκοτρώνη », 1859.

Γεώργιος Τερτσέτης

ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στις εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, πού ἐπῆγαν νὰ φέρουν τρόφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωση τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῆ τί γίνεται. Ἄκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, πού ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπρατὴμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

—Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζόμαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῆ. Ἔχω τὴν γνώμη, πὼς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθονήσι, νὰ κοιτάξωμε τίς ἐλλείψεις τῶν караβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὕτη, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνῃ τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξη, πῆρε νὰ φυσηθῆ κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὀμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλὸ του τὸ πῶς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἐτοιμάζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγῶνῃ μιὰ μικρὴ κολόνα караβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἀμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια πού πρόσμεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε πὼς ὅλα ἦταν ἐτοιμα κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ πού ἀρμενίζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἓνα καράβι ἔφτανησιώτικο. Ὁ караβοκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τούς πη : « Ἄν πάτε για τόν ἐχθρό, δὲν εἶναι πιά στο Νιόκαστρο· στά Μοθωκόρωνα τραβάτε. Αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος ».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λείει στὸν Ἄντωνη Κριεζή :

— Μωρὲ δὲν πάτε νὰ τὸν κάψτε ;

Ἄο καπετὰν Ἄντωνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πη στὸν Μιαούλη.

Ἄο ναύαρχος σηκώνει στή στιγμή τὸ σῆμα : « Ἀκολουθεῖτε τὰ κινήματά μου ! ».

Κι ἔβαλε πλώρη για τὸ στενὸ, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριάς, πρὸς τὴ Μεθώνη. Ἦταν ἀνήσυχος για τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετὰν Ἀναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων Ὑδραίων. Ἐβλεπε πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεθῆ τρόπος νὰ σηκωθῆ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπη ἔξαφνα στο λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἐχθρὸ μὲ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρὸ.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στο λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. Ἄπο τὴ μιά τῆς πάντα, πίσω ἀπο μιά μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στο μισόφωτο, ψηλὰ στο εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφές τῶν ἀγίων. Ἐνα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

Ἄο Μιαούλης μπαίνει στο ἐκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στα εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπο τὰ βάρη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἀμαρτωλὸς δοῦλος Σου εἶμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλές φορές ἀπο τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθη νὰ συντρίψωμε τὸν Ἀγαρηνό *... »

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ λοστρόμος του, για νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἶδηση πὼς εἶναι ἀγνάντια στή Μεθώνη. Βρίσκεται στή στιγμή στο κατάστρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπο τὸ δοιάκι. στή συνηθισμένη θέσι του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα - μαρίνα.

Μὲ τὴν χαρούμενη λαχτάρια τοῦ γερακιοῦ, ποὺ ξανοίγει ἀπο ψηλὰ μπόλοικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στο λιμάνι. Εἶναι ὡς εἴκοσι ὀχτῶ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἀλγερίνικα, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στο λιμάνι σάν κεραυνός με γεμάτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σήμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἔχθρο, πρὶν προφτάσει καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἢ σύγχυση καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στῆ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, πού βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κρᾶζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὡστόσο νὰ εἶναι κι εὐκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρια καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικρούς.

Ὁ Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἔχθρου κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλοῦσια τροφή. Ἄγναντια του στέκει ἡ «Ἄσια», περήφανη φρεγάδα, με πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπραῆμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα με τριάντα ἕξι κανόνια· δυὸ κορβέτες με εἴκοσι ἕξι κανόνια ἢ καθεμιὰ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν με τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· με τούτῃ δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, πού δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἕξι μπουρλότα πού ὄρμησαν, καὶ τὰ ἕξι κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σάν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα δυνατὸς ἀέρας· καὶ φυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμάτα κι ὀλόισα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηγε τὰ καράβια τοῦ ἔχθρου νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε με μανία τὶς φωτιές.

“Όταν βράδιασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ’ ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανείς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μισαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ’ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὄχτῶ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλειφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλη κι ἀνέμιζαν ψηλὰ - ψηλὰ στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκούσταν κι ἓνας φοβερός κρότος ἀπ’ τὶς μπαρουταποθήκες τῶν караβιῶν. Σύννεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρῶι - πρῶι τοὺς ἔφεραν εἶδηση γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μισαούλης θλίβεται. Ἡ μόνη του παρηγοριά εἶναι πὼς ἐδικήθηκε τὸν ἔχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους. Πρόσταξε νὰ γίνῃ μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ στόλος εἶχε ξανάβρει τὸ θάρρος του !

« Ὁ Ναύαρχος Μισαούλης », 1932.

Σπύρος Μελάς

ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
καὶ πήδησε ἀπ’ τὸ γλήγορο καΐκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιά τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιάν ἀνάφτει ἓνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία », 1921

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβάς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλη τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φύχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῶ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλω τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχιονιάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἑλαφρῶς, παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσάν νὰ μὴ πιστεῦθῃ ὅτι ἔχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ἰδρωτὸς τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστε τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρωτὰ, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κοινοροῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του καὶ ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στῆστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὤδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἴμπραῆμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

Περιοδ. « Παρνασσός », 1892

Μιχαὴλ Μητσάκης

ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ἄλλο γερο-ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καί, κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ δήμαρχο ! Οὔτε στὸν « κλεισμό » δὲν πίναμε τέτοιο νερό . . .

Ὁ γερο - ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πήδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἐξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρη σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραίμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὁμως ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν Ἄι - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραίμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν πῶς ἀκόμα βαστᾶμε.

Μιά φορά κάμαμε ράι (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορές τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερο ὁμως ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τί νερὸ πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλό καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε κι ἐμένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες πού μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίσουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορές ἀπὸ πανὶ ἔξῃντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἄσκι. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ πού εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικαίικο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἔκαμαν τεμενάδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

– Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; Δὲ βλέπετε, πού εἶστε κλεισμένοι ἀπ’ ὅλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασάδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε ὅπως καὶ πρὶν, ἤσυχτοι καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

– Καὶ νὰ θέλαμε, μπέτηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα πού περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μισαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ύεματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέτηδες καμώθηκαν, πῶς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ’ ἀσημένιο τάσι.

‘Ο Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηνεμένος, εἶχε δυὸ ἄσκιᾶ, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, πού εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερὸ πού πίναμε.

Λύνει τὸ ἄσκι μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

– Γὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερὸ, πού ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας δίνεις στοὺς μπέτηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ’ ἄσκι καὶ χύνει ὅλο τὸ νερὸ.

‘Ο Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἄσκι, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέτηδες.

‘Εκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασάδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τὸ ’χουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασάδες ἀπελπίστηκαν τότε πῶς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

‘Εσύ, μωρέ, νὰ τὰ γράψῃς αὐτὰ σὰ μεγαλώσῃς, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος : νὰ ἰδῇ πῶς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

– Θὰ τὰ γράψω, μπαρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ πού ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσή μου, τώρα πού ἔγινα κι ἐγὼ μπαρμπα - ‘Αντώνης.

« ‘Αναμνήσεις καὶ ‘Εντυπώσεις »

‘Αντώνιος Τραυλαντώνης

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

“Όταν ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιά του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπέιλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

«Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια πού μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς πού τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πὼς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἵπομνήματα Θ. Κολοκοτρώνη », 1859

Γεώργιος Τερτσέτης

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνά κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τ' ἀλαφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πόχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλα πολεμᾶνε,
καβάλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλα προσκυνᾶνε,
καβάλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπαῦ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἅγιους
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
«Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

N. Πολίτου, 'Εκλογαί, 1914

Δημοτικὸ τραγοῦδι

Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασθήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξειλίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικᾶς τελετᾶς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἥλιδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτήρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἑορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο ὀλυμπιάς. Ἡ ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς ὀλυμπιάδας ὁμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἠρίθμησεν ὁ Ἥλειος Ἴππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὖξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητὴς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἥλειος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητάς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φοράς. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες καταργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τὸ 1896 ἔθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ιδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντε Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτῃς ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἐγίνε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περιφημοὶ ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἄλλ' ἔχομεν νὰ δεῖξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἄλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγον δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὄστ' αἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκόλον διὰ νὰ λυθῆ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὁποῖοι ἐγίναν, δὲν ἦσαν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῆ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξήγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἡμερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψαι : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῆ ὁ πρῶτος ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

αγώνας τῆς ὀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του ».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλοῦργημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρώτους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφιλοδόγησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἑνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἄθροοι πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρῶτοι νέοι ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Τὴν δ' ἐπομένην, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ 25ῃ Μαρτίου, ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενὴς καὶ ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικὸν του πνεῦμα ἐχάρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένας ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἔθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὅμως ὥριζε τὸ ἐν πέμπτον τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιοῦτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντας

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, ποὺ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ». Μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτητὰ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, ποὺ ἐλάμβανον ὄπλα,

ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχὴν :

— Καλορίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ !
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἵ Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ ὄπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ:

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσύ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . .

Ἵ Ὁ Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσῦρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν, διὰ νὰ φύγῃ. Ἵ Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἦρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦ ἴπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκεις νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι; ἐφώνασε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ζυπηνητό. Ἀκοῦς, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέν, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ . . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία* μάλιστα τῶρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἕν δάκρυ.

Ἵ Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχυράς.

Ἵ Ἄλλ' ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἐμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῆ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῆ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούη τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρη φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῆ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῆ χρέη ψάλτου, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, γιὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάξῃ περισσότερο τoὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονεικίαν, καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλου, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπαναστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία ! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπέδα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σῦρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός δὲν ἐμνησικακήσε* μετὰ τινας ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρῶτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάρκος τριῶν πήχων !

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τούλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμιν ἀπὸ ἀγνοίαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιᾶσθαι μπετέρizi*.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσθαι.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις* !

— Ἐχω τίμιον ξύλον.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; « Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του ».

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυἀριθμὸς τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὀμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὀμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη ! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

όταν έπλησίασεν, ό 'Ανδρουλιός διέκρινεν ότι ήτο Κιρκάσιος. Δέν έπρόφθασεν όμως νά τό καλοσκεφθῆ και έκείνος, τόν όποιον κατ' άρχάς είχε νομίσει ως έθελοντήν, ώρμησε κατ' αύτου με την λόγχην.

“Οπισθεν του 'Ανδρουλιού ήτο κρημνός, στρωμένος με χαλίκια, ή δε άπόστασις μεταξύ αύτου και του Κιρκασίου ήτο τόσον μικρά, ώστε δέν έλαβε καιρόν νά στρέψη κατá του έχθρου την μακράν λαζαρίαν.

‘Η λόγχη έπήρχετο κατá του στήθους του, άλλ' ό 'Ανδρουλιός συγχρόνως έρρίπτετο εις τόν κρημόν με μίαν άναφώνησιν :

— Θεέ μου !

Και μετά πατάγου, παρασύρων τους χάλικας, κατεκυλίσθη εις τόν κρημόν, προπορευομένης με τόν μεταλλικόν της θόρυβον της λαζαρίνας. Εις τό κάτω μέρος έμεινεν άκίνητος. ‘Ο δε Κιρκάσιος, άφου επί τινας στιγμάς τόν έβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα έζήτει μέρος δια νά κατέλθη μέχρις αύτου και νά τόν αιχμαλωτίση ή νά τόν άποτελειώση. ‘Επί τέλους ευρε μονοπάτι και ήρχισε νά καταβαίνει, άλλá μετ' όλίγον εκινήθη και ό 'Ανδρουλιός. ‘Ο Θεός είχε βοηθήσει, ώστε μόνον άσημάντους τινάς εκδοράς και έλαφράν ζάλην είχε πάθει. ‘Αλλά μόλις έσηκώθη, ήκούσθη πυροβολισμός και μία σφαίρα έπέρασε πλησίον του. ‘Η λαζαρίνα ήτον ένώπιόν του και ό 'Ανδρουλιός την ήρπασεν, έρριψε ταχύ βλέμμα εις την πιάστραν και κρα - κρακ την έστριψε κατá του Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμός άντήχησεν εις την χαράδραν και ό Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τών ποδών του 'Ανδρουλιού νεκρός. . .

Την έπιούσαν εξαφνα ένέσπειρε πανικόν εις τό χωριό ή κραυγή « Τούρκοι ! Κερκέζοι ! ».

‘Ο κόσμος έγινε ένω - κάτω και άλλοι μέν έτρεχον νά πάρουν τά τουφέκια των, άλλοι νά προφυλάξουν τά παιδιά των, άλλοι νά άποκρούσουν την εισβολήν. ‘Αλλ' άντι Τούρκων και Κιρκασίων έйдον ένα μόνον Κιρκάσιον, όστις παραδόξως έφερεν επ' ώμου δύο τουφέκια, ένευε* δε μακρόθεν καθησυχαστικώς και έφώναζεν έλληνιστί :

— Μωρ' έγώ 'μαι ! ‘Εγώ 'μαι ! Μή φοβάστε !

Δύνασθε νά φαντασθήτε τόν θαυμασμόν και έπειτα την ευθυμίαν τών χωριανών, όταν άνεγνώρισαν τόν 'Ανδρουλιόν έντός του κιρκασιανού ίματισμού, ό όποίος, σημειώσατε, του ήρχετο όλίγον μακρýς και ύπερ τό δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποίου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων:

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ἔχῃς τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ἐπὶ τῆς Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὠραῖον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἄνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην:

— Ὅχι! ὄχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ ἔχῃς.

Ἐπὶ τῆς ἀπάντησεως ἠρεμώτατα καὶ φυσικώτατα:

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« Ἐφημερίς », 1889

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ἩΡΩΪΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

Ἐπὶ τῆς ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἡ δὲ ἀνδρεία του ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ἐπὶ τῆς ἐχθρός, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπειλεῖ ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποίου ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγὸς συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμόνει ἡ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο; Καὶ τί εἶμαστε;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος; ἠρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; "Όχι ! άπήντησε δια βαρείας φωνής ο άρχηγός, περιβάλλον όλους όμοϋ δι' ήδός και φιλοστόργου βλέμματος. Μετά μικράν δέ σιωπήν, προσέθηκεν :

— 'Αφήστε να συλλογιστώ άκόμη.

Θρησκευτική σιγή έπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε και πότε υπό θορυβώδους φυσήματος, δια του όποίου ο άρχηγός εξέπεμπεν εκ του στόματός του τον καπνόν του βραχέος τσιμπουκίου του και την έντός του στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— 'Ας περάση και άπόψε, είπε τέλος έγειρόμενος. "Έχει ο Θεός. "Ας πάη καθένας στη θέση του. "Όλοι - όλοι άπομείναμεν είκοσι δύο. "Όποιος κάμη τίποτε χωρίς τή διαταγή μου, είναι σαν να σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθήτε πόσοι κρέμονται άπό μās !

Και στραφείς έπροχώρησε με βήμα βραδύ προς τó έσωτερικόν του οικίσκου.

'Ο λόφος, επί του όποίου εξετείετο τó χωρίον, ήτο δυσπρόθητος. Οί έχθροί τó έγνώριζον καλώς και δέν έτόλμων να κάμουν τρίτην έφοδον, άφου τόσοσν άκριβά είχον πληρώσει τās δύο προγενεστέρας. "Έκριναν φρονιμώτερον να καταβάλουν τούς χριστιανούς δια τής πείνης και όχυρωθέντες εις τās περίξ διόδους άνέμενον τó άποτέλεσμα του άποκλεισμοϋ.

'Ο άρχηγός, έννοήσας τó σχέδιον, έμαίνετο ως λέων έν κλωβώ. Να άποτολήμηση ταχείαν κάθοδον, θα ήτο τó αυτό ως να ώδήγει τούς όπλίτας του εις βεβαίαν παγίδα. Να περιμένη ; 'Από δύο ήμερών εις εκείνους μèn είχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αυτός δέ δέν έφαγε καθόλου.

Και τί θα έλεγον οί καλοθεληταί του, όταν θα έμάνθανον, ότι εκ τής άδεξιότητός του βέβαια και αυτός έπese και τούς άνθρώπους του κατέστρεψε, χωρίς να παρεμποδίση την πρόοδον του έχθρου ;

— Βέβαια, τά λόγια είναι εύκολα ! . . . έμονολόγει χαμηλοφώνως. Αυτό θα ποϋνε, ως είμαι και σκοτωμένος. 'Εκείνη ή μαίμου, ο Κοντονικόλας, που δέν είναι για τίποτε άξιος, θα κάμη τή φωνή μου — θαρρώ πώς τον βλέπω — και θα λέη ό,τι τούς είπα, σαν τούς άποχαιρετούσα : « 'Εννοια σας ! 'Εγώ θα είμαι εκεί ! » Να τώρα . .

Και άνοιξας τούς δακτύλους τής δεξιās χειρός κατέφερε βαρέως την παλάμη επί του προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχυρή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— *Α ! ἐσύ εἶσαι, κερα - Χρυσή ;

— *Ἐγώ, γιέ μου.

— *Ἄμ τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; *Ἐχαθήκαμε, κερα - Χρυσή !

— *Ἐχει ὁ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νὰ ἴχωμε κι ἐμεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴν κοιτάζης τί εἶναι, τί θα ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάνα σου, ποῦ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στους ὀρισμούς σου, κερα - Χρυσή, ρῶτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια. . . ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα. . .

— *Ε ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσης. . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

Ὁ ἀρχηγός κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— *Ω, ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναίκα. *Ἄσε με στὸ χάλι μου, κερα - Χρυσή, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας τοῦ ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῆ δῆθεν. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὦραν καὶ πλέον ἡ κερα - Χρυσή, τὸν ἤκουσε φυσῶντα καὶ στενάζοντα καὶ ἔρραγιζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ τοῦ ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— *Ἐπήγαινα ἐγώ, μὰ ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἤρεμα.

— . . .Νὰ τότε στεῖλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

είς τὸν γκρεμισμένο πύργο καὶ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω μιὰ σημαία μὲ σταυρό. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ Τοῦρκοι τὸ πρῶι, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, θὰ μ' ἄδειάζαν τὴ ρεματιά καὶ θὰ γλίτωνα. . .

— Ἄ! Αὐτὸ ἦταν. . . εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερα - Χρυσὴ καὶ ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καὶ δὲν παρελήρει πλέον.

Ἡ κερα - Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμείνασα, ἵνα περιποιῆται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὅποιον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν του, αὐπνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἄριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἠδυνάτει ἐκεῖνος νὰ ἐκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατεῖχτο ταραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἦτο ἡδὴ ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλληκάρια καὶ τὸν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε ; Καθένας τους ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φώτιση καὶ δύναμη.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχεν ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν κυανῆν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καὶ ἠσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσε μου φώτιση καὶ δύναμη, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτήν, νὰ κάμω ἕνα τόσο μεγάλο καλό, ποῦ μήτε τὸ ὄνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἐξῆλθεν ἀκροποδητὶ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ἐκεῖ τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν ; Ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερὰ νὰ τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου ; Ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἑρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καὶ νὰ ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας ; Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμάτο ὁ ἀρχηγός; Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγῆθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὁνειρεύομαι; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν. Ὁνειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἐλέησον!

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωινής αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα! Φραγγιὸ! Μιχάλη! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγὸν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν· ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν! . . .

Ὅτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερα-Χρυσή. Ἐκείνη δέ; Ἐκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὀμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσέφερετο: « δὲν εἶναι δική σου δουλειά »; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους: « Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν »;

« Οἱ Κρήτες μου », 1898.

Ἰωάννης Λαμβέρης

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῆ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

. . . Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης τῆς πρωτακούστου μάχης, πού διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν:

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στή Μακεδονία ; . . .
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἐβάδιζον, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. *Ἐτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἄιβάτι*. Μετὰ ὀλιγόωρον ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἄλμπάνκιοι καὶ ἄστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βᾶθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἄξιός. Γύρω ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἑλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἐπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἑλληνικὴν. Ἐτρεχεν ὁ ἰδρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κοιμητηρίων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βᾶθη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μαίαν:

— Ἐλάτε ! ἐλάτε ! τρέξτε ! πετάξτε ! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα ! Ὁ Θάνατος ! Ἡ Νίκη ! Ἐμπρός ! Ἐμπρός !

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἤρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, πού ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χεῖμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἄλμπάνκιοι πρὸς τὰ πρανή, πού ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἑλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἐγίνε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιόμενων χαλικῶν, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, πού ἐμάρ-

μαίρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἠσθάνθη ἕκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπάσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιές εἰς τὸν αἴθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθάνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέτα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμίγλαβα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἕνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθῆ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες : ἀτάραχον ὤρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἐλισσομένη ὡσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἕνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν ! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους !

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποῦ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νὰ τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαράκωμα ! Μιὰ ἔλαφρά λάμψις, μία ἔλαφροτέρα καταχνιὰ καπνοῦ καὶ ἕνας βαρὺς κρότος συμπυρσοκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὀρμοῦν πρὸς τὸ χαράκωμα ὅπως ὁ σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἕνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαράκωμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρηματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελανόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματα του καὶ φεύγει· φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσὴν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηννα βουνα τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γύρω ἀπὸ τὸ Κιλκίς. Ἕνας διαγγελεύς φέρνει τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, πού βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματῖαι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρὸς, παιδιὰ ! Ἐμπρὸς ! Πιαστούς !

Ὁ κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἄγρια χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαυλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει*, μεθᾶ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρὸς, ἔμπρὸς, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα ; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθιοὶ ἀντίλαλοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ !

Ὅταν ἐξημέρωσε, τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράφουν μίαν αἵματηρὰν ἐποποιίαν* οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Ὁ Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας », 1914.

Νικόλαος Καρβούνης

Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἄπριλις ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλωτα νερά καὶ μὲ ὀρμὴ γονιμοποιεῖσε τὴν ὀμορφὴν, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της, τὰ δροσερὰ κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἐμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύκτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖον ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρῶν στὴ Μουσθαίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π., συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερά του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικό, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἴχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσιζονται ἀπὸ τὸν ἴσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι ποῦ κελάρυζε σὲ ἓνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἂν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθησαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖο τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπίτι ψηλὸ στερεό, μὲ ἓναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὀμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ κυβέρνησις.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἴσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἑλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψη ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνεται τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ· καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓναν συνοικισμό, ποῦ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνεται ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

‘Ο γέρος δέν άπάντησε.

– Μίλα βρέ! του έίπε με άγριο ό βασιλικός άντεπίτροπος, γιατί δέν τά στέλνετε έκει στο σχολείο ;

– Γιατ’ έτσι.

– Τί θα πή γιατ’ έτσι ;

– Νά, γιατί αυτό είναι Γυφτοχώρι· στο Γυφτοδάσκαλο θα στείλωμε τά παιδιά μας ;

Μας γεννήθηκε περιέργεια.

– Πάμε τó δειλινό σ’ αυτό τó Γυφτοχώρι ;

– Πάμε.

– Και κοίταξε καλά, έίπε ό πρόεδρος, αν είναι κανένας καλός δάσκαλος και δέν τά στέλνετε, τώρα που θα περάση ό στρατηγός, θα σάς δέση όλους.

– Τί καλός, καπετάνιο μου ; Γυφτοδάσκαλος, τί άλλο να σου πώ !

Ήταν άκόμη ζέστη, όταν πήραμε τó δρόμο για τó Γυφτοχώρι, όπως μας τó είχαν ονομάσει.

Στó δρόμο μάθαμε, πώς ονομαζόταν Πύργος· και τó μάθαμε από ένα μεγάλο παιδί που πήγαινε έκει με ένα κουτί κρεμασμένο στο λαιμό του.

– Κι έσύ είσαι από τόν Πύργο ; τόν ρωτήσαμε.

– ‘Α ! μπά ! μας έίπε με κάποια άποστροφή. ‘Εγώ είμαι πρόσφυγας.

– Και τί πās να κάμης στο Γυφτοχώρι ;

– Πάω, τώρα που θα σκολάσουν τά γυφτόπουλα, να τούς πουλήσω σταφίδες.

– ‘Α ! γι’ αυτό πās ! για να μάθης γράμματα δέν πās ! Και πώς σε λένε ;

– Εύρυβιάδη.

– Τίνος είσαι ;

– ‘Εκείνου του Χαρίση που ‘χει τó μαγαζί στο σχολείο, που περάσατε και ρωτήσατε για τó δρόμο.

– Καλά· στάσου να μας δείξης κι έμας τó δρόμο για τόν Πύργο.

‘Ο ήλιος έγερνε στή δύση του· τά κοπάδια γύριζαν από τίς βοσκές, τά σιτάρια ήτανε μεστωμένα και οι βρίζες ήτανε ψηλότερες από τó άνάστημά μας. Εύτυχισμένη χώρα· ύστερα από τόσα

βάσανα είχε ακόμα κοπάδια και σιτάρια, είχε ακόμα πλούτο και χαρά.

- Νά, εκείνο είναι τὸ σχολειό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.
- Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιά, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.
- Ἄ ! μπά ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέσει ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ακόμα.

— «Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἀρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιότερων χρόνων.

Τὸ σχολεῖο ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρὲς του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξη.

- Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.
- Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμιὰ τριανταριά παιδάκια, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχρινά, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγγχώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρὴ του μύτη καὶ μιὰ χοντρὴ ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιά καὶ τοὺς ἔκανε ἀρισμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

Ἔδωσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγὼ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἐνιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα, μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπές, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησιν μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

- Σιωπὴ, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.
- Γιατί τὴν καημένη ; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δέν αφήνει άλλον νά μιλήση.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της ἐπάνω στὸ θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὥστόσο μὲ τὸ ἓνα της ματάκι κοίταζε γελαστά τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἓνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦσαν, ἂν ὄχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψη καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα πὼς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἰδιοφυΐα τὰ παιδιὰ, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νὰ ποῦν Ἱστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴ γραφὴ τους, ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρὰ, ρώτησα γιὰ τὸ χωριὸ τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἐκαμα δηλαδή μιὰ ἐπιθεώρηση ἀρκετὰ ἐπαγγελματική, καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν πὼς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμό σὲ θαυμασμό, ὅσο πού ἄρχισαν νὰ ὑγραίνονται τὰ μάτια ὄλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψει ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν συγκίνησή του.

Ὁ δάσκαλος μ' ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιὰ του καὶ πότε ἑμένα. Τὰ ρώτησα :

— Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἑλληνική, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα ;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

Ὁ δάσκαλος πῆγε κοντὰ της σιγά - σιγά.

— Καὶ πὼς τὸ λένε τὸ ψωμί σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα ;

— Μαρό, εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπὴ ! εἶπε μὲ ὀργή ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ' ἓναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε ;

— Πὼς δέν ξέρουν ; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά ;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερία τὸν ξέρουν ;

— Τί θὰ πῆ αὐτό; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν ; Τὸν ἤξεραν καὶ τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μανάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά ;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διόρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια πού φοροῦσε στὸ φαλακρὸ του κεφάλι, βγάλαμε κι ἐμεῖς τὰ πηλήκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίο καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλές στροφές, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστά καὶ ἡ μουσικὴ τους δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο πού ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίο μὲ τὴ ρίγα καὶ κινουσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέση· εἶχε ἰδρώσει κι ἐμεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκιὰ φωνή, ἀρκετὰ ἀρμονικὴ, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χაίδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε :

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, πού ἔκαμες σήμερα, Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία πού τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι ; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάνα της· ἔτσι ἦταν κι ἐκείνη ζωηρὴ· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της ;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, πού βλέπετε.

— Καὶ ποιός σὲ πληρώνει ;

— Οἱ χωρικοί· ποιός θὰ μὲ πλήρωνε ; ὁ ἀγὰς πού εἶχαμε πού μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακὴ ; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μοῦ ἴδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριὸ ἦταν τσιφλικί· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάρθια. Τώρα, δόξα νὰ ᾄχῃ ὁ Θεός, πού ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν κι ἐμένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ κυβέρνησις ; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὁχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριον σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τὰ ᾄμαθες λοιπόν ;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου ; τὰ σπουδαῖα γράμματα πού ξέρω ; Ἔ ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμιά φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἴχαμε ἕνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὀδηγοῦσε. Ἔ ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἕνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἑξῶ· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολη. Ἔ ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἢ δουλεῖα ἔγινε· αὐτὸ μπορούσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— ὦ ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν περιμένουν.

— Ἀ ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! Ἀ ! δόξα νὰ ᾿χη ὁ Μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. Ἔλα, τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, κι ἐσύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλη φορά. . .

— Ἔννοια σου, δάσκαλε μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. Ἔφαγε κι αὐτὴ, μοίρασε καὶ στὰ μικρὰ πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευση στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου ; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιση.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιὰ !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωση σωστὴ φωνάζοντας «ζήτω».

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας ; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— Ἀκοῦς, δὲ θέλομε ;

— Ἔχομε καὶ μιὰ παλιά ἐκκλησία καὶ ἕνα ἀγίασμα καὶ ἕνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε, πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πὼς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῆ ἕνα τέτοιο

δνομα ! — πώς ήταν ψάλτης, παντρεμένος με πέντε παιδιά και ότι τὰ δύο ἀπ' αὐτά, τὰ μικρότερα, ἦτανε στρατιῶτες, καθὼς και ἓνα ἑγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιά Ἑλλάδα και ἄλλα στὴν Ἥπειρο. Μάθαμε ἀκόμα ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει με τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία και τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει με τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο και τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγάς πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναίκας του πού τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίασμα τῆς ἀγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθιά, σκοτεινή, σωστή δουλείας ἐκκλησία και γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυχτική.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, πού τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά με ἀσημί και με χρυσάφι. Φιλήσαμε με ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ και μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, πού ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγᾶ και γύρω τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιάδων. Γυναικοῦλες και γέροι κάθονταν στὶς πόρτοῦλες τους και ἔπλεκαν καλάθια· παιδιά πληθὸς φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χῶρο πού ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη και τὰ καλυβόσπιτα και θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτοῦλα και καλησπερίσαμε μιὰ γριά και μιὰ νέα πού ἔπλεκε κάλτσα.

— Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια ;

— Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεός· ἔπλεξα κι ἐγὼ πολλά !

— Αὐτή, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, πού ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἄ ! νὰ σοῦ ζήση, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι και τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπε ἡ κυρα - Μαρία, και τὰ κατάμαυρα μάτια τῆς ἀστραψαν ἀγρια· ἀν δὲν μάθη γνώση, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση· ἡ λέτε, πὼς δὲν τὰ 'μαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα πού εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα ; Ἄλλὰ πού εἶναι τὴν ; Τὸ κατάλαβε και τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα τῆς· μὰ κάποτε θά' ρθη και θά λογαριαστοῦμε.

Και δάγκασε με μανία τὸ δάχτυλό τῆς ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε ; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὐτὸ ποὺ σᾶς εἶπε, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πὼς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καμιά φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε ; ρώτησε μὲ θυμὸ ἢ γριά, ἡ μάνα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λὲς τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς· ποῖός μιλά σπῖτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσα μας !

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανὴ μου, στὸ σπῖτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα . . .

Τὴ στιγμή ἐκείνη ἔγινε τριγύρω μας μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἕνα κοριτσάκι ὄρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναίκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα ποὺ λὲς. . .

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάνα της καὶ καταλάβσαμε πὼς πλήρωνε ἀκριβὰ τὸ « μαρὸ » ποὺ μᾶς εἶχε πει. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βᾶδισμα θριαμβευτικό.

Ὅταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἶχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἐγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμή ὁ Θανάσης, ἂν ἦμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πὼς, ἂν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες μιὰ ἐγκύκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξη, ποὺ περιλαμβάνει κάθε συμβουλή καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξη ποὺ ἄφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος : « Λαμπορέμους ».

Ἄς ἐργαζώμεθα.

Ἀντώνιος Τραυλιαντώνης

ΘΟΥΡΙΟΝ

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ἄκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιάς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔμπρός !

Χαρὰ στὸν πού χυμῆξη, γεράκι ὀρητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωές θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾶ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνὰ !
 Σὲ τέτοια ὄρμη προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψης, τοῦ Ἔθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Πολεμικὰ Τραγούδια », 1898

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 — Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιά καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μὲς στὸ βιβλίον τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἥρωικές.

Γεῖά σου, παλληκαράκι, γεῖά σου,
 ξεπεταρούδι, χρυσαετὲ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτέ !

Και ζωντανό και αποθαμένο,
 ή 'Ελλάδα μπρός σου, ποιά τιμή !
 Μὲ τὸ δεξί της ὑψωμένο
 θὰ σκύβη και θὰ σ' εὐλογῆ.

'Ανθολογία « Σπαθί και λύρα », 1940

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ὁ πόλεμος γιὰ σᾶς περνάει θριαμβευτής,
 τῶν ἀδικῶν ὁ πόλεμος δὲν εἶν' ἐκδικητής·
 εἶναι ὁ θυμὸς τῆς ἀνοιξῆς και τῆς δημιουργίας.
 'Η 'Ελλάδα εἶναι ἀβασίλευτη, μὲ δάφνες και μὲ κρίνα
 τῆς νίκης. Παντοδύναμος τὴν ἔπλασε τεχνίτης.
 'Η δόξα τὸ καμάρι της· ἡ ἀλήθεια εἶναι δική της.
 Κι ἂν εἶναι, και στὸν πόλεμο, μέσα ἡ ζωὴ θυσία,
 ὁ τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν ἀθανασία !

« Τὰ Μάτια τῆς Ψυχῆς μου », 1892

Κωστής Παλαμῆς

ΠΙΝΔΟΣ

Τῶν προγόνων βλαστοὶ μ' ἄτσαλένια κορμιά,
 τοῦ πολέμου περνώντας τὴ φρίκη,
 τῆς καρδιάς μας τὴ φλόγα τὴ φέραμε μιὰ
 ὡς ἐκεῖ πού μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνα
 τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 νὰ τὸ πάρη ὡς στὰ πέρατα ὁ θρύλος ξανά,
 στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κἀνη τραγοῦδι.

Προσταγὴ στὴ φυλὴ μας, σὰν νόμος βαριά,
 τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσωμε θάμα.
 Νὰ 'ναι αἰώνια σὲ τούτῃ τὴ γῆ ἡ λευτεριά,
 κάποιας μοίρας ὀρίζει τὸ τάμα.

Μάνα 'Ελλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ή ήεί.
 λές άκόμα στής Πίνδου μιὰ κόχη,
 στους λαούς νά θυμίζη, γεμάτο ψυχή,
 τὸ τρανό, πού ξεστόμισες « 'Όχι ».

« Γαλάζιες Ρίμες », 1947

Στέλιος Σπεράντας

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

“Ολοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' όνομα τουλάχιστον, τόν μεγάλον “Αγγλον ποιητήν, ό όποίος ήγάπησε τόσον τήν πατρίδα μας, ώστε ν' άφιερώση εις τόν άγώνά της καί ζωήν καί περιουσίαν. “Ολοι γνωρίζετε, ότι ό Βύρων κατήλθε τῷ 1823 εις τήν ‘Ελλάδα, δια νά συμπολεμήση μέ τούς ήρωικούς “Ελληνας, καί ότι άπέθανεν εις τὸ Μεσολόγγι, άπό κρουολογήματα, πρίν προφθάση νά ίδη τὸ όνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δέν ήτο αὐτή ή πρώτη φορά, κατὰ τήν όποίαν έπεσκέπτετο τήν κλασικήν* γήν. Κατὰ τήν νεότητά του έκαμεν άλλα δύο ταξίδια εις τήν ‘Ελλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περι τῶν νέων ‘Ελλήνων, ύπάρχουσα εις έπιστολήν του γραμμένην, νομίζω, άπό τὸ Μεσολόγγι, μοῦ έκαμε τήν μεγαλυτέραν έντύπωσιν : « Οί “Ελληνες — έγραφεν ό μέγας φιλέλλην — έχουν άνάγκην άπό πολλά πράγματα: πρό πάντων άπό όμόνοιαν καί πειθαρχίαν ». Καί παρακάτω έξηγουσε, δια ποίους λόγους, κατὰ τήν γνώμην του, οί “Ελληνες οὔτε όμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εύκόλως, συμπεραίνων ότι ή άνυποταξία καί ή άπειθαρχία είναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτήρός των. Οὔτως είπειν*, τὸ έθνικόν των έλάττωμα.

Αὐτό, καθώς σās είπα, μοῦ έκαμεν έντύπωσιν, διότι μολονότι παρήλθεν όλόκληρος σχεδόν αίων άπό τήν έποχήν, πού τὸ έγραψεν ό Βύρων, μολονότι ή ‘Ελλάς, έλευθέρα έκτοτε, έκαμε τόσας προόδους καί μολονότι οί ήρωικοί “Ελληνες, οί άξεστοί*, οί άγράμματοι, οί ήμίαγριοι τοῦ καιροῦ εκείνου, έξεπαιδεύθησαν, έλεπτύνθησαν, έξεπολιτίσθησαν, έν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ έλάττωμά των.

Είμαι, άγαπητοί μου, μία πικρά άλήθεια. Μικροί καί μεγάλοι οί “Ελληνες οὔτε όμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δέν άναγνωρί-

ζομεν κανένα άνωτέρον μας, κανένα καλύτερον μας. Μόλις κρατοϋμεν τήν ιεραρχίαν * εκείνην, άνευ τής όποίας κοινωνία δέν ύπάρχει.

Πόσον είναι κακόν και όλέθριον, δέν είναι ανάγκη νά σās τό εΐπω. Τό έννοεΐτε, όπως τó έννοοϋμεν όλοι. Και όμως δέν βάζομεν τά δυνατά μας νά τó κόψωμεν. Συλλογίζομαι ότι, άν κατά τύχην, όταν είχα τήν ώραιάν, τήν τρυφεράν ήλικίαν σας, άνεγίγνωσκα τήν κρίσιν τοϋ Βύρωνος, θά μοϋ έκαμε μεγάλην έντύπωσιν και θά κατέβαλα πāsαν προσπάθειαν, διá νά είμαι όσο τó δυνατόν περισσότερον πειθήνιος * εις τούς άνωτέρους μου και πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθη κανείς πρώτα νά ύπακούη, διá νά ήξερη κατόπιν νά διατάσση. Δι' αυτό έσυλλογίσθην νά σās όμιλήσω σήμερον και νά σās αναφέρω τήν κρίσιν τοϋ Βύρωνος.

Έν τούτοις, όταν είπα πρό όλίγου εις ένα φίλον μου : « Θά τó γράψω στα παιδιά τής Διαπλάσεως », ό φίλος μου με άπέτρεψε *. « Μή, μοϋ είπε, διότι ήξεύρεις τί θά πάθης ; Θά ίσχυροποιήσης τήν έμφυτον * άνυποταξίαν και άπειθαρχίαν τών Έλληνοπαίδων. Εις τó έξης θά δικαιολογοϋνται λέγοντες με καμάρι : « Μπά ! είναι τó έθνικόν μας έλάττωμα ! . . . ».

Ή παρατήρησις αύτή με έκαμε νά σκεφθώ : Μήπως ό φίλος μου έχει δίκαιον ; Άλλ' όχι ! Αϋτός δέν ήμπορεί νά γνωρίζη τόσον τούς Έλληνόπαιδας, όσον έγώ, πού έπικοινωνώ μαζί των τόσα χρόνια ! Οί Έλληνόπαιδες δέν είναι και τόσον άνόητοι, διá νά καυχθούν δι' ένα έλάττωμα, είτε άτομικόν είτε έθνικόν. Άπεναντίας, όσάκις τοϋ λοιποϋ θά αισθάνωνται τó αίμά των νά βράζη και νά έξωθη πρός τήν διχόνοιαν, πρός τήν άπειθαρχίαν, θά ένθυμοϋνται, είμαι βέβαιος, τούς λόγους τοϋ Βύρωνος και θά όμονοοϋν και θά ύποτάσσωνται !

Περιοδικόν « Διάπλασις τών Παίδων », 1909

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τό έπεισόδιο πού θ' άφηγηθοϋμε είναι έξακριβωμένο και αύθεντικό. Έγινε στα 1940 σε κάποιο χωριό τής Κύπρου.

Ό γάμος είχε τελειώσει στην έκκλησία και ή γαμήλιος πομπή, με έπικεφαλής τούς νεονύμφους και τούς « κουμπάρους » (στην Κύπρο οί κουμπάροι είναι πολλοί, κάποτε και δέκα και είκοσι ζευ-

γη), περνούσε τούς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στό σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σέ κάποιο δρόμο ἡ πομπή συναντήθηκε μέ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπό τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλη. Ἐνας χωρικός ἀποσπιάστηκε ἀπὸ τὴν πομπή καὶ μέ τὴν προθυμία τῆς παντοτινῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τούς τρεῖς πολίτες τί ἤθελαν. Σέ λίγο ἀπὸ στόμα σέ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπή ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στό τέλος καὶ στ' αὐτιά τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκείνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμο :

Καὶ μεμιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλώντας κοντά της τούς τρεῖς κυρίους, τούς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μεμιᾶς, χωρὶς καμὶὰ συνεννόηση, ἐντελῶς αὐθόρμητα ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσῆς τοῦ δρόμου ὅ,τι μπορούσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλη ἔκλαιαν. Ὁλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπέισόδιο αὐτό, γιὰτι εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἔθνικὴ κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴ ψυχὴ ὅλου τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἑλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στό φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τούς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικὰ, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μέ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένο δρόμο της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξη τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπόουλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλή, ὁ κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μέ ὅλον τὸν ἑλληνισμό καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μέ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες ανέρχονται οί έθελονταί που έσπευσαν ά- μέσως να γραφοΰν για να πολεμήσουν έναντίον του έχθρου.

Καί οί έθνικοί έρανοι που άρχισαν από τις πρώτες μέρες του πολέμου με άφάνταστον ένθουσιασμό σ' όλες τις πόλεις και τὰ χωριά τής Μεγαλονήσου, έφθασαν σε χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οί γυναίκες τής Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές, όπως όλες οί Έλληνίδες, μάλλινα είδη για τούς στρατιώτας μας, υπήρξαν δε τόσο πρόθυμες και σημαντικές οί ιδιαίτερες προσφορές των Κυπρίων στον Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε να δημοσιεύση ιδιαίτερη εύχαριστήριον ανακοίνωση στον Τύπο, για να τονίση τὸ γεγονός και να τὸ προβάλῃ ως παράδειγμα πρὸς μίμηση.

Όλ' αυτά σημειώνονται, όχι για να έξάρουν τὸν κυπριακό πατριωτισμό, ὁ ὁποῖος είναι γνωστότατος και ξεδεηλώθη πάντοτε σε κάθε έθνική περιπέτεια κατά τὸν θερμότερο και έντονώτερο τρόπο. Οί γραμμές αυτές γράφονται, για να δώσουν μίαν ακόμα εικόνα τής βαθυτάτης έθνικῆς άλληλεγγύης και τής αδιαρρήκτου έθνικῆς ένότητος, που συνδέουν όλα τὰ τμήματα του έλληνισμού. Αὐτὴ είναι ἡ ἀληθινὴ έθνική ψυχὴ τής έλληνικῆς φυλῆς.

Μελῆς Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθεριακό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποῦ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριά τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ σύναξε τ' ἀσκήρια
κι ὅλον τὸν κόσμον ἐκάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήση ;
- Ὁ Φλῶρος κάνει τὴ χαρὰ, παντρεύει τὸν ὑγιό του,
τὸ γιό του τὸν μονάκριβο, τὸν μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἄρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συντάζονταν καὶ κάλυγαν τὸν κόσμο.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρ' ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.
Καὶ μὲς στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλα σ' ἄλογα ψαριὰ καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσὰ τῆς νύφης.
κι ἡ λαμπερή τους ἡ ὁμορφιά σὰν ἥλιος σὰν φεγγάρι
Δεξιὰ ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους
κι ὅλο κοιτᾶν τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελοῦνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὀρθός, καμαρωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκιά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῆ τὴ νύφη ὁ γερο - Φλῶρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χουῦφτες χύνει.
Τῆνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τῆνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὐχιέται καλορίζικα κι εὐχιέται γεννητσουρία.
Στὲς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.
* Ὄξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν :
- Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόγαμπρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα, ἴδιο στὴν ἴδια στράτα,
 στὰ μάτια μου ὄλο ὑψώνεται καὶ μ' ὄλα του τὰ νιάτα.
 Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
 κι ἀπὸ τὸν κῆπο του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
 Ἐπὶ τὴν ἰσκιερὴ ἔμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
 μὲ τ' ἀκριβὸ ρολοὶ χρυσοῦ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
 ὄλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἔμένα.
 Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα — κι ὅς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
 στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῆ καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ Παράκλαιρα », 1919

Κωστής Παλαμᾶς

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ἔγινε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
 στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
 Πάρ' το καὶ δείξε του νὰ βρῆ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
 ποῦ ἔναι τοῦ ρῆγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωσταντινάτα.
 Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρη
 μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάι.
 Κοιμήσου κι ἡ μανούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
 Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
 ποῦ τό ἔπλυναν καὶ τό ἔκαναν Νεράιδες σὰν τὸ χιόνι.
 Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἰτούς νὰ σὲ στολίζουν,
 γαρύφαλλα τῆς Βενετιάς νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
 Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιά στ' ἄχνὸ προσκέφαλό σου
 κι ἀκόμα τὴν Ἄγια - Σοφία, νὰ ἔχης στὸ μάγουλό σου.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες », 1922

Στέλιος Σπεράντσα

ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ὅταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιαῖας, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποῦ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινο χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποῦ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναίκα του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποῦ θὰ κουρνιαστοῦν οἱ κότες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νὰ τος! Ἦσυχος - ἦσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὅμοιάζει μὲ ἀπτικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἀλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποῦ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἀνθρωποὶ ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἔκφρασιν. Ἡ ἔκφρασις αὐτὴ εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπεθέρον του τὸν Θανάση, ποῦ τρέχει δεξιά καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας νὰ βρῇ τὸν γάϊδαρό του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἔξεσαμάρωσε, τοῦ βάλει εἰς ἓνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὁμως εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτὸν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐρά του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μύγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἄρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποῦ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπεθέρε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γάϊδαρός μου ; » ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἐξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Και όταν βλέπη νά κατηφορίζη ὁ γείτονας του ὁ Σιδέρης μὲ τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὤμον, πού κάπου χασομέρησε καὶ τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος καὶ μὲ τὴ γλῶσσα του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καὶ χαμογελᾷ. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος :

— Μὴν τὰ γυρεύης, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καὶ γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τό βρω. Μιὰ ὥρα δρόμο!

Καὶ ὁ γέρος μὲ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ :

«Ὅποιοι δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς καὶ συμπετυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σωζομένου ἑλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἔξαφικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καὶ διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κορφοβουνοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καὶ τοὺς ἀγριοκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καὶ πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῆ καὶ τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγοριά. Ὅσακις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι μία παροιμία.

Ὅλαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καὶ ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, πού τὰς ἐδημιούργησε. Καὶ ψάχνουν νὰ εὔρουν, μὲ τὴν κρίσιν, μὲ τὴν σύγκρισιν, μὲ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλοῦστατα μὲ δύο μόνον λέξεις.

Δημήτριος Καμπούρογλου

Τ Ο Δ Ω Ρ Η Τ Η Ρ Ι Ο Ν

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἕνας γέρος χωρικός, ἡ γυναίκα του καὶ ἕνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμάτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὄλων τῶν πραγμάτων, πού εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναίκα του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἠλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἑνὸς σπιτιοῦ, πού τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομία.

— Δέν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρά στὸ παιδί τὸ σπίτι ;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἢ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερὰ κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, πού θὰ ὑπογράψη, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερο στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυὸ τῆς τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὀπωσδήποτε, ἰδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε :

— Τὸ παιδί αὐτὸ δέν τό 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δέν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα, ἔχει καὶ μάνα ;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάνα.

— Ἐσεῖς δέν ἔχετε παιδιά ;

— Ἐχομε δυό· κορίτσι δέν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι ;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, παρετήρησε γύρω τῆς (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πῶς ἐπρόσεχεν ἀλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν πού μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζης νὰ πῆ κάτι, πού δέν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ :

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἡῦρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοῖρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζά, εἶχε κάρο...

μά έπαθε ζημιές και του τὰ πουλήσανε ούλα. Τώρα καθόντουνε με νοίκι· άκοϋς, με νοίκι. Μου λέει ό άντρας μου, σαν έμαθε τή συμφορά, που τούς βρήκε : « Γυναίκα, τί θ' άπογίνη ό γείτονας δίχως σπίτι, πού'χει και παιδι και τρία κορίτσια τής παντρειάς;» "Ηθελα να του πώ τó καλό, που μου 'ρθε στο νοϋ μου· ήθελε να μου τó πη κι αυτός, μά φοβηθήκαμε, μην άποπάρη ό ένας τον άλλον. Ξεθαρρεύτηκα έγώ και του λέω : « Άντρα, σαν πεθάνωμε, σε ποιόν από τὰ παιδιά μας θ' αφήσωμε τó σπίτι, πού'χω κληρονομιά; ». « Σ' όποιον από τούς δυό τ' αφήσωμε, θά βαρυγομάη ό άλλος », λέει ό γέρος μου. « Να τ' αφήσωμε και στους δυό, θά μαλώσουν », του λέω έγώ. « Να τó πουλήσωμε, τί θά πιάσωμε και τί να τὰ κάνωμε τὰ λεφτά ; Δόξα νά'χη ό Μεγαλοδύναμος, έχομε να φάμε », μου λέει αυτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; του λέω έγώ· να τó δώσουμε για τήν ψυχή μας στο παιδι του γείτονα ». « Καλά λές, γυναίκα, μου λέει. "Έτσι να κάωμε· θά μαζώξη τή φαμελιά του μέσα, θά 'χη κι αυτός μιá μέρα δικό του σπίτι και θά μās συχωρνάη ». « Αυτό είναι, γκρ... γκρ... με κάνατε και τó είπα ».

Ξεροκατάπτε πάλι, σφουγγισε τον ιδρώτα της και ξανακάθισε στη θέση της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οικόκυριος, άπλούστατος τον νοϋν, έσηκώθη μιάν τών νυκτῶν από τήν κλίνην και έπρόβαλεν εις τó παράθυρον, να μάθη πόθεν ήρχετο ό άκούόμενος κτύπος. Και ώς είδε κλέπτην πριονίζοντα τήν θύραν του· άνθρωπε, έφώναξε, τί κάνεις αυτού ; Δέν βλέπεις, τον άπεκρίθη ό κλέπτης, ότι σημαίνω λύραν ; Και διατί δεν άκούω λύρας ήχον, είπε πάλιν ό οικόκυριος. Αύριον, άπεκρίθη ό κλέπτης, θέλεις τον άκούσει. Τον έκαλονύκτισεν ό οικόκυριος και στρέψας εις τήν κλίνην του έπεσεν εις ύπνον βαθύτατον. Τó δε πρωινόν έξυπνήσας, πλην τής κλίνης, άλλο τίποτε δεν εύρεν εις τον οίκόν του.

Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ώστε δεν αισθάνονται μηδέ παρόντα τον κίνδυνον.

'Αδαμάντιος Κοραΐς

Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰ-
δοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 187., τὴν θεια - Ἀχτίτσα
φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρῶναν
μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον ὅτι ἡ θεια - Ἀχτίτσα εἶχεν
ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν
χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα, καὶ διότι ἀνέ-
τρεφε τὰ δύο ὄρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλμα-
τα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ᾤκτιρε * τὰς στερήσεις τῆς γραιάς
καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν· ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ
ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς * καὶ παρήγορος ;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης μπαρμπα - Μιχαλιός, ὅστις προηγῆθη εἰς
τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ
μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς - ἄς εἶχε ζωὴ ! - ὁ συχω-
ρεμένος. Τὰ δύο παιδιά, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθι-
σθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 186.. Ἡ βρατσέρα
ἐκείνη ἀπώλεσθη αὐτανδρὸς * - τί φρίκη ! τί καημός ! Τέτοια τρο-
μάρα καμῖας καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γιὸς τῆς, ὁ σουρτούκης, * ἐξενιτεύθη καὶ εὐρίσκετο,
ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε ;
Μήπως τὸν ἤκουσεν ; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεύθη
εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ Φράγκα, πού δὲν ἤξευρε νὰ
μιλήσῃ ρωμαίικα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῆ κανεῖς ! Ἥμπορεῖ νὰ κα-
ταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάγχχνα του ;

Ἡ κόρη τῆς ἀπέθανεν εἰς τὸν δεῦτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ
τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμῃ ; Ἐβαλε τὰ δυνατὰ τῆς κι
ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσει τὰ δύο ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα
τὰ καημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν,
ἐμάζωνεν ἐλιές, ἐξενοδοῦλεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἐβγαζε
ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα κότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐ-
κεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοεῖ. Εἶτα *, κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἦνοιγαν
τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἐπαιρνεν ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρι ἐκ λευκο-
σιδήρου, μιαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια *, ὅπου κα-

τεστάλαζον αἰ ὑποστάθμαι * τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τῆ μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναριοῦ τῆς.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεία — Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατὰ ἔτος, ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιούτο εἰς Εὐβοίαν. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν ἠσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρων. Κατ' ἔτος οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα * : « Νά, οἱ φ'στάνες ! Μᾶς ἦρθαν πάλι οἱ φ'στάνες ! » Ἄλλ' αὕτη ἔκπυτεν ὑπομονητικῆ, σιωπηλῆ, συνέλεγε τὰ ψυχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὄρφανά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώδς, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει * τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαϊῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῴκει ἡ θεία - Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύση νότος καὶ νὰ πέση βροχῆ, ἤρχισε νὰ χιονίζη. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς * καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίοτε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλιωναν εἰς τὰ βουνά. « Ἐπερίμεναν ἄλλα ».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου, μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπῆ, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτίνας ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσούσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θεία - Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ « ὀρμάνια » *, ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίση καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν *, ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα εὐδῖος * οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὄρατῆ, οὐδεμία ἀκτίς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, « χιονιστής » ἐφύσα κατὰ τὰς

παραμονάς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων*. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὠριμοὶ καρποὶ σπιθαιμαῖα κρύσταλλα, τὰ ὁποῖα αἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξις νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς*, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν « φύλακα »* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχῆς Πατρῶνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον) ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἄλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης* ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετῆς μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψιχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαιμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὄλος, χθαμαλός, ἡμιφάτωντος*, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυριῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος* τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασέν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς »* τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ* βραδέως καὶ ἡδονικῶς* καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρῶναν νὰ φάγῃ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἀνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθος της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἢ καλή, καίτοι ὀλίγον αὐστηρά, μάμμη, τίς οἶδεν* ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων* !

Καὶ τί δὲν ἠθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπι-

σθοδρομήση, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν δις παιδιὰ δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου τῆς ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύη αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου τῆς, τοῦ μακαρίτου μπαρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπὶ ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἄργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης τῆς, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἐστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθῃ καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσῆσῶσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἀπνους πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην τῆς.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπα - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης τῆς, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ* οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθη » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἄχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσσω τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρισε πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω ;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἔλθων ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπά, ἐπανάλαβεν ἡ Ἄχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαινα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεις * τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἑκπληκτος ἡ γραῖα.

Ἐ παπα - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμερῖκα ; Ὁ Γιάννης; Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκε ; ἀνέκραξε περιχαρῆς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι ὁ Θεὸς !

Ὁ ἱερεὺς ἔβγαλε τὰ γυαλιὰ του καὶ ἔδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τὶς τζίφρες πού ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγνώσῃ :

« Παπα - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἶσιον κλ. κλ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμαῖν, καὶ δὲν ἔχω καμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες πού εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

« Ἐὰν ζῆ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλές φορές βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορές ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ, τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλίττωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλῦτερον δὲν ζητῶ, παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἤμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυνωμοῦν*, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σου στέλλω έσωκλείστως έδω ένα συνάλλαγμα έπ' όνόματί σου, να ύπογράφης ή άγιωσύνη σου και να φροντίσουν να τó έξαργυρώσουν ό πατέρας ή ή μητέρα, έάν ζοϋν. Και άν, ό μη γένοιτο, είναι άποθαμένοι, να τó έξαργυρώσης ή άγιωσύνη σου, να δώσης εις κανένα άδελφόν μου, έάν είναι αύτου, ή εις κανένα άνιψι μου και εις άλλα πτωχά. Και να κρατήση και ή άγιωσύνη σου, έάν οί γονεΐς μου είναι άποθαμένοι, έν μέρος του ποσοϋ αύτου διά τά σαρανταλείτουργα...»

Πολλά έλεγεν ή έπιστολή αύτη και έν σπουδαΐον παρέλειπε. Δέν άνέφερε τó ποσόν τών χρημάτων, δι' όσα ήτο ή συναλλαγματική. Ό παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τó πράγμα, έξέφερε τήν εικασίαν *, ότι ό γράφας τήν έπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ότι είχεν όρίσει τó ποσόν τών χρημάτων παραπάνω, ένόμισε περιττόν να τó έπαναλάβη παρακατιών *, διό και έλεγε « του ποσοϋ αύτου ».

Έν τούτοις άφατος ήτο ή χαρά τής Άχτίσας, λαβούσης μετά τόσα έτη είδήσεις περι του υίου της. Ός υπό τέφραν κοιμώμενος άπό τόσων έτών ό σπινθήρ τής μητρικής στοργής άνέθορεν * έκ τών σπλάγχων εις τó πρόσωπόν της και ή γεροντική, ρικνή και έρρυτιδωμένη * όψις της ήγλαΐσθη * με άκτίνα νεότητος και καλλονής.

Τά δύο παιδιά, άν και δέν ήννόουν περι τίνος έπρόκειτο, ιδόντα τήν χαράν τής μάμης των, ήρχισαν να χοροπηδώσιν.

Ό γραΐα Άχτίσα, εις φοβεράν διατελοϋσα ένδειαν *, έλαβε τó παρ ά του υίου της άποσταλέν γραμμάτιον, έφ' οϋ έφαίνοντο γράμματα κόκκινα και μαϋρα, άλλα έντυπα και άλλα χειρόγραφα, έξ ών δέν ήννόει τίποτε οϋτε ό γηραιός έφημέριος οϋτε αύτή, και μετέβη εις τó μαγαζΐ του κύρ Μαργαρίτη.

Ό κύρ Μαργαρίτης έρόφησε δραγμίδα * ταμπάκου, έτίναξε τήν βράκαν του, έφ' ής έπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τών όφρύων τήν σκούφιαν του, έβαλε τά γυαλιά του, και ήρχισε να έξετάζη διά μακρών τó γραμμάτιον.

— Έρχεται άπό τήν Άμέρικα ; είπε. Σέ θυμήθηκε, βλέπω ό γιός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εΐτα έπανέλαβεν :

— Έχει τόν αριθμόν δέκα, άλλα δέν ξέρομε τί είδους μονέδα να είναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ή δέκα . . .

Διεκόπη, παρ' όλίγον να έλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμή ἐκείνῃ εἰσήλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρέπιδημῶν * δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἔμα εἰσελθὼν, διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ Μαργαρίτη ; Τί εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾶ τῇ φωνῇ, ποῦ εὐρέθη ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων * τὰ χεῖλη ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐτὴς ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρὰς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρες . . . γαλλικῆς, εἶπε διστάζων ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Γαλλικῆς ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικῆς.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφὴν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον, καί, ἀνοιξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἑννέα στιλπνοτάτας * ἀγγλικῆς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ « ἄδολην » μανδήλαν, τὰ δὲ δύο ὄρφανά εἶχον καθαρὰ

ὕποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς
παγωμένους πόδας των.

« Ἐφημερίς », 1889

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περναῖς τὰ μονοπάτια,
πού φέρουν στ' ἄχαρα λημέρια,
κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιά καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἢ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν ἀκόμα φτωχικά τὸ χέρι σου χαρίζη.
Δέν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.
Δίνεις χαρὰ κι ἀνάσταση, καὶ γιὰ μισθό σου παίρνεις
δάκρυ, πού σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἢ ἐλπίδα ἅμα φανῆς σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
Καὶ ἡ ζωὴ, πού κείτεται σὰ δένδρο μαραμένο.
νιώθει κοντὰ σου ἀνοιξη, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μὲς στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
τὸ φωτεινό σου θρόνο στήνεις,
κι ἡ ὄψη σου φεγγαβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
λαμπρότερη μὲς στὴν καρδιά τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρη σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει.
σὰν λούλουδο, πού ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
μὰ στὸ γλυκό σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τῆ δύναμη σου, ὦ θεά, τῆ μαγεμένη, οὐράνια,
 δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνια
 ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα,
 τῆ θεμελιώνεις στὴν εὐχὴ καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δύναμή σου.
 Χῆρες, παιδάκια ὄρφανεμένα,
 ποὺ τὰ γλυκαίνει ὡσάν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
 σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

'Ελεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷς τὴν οἰκουμένη,
 κὶ ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρός σου κλίνει
 καὶ μ' εὐλογίης καὶ μ' εὐχῆς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
 σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾷς τὴν κλίνη.

'Αριστομένης Προβελέγγιος

ΜΗ ΤΟ ΞΥΠΝΑΤΕ

"Ένα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχε ἐγκατασταθῆ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἴφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύη τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινή τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνη ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. 'Αλλὰ τί ἔμπορεῖ νὰ ὄνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. "Ο,τι ἔμπορεῖ νὰ ὄνειρευθῆ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

'Η δυστυχησμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἰκετευτικὸν βλέμμα, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . . Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . .

Παῦλος Νιρβάνας

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά έτινάχθη επάνω.

– Μπά ! τρομάρα μου ! . . .

Αί ρυτίδες, που κατεβαίνουν από τὰ πτερυγία τῆς μύτης τῆς πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά τῆς γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπουνὶ τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ρούχο που ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πῖπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐρὰν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του καὶ ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιὰ τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομὸς, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολύτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἐβγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας ἐφώνασε :

– Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περιέργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμεππρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῆ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, που ἄρχισε νὰ περπατῆ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθὲν του ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαινεὶ τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὴν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανεν, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

άλλα χέρια νά τόν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καί ὀστεώδη, τὰ ὁποῖα ὄλην τήν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιά νά τόν θρέψουν. 'Η γιαιγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτήν τήν ἔννοιαν, ἀλλά καί ὑπό τήν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μέ μιάν λέξιν τόν λατρεῖ με τήν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, πού σβήνει, πρὸς τήν ἄλλην, πού μόλις βλαστάνει. 'Αν ὁ βίος τῆς δέν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. 'Ενα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του, καί ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς : τήν κόρη, πού ἔχασε, τὸ γαμβρό τῆς, τὸν ἄντρα τῆς, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. 'Όλα γίνονται θωπεῖα πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τήν μάντρα, με τήν σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανῆς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; 'Ενθυμείσθε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα ! . . .

'Απὸ τήν ἡμέραν, πού ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τήν κεφάλα του ἀπὸ τήν μεγάλην αὐλόποτρα εἰς τὸν δρόμον, δέν ἔχει μαζεμούς ! 'Εννοεῖ νά μεταναστεύη. 'Εχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ ὁποῖος ἄλλην σκέψιν δέν ἔχει ἀπὸ αὐτήν· νά διαφύγη τήν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιά νά δραπετεύσῃ. 'Αρκεῖ νά λησμονηθῇ γιά μιὰ στιγμὴν ἢ γιαιγιά ἐκεῖ, πού ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νά συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη με τὶς μπότες, τὸν ἀραμπά, πού τοὺς ἔκαναν « κατὰσκεση », τὸ σπιτάκι, πού « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιά νά βρῆ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νά τὸ στρίψῃ.

Τῆ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρᾶς ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

'Αλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τῆ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ με παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τῶρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

'Αλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ ; 'Εκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιό μεγάλη κι από τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή και πράσινη, γεμάτη, ποιός ξέρει με τί, καραγκιοζάκια, πού κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἕνας φασουλής, πού κλείνει τὰ χέρια του και κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτὸν, τὸν Λάκη, ὁ ὁποῖος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, πού περάσανε με τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνη βῆμα ! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῆ ! Τὸ σκάς ἢ δὲν τὸ σκάς ;

Ὁ φουκαρὰς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαισια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίη σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράση ὄλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του και ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προὔπολογισμὸς τῆς γιαγιάς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἄλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ αὐτὴν τὴν τελευταία πλύση ! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαῦριο στὸ χέρι τῆς αὐτὸν τὸν ὄρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο με τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἕνα φασουλή, ἕνα μεγάλο φασουλή, πού νὰ κλείνη τὰ χέρια. Γιατί φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι θὰ δώση γι' αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλόκληρης μαρτυρικῆς ἑβδομάδος.

Ἐφημερίς « Ἐλευθέρων Βῆμα »

Σπύρος Μελᾶς

Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

Α'

Ἦταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς, και ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι. . .
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει ;

Μὲς στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ τῆς τὴν κούνια σκυμμένη.
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελούδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.

Κι ἓνα μόνο τῆς ἔμεινε, ἓνα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογγούσε,
ὡς νὰ ἐζήτη τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἔθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκείνα καὶ οἱ θρήνοι
ἐπληγῶναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγούσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
"Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμηνοῦσε
ὁ βοριάς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Β'

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελή. "Ὅλοι γύρω ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "ὦ, κακὸ ποὺ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου. . .
"Ἐνα τό 'χω, δὲ μοῦ 'μεινε ἄλλο.
Σῶσε τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων, ἄχ, λόγια χαμένα !
— Μὴ φοβάσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψῃ
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῆ τὸ σφυγμὸ του.
"Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ,
ποὺ κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβρογοῦσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὁ βοριάς ποῦ τ' ἄρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νιώση τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεβάτι.

« Τὰ "Απνετα", 1859

Γεώργιος Ζαλοκώστας

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτής, Σπύρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτιά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ ἠπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ - Χριστος, κριτής λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιὰ τὴν ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστής της, τὸν συνόδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποῦ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος: « Τὸ караβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποῦ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμιὰ εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάνα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θεῖο ἢ θειὰ κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐτὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε: « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιές χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκουόντανε καὶ ξεφωνητὰ μάνας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

του ξεχωρισμού ! Καί φτερά ἄν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καί δὲν θὰ 'φευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καρβαλίκεψε ἕνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καί χτυπώντας το μὲ τοὺς φτερνιστῆρες του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. Ὅλοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καί φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καί καρβαλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδας, τοῦ σπιτιοῦ καί τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, ποῦ ὁ Σπύρος δρασκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετικὴ φωνή :

— Σπύρο μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα. . .

Ὁ Σπύρος σταμάτησε τὸ μουλάρι κι ὁ κύρ Χρῆστος, μαραμμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καί τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἅμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἄλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτὲ ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καί φονικό ! Καί στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἄν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καί βασιλιάς ἄν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τ' ἄκουσες, παιδί μου ;

— Τ' ἄκουσα, πατέρα μου !

— Ὡρα καλὴ σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρῦσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῆστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καί δίκαιζε τοὺς πατριῶτες του ποῦ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπύρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλη ὅλο τῆς στεριάς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε γιὰ νὰ πάη κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλη, ἄν δὲν τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καί περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδώντας καί κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπῆκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακούλα του, μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἓνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιώτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατώντας τὰ μισὰ γιὰ βρετικά. Ἐκεῖνος ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακούλα γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ δὲν τὸ ἔδινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισὰ γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βιὸς μου » ὁ ἓνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπῆκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἓνα κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. Ἐκεῖνος ὅπου εἶχε βρεῖ τὴ σακούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισὰ, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισὰ, διότι, ἂν δὲν τὸ φανέρωνα, ὅτι ἤβρα τὴ σακούλα, μποροῦσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα ποὺ εἶχε μέσα.

Ἐκεῖνος πάλι ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητᾷ ὅλα λέγοντας :

— Δὲν δικαιῶσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισὰ, διότι δὲν εἴμαστε ἀπ’ ἄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ’ ἄλλο ἐγώ, ἀλλ’ εἴμαστε ἀπ’ τὸ ἴδιο καραβάνι· κι εἴμαστε συντρόφοι, κι ὡς συντρόφοι εἴμαστε ἀδελφία καὶ ὑποχρεούμαστε ὁ ἓνας νὰ βοηθᾷ τὸν ἄλλο, κι ὄχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικώντας - φιλονικώντας ἔφτασαν σ’ ἓνα χάνι, ἡσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φαῖν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἔδωκε, πῆρε ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς εἰρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε· καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν κάποιον δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλιο-τράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνον καρδιακὸ :

— Ἔ, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτὴ μας τὸν κύρ Χρῆστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμιὰ μεριά, πῶς θὰ ἴφουγε ὁ τρισκατάρματος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πῶς θὰ γένοινταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦ ἔρθε μιὰ ἰδέα, εἶπε ἓνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; . . . ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα. . .

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλωμε στὴ θέση τοῦ πατέρα του . . . κριτὴ !

— Μπρέ αλήθεια ! Νά τὸ βάλωμε κριτῆ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρη νὰ εἰπῆ κάτι, ὡς παιδι τοῦ κριτῆ μας. Σπύρο ! φώναξε, Σπύρο ! Τί γίνεται ὁ Σπύρος τοῦ κύρ Χρήστου ;

Ὁ Σπύρος δὲν ἀκούοντανε· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου, κι ἄμα ἔφαγε, ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκι του, στρῶμα τῆ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τὴν κάπα του.

Ἡ πρόταση ν' ἀναθέσουν τὴν κρίση στὸ παιδι εἶχε γίνεи δεκτὴ ἀπ' ὅλη τῆ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτὰ ποὺ λέτε ; Ἄφῃστε τὸ παιδι νὰ κοιμηθῆ. Τί ξέρει αὐτό ;

— Ὅχι ! ὄχι ! ἐφώνησαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδι.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδι ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γύρω - γύρω καὶ τὸ πῆρε παράπνο.

— Γιατί παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπα στὸν ὕπνο μου ὅτι ἤμουν στὸ σπῆτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδέλφια μου. . . Μάνα δὲν εἶχα. . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίῃ !

— Μπρέ, κριτῆ ποὺ σοῦ διᾶλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπύρο ; τοῦ εἶπεν ἕνας ἀπὸ κείνους ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπύρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίση τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδι τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπε ὁ καρβανάρης.

— Ἄντε, παιδι μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ караβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἄπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου. . .

Τὸ παιδι καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλάτε ἐδῶ !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποῦ εἴμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δέ μιλούσαν.

— Νά σᾶς εἰπῶ ποῦ εἶμαστε. Εἶμαστε, κακορίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἶμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δέ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γύρα ! ‘Η ξενιτιά μᾶς ἀδερφώνει ὅλους.

‘Ο καρβανάρης άρχισε ν’ άπορῆ με τὴ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφό !

— Θέλετε νὰ σᾶς κάνω κρίση ; Τοὺς ρώτησε σοβαρά - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ άπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ άκολουθήσωμε. ‘Ετσι κάναμε καὶ με τὸν πατέρα σου. . .

— Γιά νὰ σᾶς κάνω τὴ κρίση, πρέπει πρῶτα ν’ άγκαλιαστῆτε καὶ νὰ φιληθῆτε, κι ὕστερα νὰ σᾶς κρίνω.

Οί δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο περίλυτοι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἐκεῖνο ποῦ τοὺς ἔλεγε. Οί ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτῆς ! Τί καμαρώνετε !

Οί μαλωμένοι άγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίση σας !

— Καὶ πῶς τελείωσε ; εἶπαν οί πολλοί, ὁ ἕνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβη.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορά τους ἦταν τὸ μῖσος. ‘Αφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνος ποῦ βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τὰ ‘βγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὰ ‘δωσε στὸν ἄλλο, ποῦ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Κι ἐκεῖνος ποῦ τὰ ζητοῦσε τοῦ άπολογήθηκε :

— ‘Οχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα. . .

— ‘Οχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπε ἐκεῖνος, ποῦ τὰ εἶχε βρεῖ· μακριά ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἔφώναξαν οί ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καὶ τὰ ἔβαλε στὴ σακούλα, κι ἀφοῦ τὴν

ἔβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ Χρήστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψη.

Ὁ καρβανάρης, ποὺ κοροΐδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ σχωρέσης. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια' καὶ ἐσύ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιά μέρα θὰ γίνης ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτιάς », 1899

Χρῆστος Χριστοβασιλῆς

Ἡ ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἄι - Γιαννιοῦ, ἡ Μήτραινα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές τοῦ Ἄι - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχιά καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάρησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιά τὰ υφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νὰ ῥθῃ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἄι - Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἡ Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτιά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατὰμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάρκος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἀφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερεις τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμιὰ δεκαριά κοτοῦλες μ' ἓναν ὄμορφο πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωὶ σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της και ν' ἀρχινᾷ τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾷ ξύλα.

Τὰ νιοπαῖδα τοῦ χωριοῦ πῆγαιναν κι ἔρχονταν στὴν ξενιτιά, ποιοὶ σὲ τρία, ποιοὶ σὲ τέσσερα καὶ ποιοὶ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ, βαρὺ· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πουθενά ! "Ὅλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνη ἢ κακομοίρα ἢ Μήτηρραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὁμως ἡ Μήτηρραινα ἔσκισε τὰ ρούχα της, ἅμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της, καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπονεθῆ :

— 'Ακοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβῆσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρὸ, κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο νὰ ῥχεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικὸ, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὁλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲν τὸ ἔβανε κάτω, ἀλλὰ ἀπολογοῖταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! "Ἐτσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα πού ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινὸ, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντας πῆγαινε ψηλὰ στὴ ράχουλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο ὡς μιὰ ὥρα μακριά - ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της - καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες πού ἔρχονταν καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καβαλάρης ! Κοίτα πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὄρισες, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἀφατη χαρά, καὶ ροβολοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καβαλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας, οὔτε καν χωριανὸς της, γιατί ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλο δρόμο, τραβώντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μήτηρραινα, χαρωπὴ-χαρωπὴ, ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο πού κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴ ραχούλα, παρὰ ὅταν

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχὸ μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούραση τοῦ δρόμου νὰ φθάση ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ζημερώνει ! Αὔριο ἐρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηρταινας. Καὶ τίποτε δὲ μπορούσε νὰ τὴ διώξη ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔφερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γιό της, ποὺ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

Ἔτσι ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτηρταινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξάνη τὴν ἐλπίδα τῆς ὄρφανῆς !

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηρταινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζει, κι ὅλο νὰ ἐλπίζει. Κάθε βράδυ περιέμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῆ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχη, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέφτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιά στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχη της εἶχε κυρτώσει, κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε !

Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηρταινα γιὰ νὰ ἰδῆ τὸ παιδί της νὰ ῥχεται, ὅμως οὔτε φαί ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾶ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἄι - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ζημερώνοντας ἢ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονὴ, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράση, σκούπιζε τὸ σπίτι καλὰ - καλὰ, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα γιὰ

νά 'ναι όλα έτοιμα τὸ πρωὶ καὶ νά μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νά πάη μόνο στὴν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι 'Αι - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, πού μποροῦσαν νά κάμουν ἀκέραιο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρταινας δὲ φαινόταν ! Τί νά εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλιωσαν τὰ κόκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνημα, χωρὶς κερὶ, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

'Αλλὰ πού περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτηρταινας !

Ὅταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτηρταινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἐμπρὸς στὸ εἰκόμισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν 'Αι - Γιάννη νά τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερό καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νά κοιμηθῆ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωὶ, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἄμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόμισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. *Ἐφτίασε τρία τέσσερα κερὶά, γέμισε τὸ ροὶ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό τῆς καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινῶντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νά μπορέση νά μπη μέσα μονάχο του τὸ ξενιτεμένο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρωὶ !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη - πρώτη, γιὰ νά πάρη ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο χωριὸ καὶ νά πάη γρήγορα στὸ σπιτί τῆς, νά δεχτῆ τὸ παιδί τῆς, πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

*Ἔτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπάς, πού ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὄλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, κρατώντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροὶ, καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό τῆς.

Δὲν εἶχε φέξει καλὰ ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαριά, πού κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτηρταινα ἔτρεχε γρήγορα πατώντας

ὅπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορώτερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροί της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά πού εἶχε χωριστῆ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— Ὅριστέεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερῶτερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρνα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὥσπου ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μανούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ὦρα ἐδῶ νὰ μὲ καρτερῆς ;

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, πού φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρνα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάνα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά, πού ἀγκαλιάστηκαν καὶ φίληθηκαν μάνα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά, πάλι μάνα καὶ παιδί ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἐρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαριά τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρνας, πού βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρῶτη φορὰ ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρνας.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

.. Εἶν' ἓνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
 λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
 κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
 στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι
 τό 'χει ζῶσει πράσινος κισσός.

Δυὸ μορφές κεῖ μέσ' ἀγαπημένες
 — ἓνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριὰ —
 κάθονται σκυφτές καὶ λυπημένες,
 δυὸ μορφές γλυκές, ἀγαπημένες,
 γιὰ τὸ γιό τους πού 'φυγε μακριά.

Πότε θὰ ῥθης, μέρα εὐλογημένη,
 νὰ ριχτῶ τρελὸς στὴν ἀγκαλιὰ
 τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, πού κλαμένοι
 μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
 δὲ θὰ μὲ χορταίνουν στὰ φιλιὰ !

Περιοδ. « Ἡ Διάπλευσις τῶν Παίδων », 1905 *Νικόλαος Χατζιδάκης*

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερική,
 ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
 καθημερινὴ καὶ Κυριακὴ.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψη γράμμα,
 « καλή μου μάνα κι ἀδελφή », —
 ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
 στὰ ξένα ἄσπρισαν τὰ μαλλιά του,
 γυρίζει πίσω παραλήτς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.
 Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
 ἔχει τὰ δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι του ἴσια.
 Ἡ μάνα του ; . . . ἡ ἀδελφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του ! —
 Θά'δινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπατωνίου

Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μήνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στὸ σπίτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, πού ξερρίζωνε δέντρα. Χαρὰ σὲ κείνον πού ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλίμονο σὲ κείνον, πού ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι πού φέρομε στὴ διήγησή μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπιτία δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. Ἐνας γέρος, ὁ γερο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιῶργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτειά τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἀδίκῃ στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἕναν τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουριάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγήκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρετῆς ἔκλεισε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στὸ γερο - Δῆμο :

— Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

— Καλὰ, παιδί μου, εἶπε ὁ γερο - Δῆμος, ἄς στρωθῆ τὸ τραπέζι νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθη κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαίδα κρατώντας ἕνα μακρὺ τραπέζι καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο προς τὸ μέρος ποῦ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάνα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιὰ ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτώντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυό, κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

— Ἔβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἰδὲ γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιὰ. . . Μοῦ φαίνεται ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ. . .

Ὁ ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιὰ στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθῆκον τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμί μὲ τὸ δίκιο.

— Ἄνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγνωστος. . .

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά. . .

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλά - δειλά ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης: τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχη καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γερο - νοικοκύρη :

— Ἕνας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γερο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῆ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιὰ κι ἀνοιξέ του τὴ θύρα, νὰ ῥθῆ ἐπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὄρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γερο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἀπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε !

Τὰ σκυλιὰ κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτώντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεχτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἄρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς πῦρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο νὰ τὸν καλοδεχθῆτε. . .

— Καλῶς, ὄρισες, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ στὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπά, πού νὰ σᾶς μάση λύσσα ! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωση μποροῦσε νὰ παρθῆ ἀπὸ τὸν ξένο γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγά μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου. . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὑστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἄλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ !

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ χτύπησε καὶ τὰ ἔδωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ πού πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὄλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφατσε καὶ παραφάτσε. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸ ἡ ψυχοπαίδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτισε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς στὸ δωμάτιό τῆς, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι. . . Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρεῦῶ. . .

Ἄκουοντας αὐτὰ ὁ γερο - νοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὁ ὑπηρέτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, πού ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

Ἐπὶ τοῦ ἔλεγε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, πού λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

Εἶμαι φονιάς !. . . εἶμαι ληστής !

— Φονιάς καὶ ληστής ; Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι ! Ἡ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σπεπάζει καὶ καλοῦς καὶ κακοῦς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— Ἄς σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατὸς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμάς. Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι πού κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν πού ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλιτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἄλλὰ γιὰ τὴν καλή μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιά ἐνὸς πλατάνου. Ὁ πλατάνος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμὸ του κούφιο καὶ στὴ στιγμή χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες πού μὲ κυνηγοῦσαν νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἐμμεῖνα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Ἄμα νύχτωσε, βγήκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί. Πρῶι - πρῶι ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύδεντρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω. . .

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγάνα ! φώναξε ὁ ξένος. Ἄν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύεις Θεό, μὴ μὲ προδώσῃς ! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου ! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμον σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θά σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι, ἀγά μου ! εἶπε ὁ γέρος. Ὅσο πού βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρὰ νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἄλυχτήματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιὰ, κι ἀνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῆ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς. . . βαφτισμένος. . . Ἄκοῦς ; Χριστιανὸς !

Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῆ ἢ κρυφῶνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστή, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἄστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμὴ μέσα στὴν καρδιά του μεταξύ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὀρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γερο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτὸ ποῦ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὄρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ αἶσθημα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε να του είπη : «Έλα να σου τόν παραδώσω τόν αντίχριστο ! ». Άλλά βαστάχτηκε.

— Καί όμως ένας καταδότης τόν πήρε στο κοντό και τόν έφερε ως τό σπίτι σου ! Δέν είναι μιá ώρα. . . είπε τό άξιωματικός.

— Άλήθεια, έδώ και μιάν ώρα ένας άνθρωπος χτύπησε τή θύρα μου κι ή θύρα μου άνοιξε, όπως άνοίγει σε κάθε άνθρωπο, πού τή κτυπήση ζητώντας φιλοξενία. Να μή μου τό χρωστάη ό Θεός να κλείσω τή θύρα μου σε κείνον πού μου ζητήση ψωμί, νερό ή στέγη ! Τώρα μου λέτε σεις ότι αυτός ό άνθρωπος ήταν ό έχθρός μου, ό φονιάς του παιδιού μου, ό Χαμίτ Γκόγκας ! Πού να τό ήξερα έγώ ;

— Πού ναι τος, λοιπόν, αυτός ό άνθρωπος ;

— Κάθισε στο τραπέζι μας, έφαγε, έπιε, μάς ευχήθηκε καλό ξημέρωμα. . . κι έφυγε !. . .

Ίδρωσεν ό γέρος, ώσπου να βγάλη τήν τελευταία λέξη από τό στόμα του.

Δάγκασε τά χείλη του ό άξιωματικός άκούοντας τήν τελευταία λέξη από τό στόμα του γέρου, πού μάθαινε εκείνη τή στιγμή ότι ήταν ό άσπουνδος έχθρός του ληστού πού κυνηγούσε, κι ήλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανό ή φονεύοντάς τον να προαχθή. Δέν είχε κανένα λόγο να μή πιστέψη τά λόγια του γέρου, πρώτα γιατί ό Χαμίτ Γκόγκα ήταν Τουρκος κι ό γέρος χριστιανός, και δεύτερο, τό και μεγαλύτερο, πού τόση μεγάλη έχθρα βασίλευε ανάμεσά τους. Τέλος περιορίστηκε να ρωτήση :

— Καταλάβατε κατά πού έκανε τουλάχιστο ;

— Αυτό ό ύπνρέτης μπορεί να τό κατάλαβε κατά πού έκαμε.

Ρωτούν τόν ύπνρέτη, κι αυτός ρυθμίζοντας τήν διαγωγή του προς τήν διαγωγή του άφεντικοϋ του άποκρίθηκε με φυσική άπάθεια :

— Έκαμε τόν κατήφορο κατά τόν ποταμό.

— Έχει πολλή ώρα ;

— Όση είναι από τήν στιγμή πού ήρθατε σεις, πρόλαβε ν' άπαντήση ό γέρος.

Ό άξιωματικός νομίζοντας ότι βρίσκεται ακόμα πολύ κοντά ό καταζητούμενος του, καβαλίκεψε και τράβηξε τόν κατήφορο κατά τόν ποταμό, σέρνοντας μαζί του όλους τούς στρατιώτες του.

Φεύγοντας οί Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λέει τοῦ γέρου :

— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπέρδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου πού ἔχουμε μέσα στοῦ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστηση ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμιὰ μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὐτὸς εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα. . . ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρὸς μου ὁ ἄσπουνδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στοῦ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπιε τὸ νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του. . . Τί νὰ τοῦ κάμω ; *Ἄς τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὄχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— *Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στοῦ δωμάτιο πού κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάφη ἡ ἔχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, κι ἐσύ πήγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο πού τὸν ἔχω κρυμμένο καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δειξε του τὸ δρόμο πού εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσει ἄς πιάσει.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στοῦ σακούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴ νύφη του ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι καὶ πήγαν κι οἱ δυὸ μαζὶ στοῦ δωμάτιο πού κοιμόνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ μὴν ἰδοῦν νὰ περνᾷ ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ μοναχογιοῦ του !

Περιοδ. « Πινακοθήκη »

Χρήστος Χριστοβασιλῆς

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει. Αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λὲς καὶ κρᾶζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν ἀχνίση κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθεν οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθῶς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἔν' ἀγκάθι στὴν καρδιά.
πέστε ἀζήλευτα : εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπὸ,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζη
μ' ἕναν ἰδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἰδρώνει
κι ὁ σοφός, ποῦ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἀμετροὺς ὀργώνει
γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεση καὶ σχόλη
πάντα ὡς ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποὶ
νά 'ναι οἱ μόνοι, ποῦ τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

'Από τούς σκιερούς κλώνους τούς άδρους τῆς δρυός κρέμανται γύρω - γύρω σακκίδια μέ ἄρτον τῶν θεριστῶν καί τὰ φλασκιά τοῦ ὕδατος, νά μή τὰ εὐρίσκη ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτίνες φλογίζουν τώρα τόν θεριστήν τόν μήνα. Τό καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τόν ἐργαζόμενον. Οἱ ἀτμοὶ ἀόριστοι, ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καί τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νά ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ὅλος ὁ κάμπος γύρω, πλησίον καί μακράν, ὀλόχρυσος καί μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυός τῆς ἀδρᾶς προσινίζουνσιν, ἡ ὁποία μονογενῆς καί μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὄλαι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δέν ἀπέμεινε πλῆξον, ἔστω καί πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καί νά λέγη ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτέ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὅλοι πλησίον καί μακράν, ὄλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καί μόνον ἡ δρυς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καί τόν μήνα τόν θεριστήν.

Μόλις ἐχάραξε, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖον των ἐωθινὸν καί ἐχόρευον τὸν τελευταῖον των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καί ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ἄσμα.

'Απὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰσέδυνεν ἡ κελαδοῦσα αὖρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καί ἀρχίζει νά κόπτη τὸν στάχυν, νά θερίζῃ τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακράν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαί με τὰ δρέπανα τὰ κόπτερά θερίζουσι καί τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδῆλαν των μέχρι

χειλέων, κύπτουσαι μέσα εις τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὅποια ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς, βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

Β'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὴν ἐκείνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν ὀλόξανθον εἰκόνα τοῦ κάμπου ἓνας - ἓνας τὴν μεσημβριάν συνήχθησαν οἱ θερισταί. Ἐξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, ἐξεκρέμασαν καὶ τὰ φλασκία των. Ἡ σκιά τῆς δρυὸς εἶναι κατάπυκνος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ φλέγοντος ἡλίου προσπίπτουν εἰς τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, ἀλλ' ἀνίσχυροι νὰ προχωρήσωσιν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν καιούσαν ἔστίαν των.

Οἱ θερισταὶ τρώγοντες βλέπουν μὲ χαρὰν τὰ δεμάτια τῶν σταχύων, τὰ ὅποια κατακείνται ἐπάνω εἰς τὴν ἀπομείνασαν καλαμιάν τοῦ ἀγροῦ, ἡ ὅποια στίλβει καὶ λάμπει πρὸς τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἡλίου, ὡς πρὸς ἄργυρον. Οἱ θερισταὶ αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ γεωργοί. Αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀγρόται. Καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ θερίστριαι, εἶναι αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι.

Οὐδέποτε μισθωτὸς εἰργάσθη μὲ τόσην εὐγνωμοσύνην, μὲ ὅσην χαρὰν λιώνουν μέσα εἰς τὴν καῦσιν τὴν ἀφόρητον οἱ θερισταί, θερίζοντες τοὺς ἀγρούς των. Ἔως ὅτου φθάσουν εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτὰς ἡμέρας τοῦ θεριστοῦ, πόσας βροχὰς ἔφαγον κατὰ τὴν σποράν καὶ πόσους κινδύνους ἔδοκίμασαν ἀπὸ τῆς βλαστήσεως, μέχρις ὅτου ψηθῆ ὁ ἀναφυεὶς καρπὸς τοῦ στάχυος ! Πόσους φόβους δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ἐλπίζουσαν ψυχὴν των ὁ παγετὸς καὶ πόσας θλίψεις τοῦ Μαΐου ὁ λίβας ὁ ἐπίφοβος, ὁ λίβας ὁ θανατηφόρος.

Ἡ τελευταία ὁμως χαρὰ ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θάπτῃ εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης ὅλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Καὶ τώρα, ὅπου οἱ θερισταὶ τρώγουν τὸν βασανισμένον αὐτὸν ἐκ τοῦ καύσωνος ἄρτον, βλέπουν τὰ δέματα τῶν σταχύων τὰ πολῦτιμα καὶ πληροῦται ἀπὸ χαρμονὴν ἡ ψυχὴ των. Διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θ' ἄλωνίσουν πρῶτα τὴν κριθήν, θὰ στείλουν τὰ πρωτόλεια εἰς τὸν ὑδρόμυλον καὶ θὰ φάγουν τὸν πρῶτον τῆς ἔσοδειας ἄρτον, μοσχοβο-

λοῦντα τὴν ὁσμὴν τῆς ἐργασίας τὴν εὐλογημένην.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπαναληφθέντος τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἡ ἡμέρα τσακίσῃ καὶ γύρῃ πρὸς τὴν δύσιν ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὁ ὅποιος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, ὡς νὰ μὴ ἔχῃ δύσιν, αἱ κόραι τοῦ ἀγρότου, αἱ θυγατέρες αἱ φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ὡς δεμάτια καὶ αὐταὶ ἐπάνω εἰς τῶν σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερά χεράκια τῶν ἠτόνησαν πλέον ἀπὸ τὸν θερισμόν, ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ βάτα, ἐνῶ οἱ δάκτυλοι τῶν ἐκοκκίισαν ἀπὸ τὴν σκληρὰν τοῦ δρεπάνου λαβὴν.

Καὶ ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης τῶν, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὅποιος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδιὰ.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι. . .
Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια. . .

Παροτρύνει ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποια ἐξησθενημένοι ἐκλιναν τὰ κατάκοπα σώματά τῶν, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά τῶν γυρμένα κάτω, ὡς νεαρά σελήνη εἰς τὴν δύσιν τῆς.

Ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτίνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγόμενην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωόγονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκεῖνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατὴρ τὰς τρυφεράς του θεριστριάς, τὰ παιδιὰ του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν :

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια !. . .

Σ Τ' Α Λ Ω Ν Ι Α

Στ' άλωνια καλοσάρωτα και ξεχορταριασμένα,
 θα ξαπλωθούν οι θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
 Τὰ στάχυα τρίβει και μασᾶ περνώντας ή ροκάνα,
 πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
 Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
 και δαμασμένο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνώντας,
 ὠραία ἄρματοδρόμισσα λαμπραδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγοῦδι,
 στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ή βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἄλωνιοῦ με ἄσκι κρασί στο γόνα
 κερνᾶ τοὺς ξένους πού περνοῦν και κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
 μοιράζει εὐχὲς για τὴ σοδειὰ κάθε φορά πού πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες με τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπτετώντας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο, και τὸ σιτάρι πέφτει
 γύρω στο φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσὴ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῇ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια και τὰ μάτια
 Τὰ πόδια με τὸ πήδημα, με τὴ ματιὰ τὰ μάτια.
 Φτερο τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ή ματιὰ τοῦ γέρου.

Ἄβρεχτη και ἄκαγη ή σοδειὰ σηκώνεται ἀπ' τ' ἄλωνι,
 λίβας δέν τὴν καψάλισε κι ή μπόρα δέν τὴν πῆρε.
 Χρονιάρια τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλες.

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Ο Ψ Ω Μ Ι

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα πού θα ῥθη ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλτο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 και πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ με τὶς παλάμες

μές στήν καλοπελεκητή πινακωτή — προικιό της.
Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φούρνο, ἢ γριά κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

Ἦ βραδυνὸ συμμαζέμα στὸ σπιτικό κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !
Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.
Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία καλοσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴ μὲς στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασί θὰ σμίξις !

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέ-
ραντου ἀμπελιοῦ ποὺ ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς
τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς
ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν, γκρε-
μίζεται στὶς ρεματιὲς καὶ σκεπάζει μὲ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του
καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ
μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀπο-
θέωσή του.

Στὸν ἀγνὸ κὸλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ
κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιὲς, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶτὸ νὰ
ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν
μ' ἕνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἐγκατα τῆς Γῆς καὶ
νὰ ξεχειλίσαν. Κι ἔξαφνα, νὰ ! ξεχύθηκε, σὰν πλατιά βοή. Μὰ πρέπει
νὰ βρεθῆ κανεὶς τὴν ὥρα ποὺ χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο
πλατάνι, κοντὰ στήν πέτρινη βρύση ποὺ χύνει πεντάκρουνα τὰ
κρυσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ
νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ

για τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας. . . Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχή, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει « σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ».

Ἐπὶ ἔκκε κατῶ, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπειῶν, τὰ « λινὰ », μικρὲς κατοικίεσ, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, ποὺ ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἢ ἀποθηκίτσα γιὰ τὸν καρπὸ καὶ τὸ ἄλωνι. Ἐκεῖ θὰ μείνουν οἱ οἰκογένειεσ, ὥσπου νὰ μαζευτῆ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ἐ γραφικὸσ ἀνθρωποχείμαρροσ κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν ἡ αὐγὴ σκάση ἀκόμη στὴν κορυφογραμμὴ τοῦ Παναχαϊκοῦ. Μπροστὰ ἀπὸ κάθε μικρὸ καραβάνι περπατεῖ ἡ μάνα ἢ κι ἡ γιαιγιά μ' ἕνα μικρὸ κάτασπρο σύννεφο μαλλὶ στὴ ρόκα τῆσ καὶ τὸ ἀδράχτι ἀεικίνητο, γιαιτὶ ἀπὸ τὸ χρόνο ποὺ ὁ καλὸσ Θεὸσ μᾶσ ἔδωσε νὰ ζῆσωμε, δὲν πρέπει οὔτε στιγμή νὰ φεύγη στὰ χαμένα. Ὑστερα ἔρχεται ἡ κόρη μὲ τὸ μαντῆλι στὰ πλούσια μαλλιά, μὲ τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὕστερα χύνουνται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιὰ, χεροκόφια, πανιὰ γιὰ τὸ σκέπασμα τῆσ σταφίδασ, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστῆτε. Κι αὐτὸσ ὁ χείμαρροσ βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

Ἐ ἥλιοσ δὲν ἔχει στείλει ἀκόμη τὶσ πρῶτεσ ἄχτιδεσ του στὸν κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βάροσ τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχουδα τσαμπιὰ πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφιο. Οἱ λεπτὲσ δροσερώτατεσ φωνοῦλεσ τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα, μὲ τὶσ στροφὲσ τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅταν τὸ τρυγοκόφιο γεμίση, τότε ἡ κόρη τὸ πετάει ἔλαφρὰ στὸν ὤμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ποὺ σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἄλωνι, ὅπου ἄλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν μὲ γέλια τὰ τσαμπιὰ στὰ σύρματα τῆσ τζιβιέρασ, γιὰ νὰ ξεραθοῦν.

Ἐφημερις « Ἀθηναϊκὰ Νέα »

Σπῆροσ Μελάσ

Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ὅταν ἀνθίζει ἡ ἀγράφηλη κι ἀπλώνη τὰ κλαδιά τῆσ στὸν σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,

στα ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
 κι ἀγέραν, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα,
 γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιά μὲ τὸν ἀνασασμὸ της,
 πυκνὸ πυκνὸ κι ὀλόμανρο μελισσολόι πετιέται
 μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους,
 καὶ τ' ἄνθη της βοσκολογᾷ καὶ παίρνει τὸν ἀχνὸ τους
 καὶ διαλαλαίει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμὸ του.
 Ἔτσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια,
 κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὄπ' εἶν' ἀμπέλια τρέχουν
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
 Ἄναταράζονται οἱ ἐρμιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
 ὅπου στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
 Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτειά, κι οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλιοῦ ὄπ' ἀνατέλλει
 σὰν μαῦρα μάτια, σὰν χοντρά κλωνιά μαργαριτάρια.
 Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμπκοποῦν κι ἐκέινες,
 κι οἱ περογλιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεβάτια
 καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασιά καὶ στὸν βαθὺ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσίζουν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά πού ὀλημερὶς ὅλο τρυγάει κι ἀπλώνει.

 Ὁ ἥλιος χάθη ὀλότελα καὶ τὰ βουνά σουρπῶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερά κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἐκεῖ πού κληματόβέργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δειπνοῦν ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτᾷε θαμπὸ λυχνάρι.
 Ὑστερα εἰς κάθε μιά φυτειά, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μὲς στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
 Ὀλόυρα - ὀλόυρ' ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλες·
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὄλους ἓνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἓνα ἀπαλὸ τραγούδι
 καὶ μ' ἓνα λάλημα γλυκὸ - γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του,

ὥσπου τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιά κι ἀποσταμένοι γέρονουν.
Κι ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια ἀνάρια,
τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ὥσπου νὰ σκάση ὁ αὐγερινός, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης », 1892 *Κώστας Κρυσιτάλης*

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓναν εὐτυχημένο λαό. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἦτανε χαριτωμένος. Ἡμερος, ἀγαθός, εἰρηνικός. Ἔπαιρνε τὴ ζωὴ ὅπως τὴν παίρνουν οἱ ἀγνὲς ψυχές. Χαιρότανε τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὶς ὁμορφιές τῆς Πλάσης, χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπη, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύη. Ὁ κόσμος ἦτανε πλασμένος γι' αὐτὸν ὅσο πιὸ τέλεια μποροῦσε. Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεὸ πού τὸν ἔπλασε, καμιὰ βαρυνκόμια γιὰ τοὺς νόμους πού τὸν κυβερνᾶνε, καμιὰ ὑποψία γιὰ τὴ θεία δικαιοσύνη. Ὅλα τριγύρω του ἦτανε τέλεια, ὠραῖα, ἀγαθὰ. Καὶ μέσα του βασιλεῦε ἡ ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἡ λαμπερότερη ξαστεριά τοῦ λογισμοῦ.

Ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν ἤξερε ἀπὸ ἐπαναστάσεις, ἀπὸ πολέμους, ἀπὸ αἵματα. Δὲν εἶχε ἰδέα ἀπὸ κοινωνικὲς θεωρίες, οὔτε παλιές, οὔτε καινούργιες. Δὲν εἶχε ἀνάμεσά του οὔτε φιλοσόφους, οὔτε ρήτορες. Ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη βασιλεῦε στὴν πολιτεία του. Ἡξερε καλὰ ὡστόσο τὰ καθήκοντά του καὶ τὰ δικαιώματά του. Ποτὲ ὁμως καθήκοντα καὶ δικαιώματα δὲ βρέθηκαν σὲ ἀμάχη μὲσὰ στὸ λαὸ αὐτό ! Καὶ ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἓνας νὰ κλέψη τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἦτανε κοινὰ γιὰ ὅλους καὶ δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ δὲν εἶχανε σταθῆ ποτὲ στὸ λαὸ αὐτό. Ὅλοι μαζί ἦτανε πλούσιοι κι ὅλοι μαζί φτωχοί. Ὅταν εἶχε τροφή ὁ ἓνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἔπεφτε ἐπάνω τους, κανένας δὲν ἦτανε πιὸ δυστυχημένος ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχία ἀκόμα, ἦτανε ὅλοι εὐτυχημένοι.

Αὐτὸ τὸ βλεπε κανεὶς ζωγραφισμένο στὰ ἡμέρα, τὰ φωτεινὰ

μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ποῦ τὸ ἀνάβλεμμά τους καθρέφτιζε τὸν οὐρανὸ καὶ ἦτανε σὰν μιὰ προσευχὴ καὶ σὰν ἕνας ὕμνος πρὸς τὸ Δημιουργό.

Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιά του. Ἐναν βασιλιά ξένον ἀπ' τῆ γενιά του. Μὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε νὰ εἶναι ὁ καλύτερος βασιλιάς τοῦ κόσμου, μέσα στὸν καλύτερο λαὸ τῆς Γῆς. Ὁ λαὸς αὐτὸς τριγύριζε τὸ βασιλιά του μὲ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση. Τίποτε ἄλλο δὲν τοῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του. Κι αὐτὸς δὲ ζητοῦσε ἀπ' τὸ λαὸ του τίποτε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ζητάει ἕνας πατέρας ἀπ' τὰ παιδιά του. Ὁ βασιλιάς κρατοῦσε ἕνα ἀπλό σκῆπτρο ἀπὸ ἀγριλιά στὸ χέρι του καὶ μ' αὐτὸ κυβερνοῦσε. Μὰ τὸ σκῆπτρο του ἦτανε παντοδύναμο. « Μπροστὰ » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστὰ ὅλοι. « Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστὰ ὁ βασιλιάς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαὸς του. Στεκόταν νὰ ξεκουραστῆ ; Ὁ λαὸς του τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρια. Ἦτανε ἕνας βασιλιάς ποῦ ποτὲ δὲ θὰ χάσει τὸ θρόνο του. Γιατί ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἕναν λαὸ κι ἕναν βασιλιά. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρινὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιος ἀπ' τ' ἀνοιξιὰτικὰ αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο κάμπος τῆς Ἀθῆνας : Ἐνας γέρος βοσκὸς ἔβοσκε τὸ κοπάδι του !

Ἐφημερίδα « Ἐστία »

Παῦλος Νιθβάνας

Ζ Ω Η Σ Τ Ο Β Ο Υ Ν Ο

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιὰν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.

Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ
καὶ προσευχὴ τὸ πᾶει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῆ μυρωμένη,
τὸ μύρο ἀπὸ τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἢ δροσοστάλα.
 Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
 Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί,
 νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὡς πέρα,
 στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς.
 πού στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς,
 Τοὺς τραγουδῶ, κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οἱ νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
 μικρὲς πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαβγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριὰ σὰν κουδουνίζουν.

ᾠ ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νὰ ᾿χα κονάκι
 μιὰ ὀλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδικὸν «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς», 1939

Στέλιος Σπεράντσιος

Ο Γ Ε Ρ Ο Β Ο Σ Κ Ο Σ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τις κορφὲς ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δένδρα γέρικα
 εἶδα κι εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριῆς
 σὰν κοτσύφι ἐχύθηκα,
 κι ἔπεσα σὲ ρεματιῆς
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στήν καπότα μου
 — φορεσιά και στρώμα μου —
 εἶδα ὄνειρατα, γυρτός,
 ξυπνητός και κοιμιστός.

Σ' αἰτοράχη ἐσκάλωσα,
 μέ τὸ λύκο ἐμάλωσα
 κι ἄναφα τρανές φωτιές
 σέ τετράψηλης κορφές.

Εἶδα τ' ἄστρο στο βουνό,
 πού τὸ λένε αὐγερινό,
 και στήν καθαρὴ βραδιά
 χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
 κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
 Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἄρνιά
 σὰν παιδιὰ στήν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα
 κι εἶπε ὁ Θεὸς και γέρασα,
 και τὸ χιόνι τὸ πολὺ
 μοῦ ἔπεσε στήν κεφαλή.

*Αἶντε, προβατάκια μου,
 περπατᾶτε ἀρνάκια μου,
 πάμετε σιγὰ - σιγὰ
 και μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

«Τὰ Θεῖα Δῶρα», 1931

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΓΑΣ

*Ἦθελα νὰ ἴμουν τσελιγγας, νὰ ἴμουν κι ἕνας σκουτέρης
 νὰ πᾶω νὰ ζήσω στο μαντρί, στήν ἐρημιά, στὰ δάσα,
 νὰ ἴχω κοπάδι πρόβατα, νὰ ἴχω κοπάδι γίδια

κι ἕνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νά 'χω καὶ βοσκοτόπια,
 τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸν χειμῶ στους κάμπους.
 Νά 'χω ἀπὸ πάλιουραν βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
 νά 'χω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
 νά 'χω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρων γλέντι,
 νά 'χω φλογέρα νά λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμπιοι.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης », 1892 *Κώστας Κρηστάλλης*

ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλὰ καὶ μεγάλα βόδια ἔβοσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραῖα τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις; ἄλλ' ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἑρακλῆς, κτυπᾷς τόσα μεγάλα ζῶα, ἔν ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ἀρκεῖ νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἀνδρας; Μηδ' ὁ Ἑρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μητέρα μου, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἔάν εἶχαν ὄσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἡμισυ. Ἀδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

Ἀδαμάντιος Κοραΐς

ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ὁ πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικώτερας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἄν ἡ ἀφοβία τῶν ζώων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περιέργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτίως τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαὶ του εἰς τ' ἀετώματα ἢ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουσιν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν θεσσαλικὸν κάμπιον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττή: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὀρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὕρισκε τροφήν. Ἐπειτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται

τὰ ζῶα — τετράποδα ἢ πτερωτά —, τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουσι ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστῶν τὴν ἐγγυᾶται. *Μαυαριουζα - σωχεγιο*

Ζῆ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἑρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουσι τὰ νερά τῶν ὑψιπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην. *ρυσφίεζα*

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοὶ πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονιῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦσι τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἔχουσι ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουσι στοργικὰς οἰκογενείας..

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργοὺς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦσι χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινοὺς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουσι τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῆ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλη νέα χλόη διὰ τὰ ζῶα των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεᾶν πελαργοῦ. *συναίσθημα*
Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωματῖαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσι νὰ διαγράφουσι ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὅταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῆ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουσι νὰ ἐκτελοῦσι χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γύρω ἀπὸ τὰ κράσπεδά τας. Ἐκ τῆν φλεγομένην ἑκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῶ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος, ἀρπάζουσι τὴν ἀφθονον λείαν. Ὑψώνουσι μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελῶνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνουσι ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουσι τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῆ. Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουσι καὶ πάλι καὶ πετοῦσι εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται. *εχει θυμισσοειο*

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμῶλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦσι κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰς ποταμίας πεδιάδας. Βαρυ-

θροοῦν καμπτόμεναι οἱ αἴγειροι καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλα-
νιδιές καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος
τῶν σπαρτῶν μὲ παραχῶδες συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βόδια μαζεύουν
κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν
τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοίως καὶ τὰ
ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἀνεμος καὶ τὴν ρίπτει
ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ
πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμῶδη καταιονισμόν. Στηρί-
ζονται εἰς τὸ ἓνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στήθος των
καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ
γύρω ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντευόμενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες
ἐπάνω εἰς τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια εἰτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ
πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος
ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρόως
αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εἰς τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ
κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἐναερίου
βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν
φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία », 1922

Νικόλαος Καρβούνης

Τ Ο Ν Α Υ Τ Ο Π Ο Υ Λ Ο

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὄμορφο
νησὶ τὰ καρῶβια. Καὶ πάλι ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μα-
κρινά. Ὅλο τὸ νησὶ στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ
λιακωτὰ. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν:

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγε-
λίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέση τους, μὰ ὁ
καπετάνιος ἄργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κε-
ράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ
γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω
στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ

τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγά - σιγά κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει ταχτικά ἡ μάνα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γιό της ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φουρτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἐγίνε βοριάς караβοπνίχτης. Βουνα εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι, παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντά του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάνα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

— Ἐ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε

μέ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίση τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζει τὰ χέρια καὶ πολλές φορές τὸ κύμα τοῦ μπασιάζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρῦζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείση ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατὰ :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἀριστερά μας !

Ἄκουει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι καὶ ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζει καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὄγκος τὸ νησι ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρῶρα τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα ποῦ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα, μάνα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάσταση, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν ἅμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῆ. Ἦταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησι μοσκοβολᾷ σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς Ἀνέστη !

— Ἀληθῶς Ἀνέστη !

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ρούχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτό-
πουλο. Οἱ λυγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγοῦδησαν :

Ἦλιος ἦταν προξενητῆς
αὐγερινὸς στεφανωτῆς.

Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὄλο τὸ πεθερικό,
ὀπού θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Ἡ πατρίδα μας », 1919

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ
σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιὰ μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ
οὐρανοῦ ἠνοιγῆσαν καὶ ἐγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ
κατώγιον τῆς γρια - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὡς δύο πήχεις. Τὸ
ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Δαυκιώτη ἐπατήθη μέχρις ἀναστήματος καὶ πλέον
ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ
τὸν χαμηλὸν σοφάν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα-
μένος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θεία - Μαριώ, ἡ Κατσι-
κάκαινα, ἐβγῆκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς
προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ στάβλος τοῦ γερο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδοῦρι
ἐπλεεν εἰς τὸ νερὸν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρε, παρὰ νὰ
τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα,
ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆθ τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνῃ
ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλιτώσῃ ἀπὸ
τὸ νερὸν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφίανου ἡ πλημμύρα εἶχε
ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸ ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον

παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτείας και δένδρα. Ὁ Σαραφιανὸς με τὸν κηρωτὸν ἐπεנדύτην * του, με τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλώσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρήγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γρια - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε :

— Κάψε τα, γιέ μου, κάψε τα.

*Ἴσως ἐφαντάζετο ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐσώρευε τὰ ξύλα διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιάν.

Κάτω εἰς τὸ ποτόκι * ὄλα ἦσαν θάλασσα. Τὰ κατώγια τῶν οἰκιῶν εἶχον πλημμυρίσει ὄλα. Τὸ βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανῆ εἶχε γεμίσει νερὸ ὡς δύο μπόγια· ὁ βρόχινος ποταμὸς εἶχε ρίψει κάτω πρῶτον τὸ τσαρδάκι * ἢ τὸ μικρὸν παράπηγμα τοῦ Στεφανῆ, εἶτα παρέσυρε τὰ βαρέλια εἰς χορὸν ὄλα, ὅσα ἦσαν ἀπὸ κάτω εἰς τὸ τσαρδάκι, εἶτα εἰσώρμησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρῶνακτος * καὶ τὸ ἔκαμε νὰ πλέῃ. Ἄλλ' ἢ πλημμύρα ἦτο εἰς ὄλα τὰ ἰσόγεια καὶ ὅπου τὰ πατώματα ἦσαν χαμηλά, ἐκινδύνευε νὰ τὰ φθάσῃ. Ἡ γρια - Ραγιαδάινα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ πάγουν νὰ τὴν γλιτώσουν.

Θὰ ἐχρειάζετο βάρκα, διὰ νὰ τῆς κάμουν τὴν χάριν. Ἄλλὰ βάρκα δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη, εἰμὴ τὰ βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανῆ, ὅπου ἐπλεαν ὄλα εἰς τὴν σειρὰν με γραφικὴν νωθρότητα *. Ὁ υἱὸς τοῦ βαρελά, ὁ μικρὸς, εἶχε καβαλικεύσει τὸ ἐν τούτων καὶ ἠῦρε μεγάλην διασκέδασιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ πηδάλιον τοῦ αὐτοσχεδίου πλοιαρίου. Ἐκλινε πότε με τὸν ἕνα πόδα, πότε με τὸν ἄλλον κατὰ τὸ ρεῦμα καὶ ἦτο ἕτοιμος κάθε στιγμὴν νὰ δώσῃ βουτιάν.

Ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς συνοικίας, τὸ ἀνατολικόν, δὲν ἦτο φόβος νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς τὰς οἰκίας. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ Κοτρώνια, ὑψηλοὶ βράχοι, καμωμένοι ἐπίτηδες, διὰ νὰ κτίζουν φωλεὰς τὰ νυκτοπούλια καὶ διὰ νὰ ἀναβαίνουν τὰ παιδιὰ νὰ παίξουν με τοὺς χαρτίνους ἀετούς, διὰ νὰ κάμουν τρέλας καὶ νὰ φωνάζουν. Ἡ γρια - Σακαβάρινα εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά τῆς καὶ ἐφώναζε :

— Τ' εἶν' αὐτό, Θεέ μου, τ' εἶν' αὐτό ! Ἄμαρτωλοὶ εἶναι καὶ θὰ τοὺς βουλιάξῃ ;

Καί ἡ θεια - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ἐνθυμουμένη τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ὅπου ἔταξίδεuan μὲ τὸ καράβι, ἔκραζε :

— Παναγιά μου, στὸ πέλαγο ! Παναγιά μου, στὸ πέλαγο !

Ὁ γέρον πατήρ, ὁ καλὸς οικογενειάρχης μιᾶς πτωχῆς οἰκίας δίπλα εἰς τὸ βαρελάδικο, εἶχεν ὀπλισθῆ προχείρως μὲ σκαπάνην καὶ μὲ κουβάν καὶ εἶχε καταβῆ εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἐπροσπάθει νὰ ἀδειάσῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ κατώγι, ἐπαιδεύετο νὰ φράξῃ ἕως δύο πιθαρὰς τὸ κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρίκον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον, ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω. Γυναῖκες ἀνασκουμπωμένοι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νερά, ὁ βαρελὰς κοπιᾶζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά * του, ὅλα ἀπετέλουν παιδικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρῦ νὰ ὑπάγουν νὰ γλιτώσουν τὶς κλάρες * τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα. Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιάς ἦσαν μέχρι βουβώνων * εἰς τὸ νερόν, διὰ νὰ γλιτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γρια - Μереγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα, ἐφώναζε νὰ τῆς γλιτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιά ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς ἐκόπασεν * ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη. Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθάσουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φοράν, νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅπου ἔπεσαν εἰς τὰ νερά, ἅμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτοῦσαν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἔντρομα.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαριῶ Λιβαδάκαινα, μαζὶ μὲ τὴν κόρην τῆς τὴν Ματώ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐξοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ταχέως κατεπλημμύρισαν. Ἄλλ' ἡ Μαριῶ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς

εις τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

– Μάνα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξεν ἡ κόρη της.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

– Ἄς πᾶ' νὰ πλημμάρουμε, ἐπιθύρισε.

– Μάνα, πλημμάραμε ! ἐπανεἴλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματώ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στεφάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκίας ἦτο γεμάτον νερόν. Τὸ χαμηλὸν πάτωμα ἐκινδύνευε νὰ τὸ φθάσῃ. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

– Πῶ, πῶ, πῶ ! ἔκαμεν ἡ μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεῖρας.

Ἀπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας εἶχαν ἀνοίξει δέκα ἕως δώδεκα σταλαγμοί. Τὰ φορέματα, ἡ « τέμπλα » μὲ τὰ στρώματα καὶ τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρὰ ἐπιπλα, ὅλα ἦσαν καταβρεγμένα.

Ἡ κόρη τὰ μετέφερε καὶ τὰ ἐσώρευεν ὅλα μαζί, πότε εἰς τὴν μίαν γωνίαν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἤνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ ἐκουβάλησεν ὅλα εἰς τὴν μέσην· ἀλλ' ἐκεῖ ἤνοιξε μέγας σταλαγμός εἰς τὸν « καρβαλάρην » * τῆς στέγης.

Τὴν προηγουμένην ἑβδομάδα εἶχαν ξανασύρει τὴν σκεπτήν. Νὰ τὸ ἤξευραν νὰ μὴ βάλουν μάστορην !...

Ἄλλὰ καὶ τί τὸν ἤθελαν τὸν μάστορην ; Μήπως ἦτο ἰδικὸν τοὺς τὸ σπίτι ; Ὁ κύρ Ἀργυρὸς ὁ Ξυγκοχέρης, ὁ πιστωτῆς των, τοὺς ἐφοβέριζε καθημερινῶς νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἀκόμη εἶχε περάσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς πάρῃ τὸ ποτάμι... Ἄς χαρῆ τώρα.

– Πῶ, πῶ ! θὰ πνιγοῦμε, μάνα ! ὠλόλυξεν * ἡ κόρη συμπλέκουσα τὰς χεῖρας, κοιτάζουσα διὰ τοῦ παραθύρου κάτω καὶ βλέπουσα ὄλον τὸ λιβάδι θάλασσαν. Δὲν ἐφαίνετο πουθενὰ πάτημα, διὰ νὰ πατήσῃ τις.

Καὶ ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ἀκόμη.

– Θὰ πνιγοῦμε ! ἐθρήνησεν ἡ μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καὶ ὁ ἀδελφός σου, ὁ ἀδελφός σου, ποὺ λείπει ἀπ' τὸ πρῶι στὸ χωράφι, δὲν θὰ πνιγῇ ;

Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός.

Ἀπέναντι, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, πεντακάσια βήματα

μακράν, ἑκατοικοῦσεν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστаноῦ, ἐντὸς τοῦ λαχανοκήπου, τὸν ὅποιον ἐκαλλιέργει ὁ σύζυγός της. Ὁ οἰκίσκος τῶν ὑψηλά, ἐπὶ λοφίσκου, ἀψηφοῦσε τὴν πλημμύραν. Ἡ γυνὴ εἶχεν ἀνοίξει τὸ παράθυρον καὶ ἐφώνασε πρὸς τὴν Μαριῶ τὴ Λιβαδάκαινα:

— Θὰ πνιγῆτε, χριστιανές !

Ἡ Μαριῶ ἦτο ἀφωσιωμένη ὅλη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ υἱοῦ της, ἦτον παραδομένη εἰς τὴν ἀνησυχίαν της. Ἐκοίταζε τὸ βουνὸν μὲ ὄμμα ἀπλανές, ὡς νὰ ἐβλεπεν ὀπτασίαν *. Ὁ υἱός της ποῦ νὰ εἶναι μὲ αὐτὸν τὸν κατακλυσμὸν ;

— Πνιγῆκατε, χριστιανές, ἐφώνασε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστаноῦ.

Ὅλον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νὰ ὑπάγη εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρθωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μὲ ὄξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ ὅποιον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρεπε ν' ἀναβῆ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἐβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἀλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώνασεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς *, ἡ σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ὁ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἄσματος, ψάλλων μὲ τὴν βραχνὴν φωνὴν του :

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἡ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λιβαδιοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστικὴ. Ἡ κόρη, ἔκφρων * ὠλόλυζεν. Ἐκοίταζε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ μήτηρ εἶχε παύσει ἄρτίως νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχίζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις ἦτο μακράν. Ἐκοίταζε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸ διέκρινε πλέον. Ὁ πελώριος σίφων, στῦλος φοβερός ἐνώνων τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν γῆν, ὅπου διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ πέριξ

καί ἔκαμε τὸ βουνὸν νὰ ξεχωρίζη, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη, καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μὲ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν τῆς, πτώμα ἐλεεινόν, φοβερὸν τὴν θεάν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἵμασιάν * εἰς αἵμασιάν. Ἡὐτοσχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πῶς θὰ σὲ φέρουν, γιόκα μου, πνιμένον μὲς στὸ ρέμα ! Πῶς θὰ σὲ ἰδῶ !...

Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει, καὶ ἡ πλημμύρα δὲν εἶχε καταπέσει. Εἶχαν κατέλθει ὅλα τὰ ἀνώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, ὅλα τῶν κοιλάδων τὰ θολὰ ποτάμια, ὅλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ὑπωρειῶν.

Τὸ μικρὸν σπιτάκι στὸ λιβάδι ἔτριζεν, ἔτριζε, κατέρρεεν. Ἡ βοὴ τοῦ καταποντισμοῦ ἀνῆρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ εἰς τὴν βοὴν αὐτὴν δὲν ἔχανετο ὁ στεναγμὸς τῶν πενήτων διὰ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπιτάκι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ κλίνεντος πρὸς τὸν ἕνα ὄμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δὲν ὑπῆρχεν ὄρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χεὶρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῆ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεύσῃ ὅλον.

Ὅταν ἐκόπασεν ἡ βροχὴ, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ ὑποζύγια των. Ἐπανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ὡς τὸ κόκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. Ἡ Μαριῶ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμως * τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβαίνοντας μακράν :

— Μὴν εἶδατε τὸν Μανόλη τὸν γιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. Ὁ καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαιμιλία του, καὶ δὲν ἤκουε τί τὸν ἠρώτα ἡ χήρα τοῦ λιβαδιοῦ.

Ἄλλ' αὐτὴ δὲν ἀπέκαμνε νὰ ἐρωτᾷ, ἐνόσω διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. Ἡ δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτε καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέματο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μὴν εἶδατε πουθενὰ τὸν γιό μου, τὸν Μανόλη ;

— Δὲν τὸν εἶδαμε. . ., τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἄπαξ, καὶ ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμὸς δι' αὐτήν. *Ω, Παναγία μου !...

— Μάνα, ἀφοῦ γλιτώσαμε ὡς τώρα, πᾶμε νὰ κατεβούμε, κι ἄς πλέψουμε στὸ ποτάμι. Τὸ σπίτι θὰ πέση, μπορεῖ νὰ γλιτώσουμε !

— Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε, τί γίνηκεν ὁ Μανόλης.

Ἡ κόρη ἐμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἐδοκίμασαν νὰ καταβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέβει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα * ἠκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν *, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάνα, εἶστε καλά ; Γλιτώσατε ;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανόλη.

— *Ω, γιέ μου ! *Ω, παιδί μου ! ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

Ἦτον ὁ Μανόλης, καβάλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἕως τὴν μέσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπήγε καὶ διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαρώς τῆς Μποστανοῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανόλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλά, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῆ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κεῖνος ὁ Ξυγκάκις, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲ ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο * κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι . . . κι ἄς τοῦ πληρώναμε ταχτικὰ τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιὲς δὲν τοῦ πληρώσαμε . . .

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὤμους, ἔπιε μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων τῆς καὶ ἔψαλε τὸ βραχνὸν ᾠσμα του.

Καὶ ἡ Μαργαρῶ ἡ γυναίκα του εἶπεν :

— Ἐγλίτωσεν ὁ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτῆ, δόξα νὰ χῆ ὁ Θεός !.

« Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Μ Ε Τ Α Π Α Ν Ι Α

Μεγάλη άπλοῦται ἡ Λήμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραῖα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἐκ τῆν Λήμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τῆν Τρωάδα εἰς τὴν πολὺκωμον Ἴμβρον, ἀπὸ τῆν Ἴμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομαίαι.

Συντροφιά μὲ τοὺς γλάρους.

Ἦ! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῶα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν, χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἄθροῦβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιά τῶν γλάρων. Ἐνώπιόν σου ἐμφανίζονται ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ἦς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτηεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἐπλευσεσ δι' αὐτοὺς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτοὺς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεὰς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰώνια.

Καὶ ἐνῶ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κρᾶζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβά των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας ! Καλῶς τὸν φίλον μας !

Καὶ ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιά*, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλᾶροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλᾶροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλᾶροι ἡ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἐβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἄχαιοι ;

Ἦ ! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφιά μου, οἱ γλᾶροι τοῦ Αἰγαίου ! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἄγγελιοι τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἐρημίᾳ. Μειδιάμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπίς ὅτι ἐγγὺς τοὺς εἶναι ὁ κόσμος. Ἄφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναῦτην, ὅστις, ἐπακου-

βῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πετρωτὸν τοῦ σύμπλου. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλᾶρος πρὸς γλᾶρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γύρω καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾶ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αἱ τοί, ὡς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κῦμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὄλην τὴν νύκτα ἐπραῦνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

— Ἄι - Νικόλα ! λέγουσιν ὅλοι, ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἁγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακὴ.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυδιά τινα, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινὸν μουσαμάν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του, βρεγμένος ἀκόμη, μὲ τὸ κηρωτὸν μουσαμάν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετώσα μαλακά - μαλακά, ἄνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἱστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. Ἄλλ' ἢ σκούνα φεύγει, πετᾶ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἐνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἄπτεται κἂν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια ! ανακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατὰστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγείρη αὐτοὺς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα ἀντηχοῦσιν ὀπισθὲν μας ἐν τῷ πελάγει οἱ κώδωνες τῶν δύο ἰστιοφόρων, ὡς παρεκκλήσια λειτουργοῦντα, σημαίνοντες τὴν ὀγδόην ὡσαύτως ὥραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ ναῦται νιφθέντες καὶ ἐνδυθέντες κατέρχονται εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, καλέσαντος αὐτούς, ὅπως προσευχηθῶσι — Κυριακῇ πρωΐ—καὶ εὐχαριστήσωσι τὸν Ἅγιον Νικόλαον, διασώσαντα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τρικυμίας.

Ὁ φαιδρὸς καὶ πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ὁ υἱὸς τοῦ πλοιάρχου, ἀλλαγμένος γαλάζιαν μπλούζαν, ἐκτελεῖ χρέη καμαρώτου, παθόντος ἐκ ναυτίας τοῦ τοιοῦτου καὶ κοιμωμένου ἀκόμη, καὶ ἀνάψας κηρίον καὶ θέσας πῦρ μετὰ θυμιάματος εἰς τὸ ὀρειχάλκινον στυλπνὸν θυμιατήριον θυμῆ πρῶτον εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μικρὰν ἐπάργυρον, κρεμαμένην ἀπὸ τινος δοκοῦ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ θαλάμου καὶ εἶτα πάντας τοὺς λοιποὺς, ψάλλον καὶ τὸ μεγαλυνᾶριον τοῦ Ἁγίου «Ὁρφανῶν προστάτης».

Τέλος ἀσπάζονται πάντες τὴν εἰκόνα τοῦ θαλασσινοῦ ἱεράρχου εὐωδιάζουσαν θάλασσαν, ὡς νὰ ἠγωνίζετο καὶ ὁ Ἅγιος μὲ τοὺς ναύτας ὅλην τὴν νύκτα, παλαίων κατὰ τῶν κυμάτων.

Οἱ ναῦται εἶτα εὐφροσύνως πίνουσι τὸ προσενεχθέν αὐτοῖς ποτήριον ρουμίου καὶ ἀνέρχονται οἱ μὲν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀντικείμενα, μετακινήθοντα ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σάλου.

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα » (Ἀπόσπασμα), 1924 Ἀλέξανδρος Μοραϊτίδης

Τ Ο Δ Ε Λ Φ Ι Ν Ι

Θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ εἰπῇ «ἄλογο τῆς θάλασσας», γιὰτὶ καὶ γρήγορο σὰν ἄλογο εἶναι καὶ στὴν ἀνάσα τὸ ἄλογο θυμίζει φρρρ ! κάνει δυνατὰ κάθε φορὰ ποὺ βγαίνει ἐπάνω, καὶ σὰν ἄλογο προσφέρεται γιὰ . . . ἵππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Ἀρίονα. Δελφίνι ἵππευσεν ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς μουσικὸς καὶ ἔδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν καὶ ἐσώθηκε στὸ Ταίναρο. Νά κι ὁ « θεὸς τῆς θάλασσας » παρουσιάζεται πάντοτε καβάλα σ' ἓνα δελφίνι, ὅπως θέλει ὁ θρῦλος.

Ἄκόμα καὶ ὁ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἐνὸς παιδιοῦ, ποῦ ἐπηγαινοερχόταν στὸ σχολεῖο του καβάλα σὲ δελφίνι. Μιὰ ἱστορία συγκινητικὴ. Δελφίνι καὶ παιδί ἐπιασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδί ἔρριχνε ψωμί στὸ δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδί στὴν πλάτη του καὶ τὸ περνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὐρισκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέση, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, καὶ περίμενε τὸν μικρούλη καβαλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποῦ πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὅμως ὄχι. Γιατί τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἶν' ἓνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποῦ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορὸς, ἡ μουσικὴ, ἡ ἀλεγρία. Τὸ εἶδατε νὰ κολυμπᾷ, νὰ πηδᾷ, νὰ παίξει γύρω ἀπὸ τὰ καράβια ; Ἐχάσατε ! Καθὼς συναντᾷ τὸ πλεούμενο στὸ πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα ! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στὸ τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβάει τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνι. Προχωρεῖ μὲ ἐλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιὰ, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾷ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντὰ σου εἶναι. Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολί ἢ φουσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα εἶναι πολλὰ. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγχη μυτερὰ. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποῦ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποῦ δὲν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, ποῦ κολυμπᾷ σὰν γοργόνα, ποῦ ζετρελαίνεται γιὰ τὴ μουσικὴ. Μὰ οἱ ψαράδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετικὴ, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἓνας

φαγός διάσημος, ένας επικίνδυνος ανταγωνιστής, που επιβουλεύεται σε μεγάλο βαθμό τὰ συμφέροντά τους.

Μὴν τοὺς μιλάτε γιὰ μουσική, γιὰ ποίηση, γιὰ... θαλασσινὲς ἵπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, που τοὺς κλέβει ὁ μεγάλος φαγός ! Ψάρια γιὰ ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὐρη ψάρια, ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλὰ πού γεννᾶει ἕνα παιδί. Ἄλλιώτικα τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπαμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

« Ἐδῶ βυθός »

Θέμος Ποταμῖνος

Τ Ο Π Υ Ρ Ο Φ Α Ν Ι

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερά
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Ἄπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινή,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη », 1902

Γεώργιος Δροσίνης

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματόχρωμη σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὀμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι

μελαγχολία τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἡρεμὴν γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὄλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιά φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυσασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια καὶ τὴν προκουμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπεόζιτα, σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης. Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρανιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποῦ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναἰδῇ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἓνα δῦτην· ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν κολαουζέρην του, δυὸ τρεῖς ροδάδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποῦ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη ἡ οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιά, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπα - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γύρω τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κρὰν, κρὶν - κρὰν . . . ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἓνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῦ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὀδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρω οἱ σπογγαλιεῖς, καπετάνιοι, κουπάδες, ροδάδες, κολαουζέρηδες, στέκουν εὐλαβῶς μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν. Εἶναι μορφαὶ ἠλιοκατημένοι καὶ ἀρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταύρειοι καὶ μπράτσα στρογγυλά, ἔχοντα τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Καὶ ὁ παπα - Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδί τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἀγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφηνδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκαίκα καὶ τὰς ἀντλίας :

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου . . . »

Ὅλοι σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν Σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπαῆ. Ἐκεῖνος ραντίζει μὲ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι ! . . . Καλὰ κέρδη ! . . .

Ὁ διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια του τὴν εἰκόνα. Ἡ ἔξοδός της ἀπὸ τὴν βρατσέραν χαιρετίζεται μὲ βροντεροὺς πυροβολισμοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντηχεῖ ὁ λιμὴν. Ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἴδια σκηνή.

Ἡμέραν παρ' ἡμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν ἔξαφνα πανιά καὶ ἀφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον μικραίνουν καὶ χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος. Εἰς μίαν ἐβδομάδα ὅλα ἔχουν φύγει.

Ἡ ὕδρα ξαναπέφτει εἰς τὸ ἥσυχον φυτοζῶημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὄνειρευομένη τὴν παλαιὰν δόξαν της !

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » (Ἀπόσπασμα), 1902

Ἄγγελος Τανάογας

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἔχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατάκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος : Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἴφνης ἑκατοντάδες κασέλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθώδεις θησαυροὺς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσοῦν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλας καὶ τὸν ὄξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάρραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ιδρώνουν πρὸ τοῦ ψαῤῥᾶ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιά ! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἕνα κεφάλι τὸ ἔχω κι αὐτὸ ρωμαϊκὸ !

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῆ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῆ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχῃ καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἦς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἶναι ὁ « φλεγματικός », ἄγνωστον πῶς ἐξοκέιλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὠργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωῖ, εἰς τὰς ἕξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μὲ ἓνα μειδιάμα μόλις ὄρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδιάμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

εκλέγει τήν κατάλληλον στιγμήν, πασάρει τὰ χρήματά του, καί ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ, ἂν τὸν ἰδῆτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγοράν ὅ,τι καί εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καί τὸν ἀντίποδά του ; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετὰν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μισὴ ὀκά, ψάχνει γιὰ σακούλα, ἢ μισὴ ὀκά ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακουλοπώλην, παρεμβαίνει ἓνας τρίτος, τσακώνεται καί μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὕρισκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶν, ἐνῶ ἔρχεται συνηθῶς στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμόν τὴ σακούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἓναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτῆ, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειρὰν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καί τέλος, ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικόν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρία, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴ σακούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά : Ζητεῖ τὴ σακούλα.

Ἄλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγοράν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καί σχολιάζει μεγαλοφώνως :

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καί ὡς ἀποθάνωμεν ! Ἄνθρωποι εἴμεθα καί ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὐας, ὅπως καί ἡ ὑμετέρα εὐγενεία . . . ».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

« Ὅρίστε, περάστε. Θαυμάσια ψάρια, ὡραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια ; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιπούρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρὰς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εὐτυχής, ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἐφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — πού θά ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἑλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἔχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανέν Λευκὸν Ὄρος, καμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλαιος Δρυμὸς ; Ὅχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινὰ. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορρᾶ. Ἄλλ' οὔτε ἡφαίστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλαια φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμέρος καὶ σχεδὸν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; διατί ;

Ἕνας Γάλλος σοφὸς, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος πολλὰκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἄφ' ἑνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, πού ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαιρας, πού σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἄφ' ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θάλασσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενὰ.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα ἑλβετικὰ καὶ ἰταλικὰ — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὄροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἢ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὀμίχλη, στενεύει τὰ ὄρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῆ ἕνας μεγάλος ὄγκος, φραγμὸς βαρὺς καὶ ἀπότομος.

Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἢ ὀπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἓνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἰδῆς τόσην ἔκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλοι δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν — καὶ ἦτο μία ὠραία ἡμέρα — ποὺ ἐταξίδευνα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμήν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὅ,τι ἔβλεπα παρέρχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο τίποτε ἔκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαιράς, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποῖον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὀπισθὲν του ὄροσειρά, ποὺ διασχίζεται, διὰ νὰ φανῆ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιὰ καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω . . . ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα !

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἓνα καιρὸν τὸν Ἕλληνα, τὸν ὠραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἤλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικά καὶ κοινωνικά περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἕλληνα νὰ ἐκπέσῃ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἕλληνας ἀπέκτεσε πρὸ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἓνα νέον Ἕλληνα, ὠραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῆ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

θά γεννηθῆ μεγάλη τέχνη καί ἀληθινή ἐπιστήμη. Θά τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγής ἑλληνικὴ φύσις.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Ἄπὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴ μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποῦ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλουδία, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἓνα ψηλὸ κυπαρίσσι γεμάτο φωλιές !... Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχή, ποῦ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλη. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτὰ μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ἀμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμιὰ πιὸ μακρινὴ ἐξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποῦ τὰ ἤξερα, ποῦ τὰ εἶχα ξαναίδει· καὶ γι' αὐτὸ δὲν μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲν μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσις ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχή. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιά, ποῦ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὅμως ! Ἐχω μιὰ ἀνάμνησι, ποῦ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψη ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ ποῦ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινὲς· μόλις σουρουπῶνε, μπαίναμε στ' ἀμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγοῦδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτεριδῶν. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιῶνη, ποῦ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἄλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἓνα φιλικὸ κτῆμα, ποῦ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γιὸς

– παιδί τῆς ἡλικίας μου – ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ κρατήση κοντὰ του δυὸ - τρεῖς μέρες. Ἐδίστασαν, ἀλλὰ μ' ἄφησαν. Ἔ, ἤμουν πιὰ μεγάλος . . . ὀχτῶ χρονῶν ! Καὶ τ' ἀμάξι μὲ τοὺς δικούς μου ἔφυγε κι ἐγώ – τί χαρὰ μου ! – ἔμεινα στὸ κτῆμα μὲ τὸ φίλο μου, στὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ σέμπρου.

Ἦταν Αὐγούστος. Ἡ σταφίδα σὲ μερικά ἀλώνια εἶχε ξεραθῆ πιὰ κι εἶχε σωριαστῆ. Σ' ἓνα τέτοιο σωρὸ σκεπασμένο μὲ σταφιδόπανα, ἀφοῦ δειπνήσαμε στὴ σάλα τῆς βίλλας, ξαπλωθήκαμε ὁ φίλος μου κι ἐγώ γιὰ νὰ μιλήσουμε καὶ νὰ ρεμβάσωμε. Πιο πέρα στ' ἀλώνι, σ' ἓνα στρῶμα μὲ πάπλωμα, εἶχε πλαγιάσει ὁ σέμπρος ποὺ θὰ φύλαγε τὴ σταφίδα καὶ . . . ἐμᾶς. Παραξευύτηκα μὲ πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό ; Μοῦ ἐξήγησαν πῶς τὴν νύχτα στὴν ἐσοχὴ ἔκανε κρύο, μὰ δὲν ἐννοοῦσα νὰ τὸ πιστέψω.

– Ἐγὼ ἐδῶ, εἶπα, ντυμένος θὰ κοιμώμουν μιὰ χαρὰ ὡς τὸ πρωί.

– Μὲ τὸ νοῦ σου ! ἀποκρίθηκε ὁ σέμπρος. Ἄμα προχωρήση ἡ νύχτα, θὰ πᾶτε κι οἱ δυὸ μέσα νὰ πέσετε στὸ κρεβάτι σας . . .

Ἦταν ὅμως ἀκόμα νωρίς. Καὶ μπορέσαμε νὰ μείνωμε δυὸ - τρεῖς ὥρες στ' ἀλώνι, κουβεντιάζοντας καὶ ρεμβάζοντας. Δυὸ πράγματα, θυμάμαι, μοῦ ἔκαναν τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωση: ἡ σιγαλιὰ τοῦ κάμπου κι ἡ λαμπρότης τοῦ ἑναστρου οὐρανοῦ.

Ἀλήθεια, ἡ σιγαλιὰ ἦταν τόση, ποὺ μοῦ φαινόταν πῶς ὁ κόσμος ὅλος εἶχε σταματήσει, εἶχε πεθάνει. Σὰ νὰ μὴ ζούσαμε παρὰ ἐμεῖς οἱ δυὸ. Οὔτε φωνή, οὔτε τραγούδι, οὔτε γάβγισμα. Κι ὁ σέμπρος σὲ λίγο κοιμήθηκε κι οὔτε ἀκούσαν. Τὰ τριζόνια εἶχαν πάψει, οἱ νυχτερίδες εἶχαν ἐξαφανισθῆ κι οἱ στριγγιές τῶν νυχτοπουλιῶν, μακρινές, στιγμιαίες, ἔκαναν ἀκόμα πιὸ βαθιὰ τὴ μυστηριώδη σιγαλιὰ . . . Τὸ αἶσθημα αὐτό, κρᾶμα φόβου καὶ θαυμασμοῦ, ἀληθινὰ πρώτη φορὰ τὸ δοκίμαζα. Δὲ φανταζόμουν πῶς ἡ ἐσοχὴ τὴ νύχτα ἦταν τόσο μεγάλη – καθ'αυτὸ ἀπέραντη, – τόσο ἄγρια καὶ τόσο ἡμερὴ μαζί.

Καὶ δυνάμωσε τὴν ἔκστασή μου ὁ οὐρανὸς ποὺ ἀπλωνόταν ἀπὸ πάνω μας, τὸ ἴδιο ἀπέραντος, τὸ ἴδιο πρωτογνώριστος. Ποτὲ μοῦ δὲν εἶχα δεῖ τόσο πολλὰ μαζί καὶ τόσο λαμπρὰ ἄστρα ! Ἐκείνη τὴ νύχτα ἦταν καὶ συχνὰ πεφτάστερα. Κάθε τόσο ἓνα ἄστερι ξεκολλοῦσε, θὰ ἔλεγες, ἔτρεχε γράφοντας μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ κι ἔσβηνε.

Μὰ ὅμως οἱ στριγγιές τῶν νυχτοπουλιῶν καὶ τὰ πεφτάστερα αὐτὰ δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ δείχνουν ἀκόμα περισσότερο τὴν

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορὰ πού ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολληθῆ κι ἓνα ἀστέρη. *Α! νὰ το!

*Ἐπειτα ἄρχισε τὸ κρῦο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, πού δὲ φανταζόμουν, πὼς στὴν ἐξοχή ἢ θερινὴ νύχτα θὰ ἦταν τόσο. . . χειμωνιάτικη! Χωρίς νὰ φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στὸ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λὲς κι ἦταν βρεγμένα. . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του:

— Στὸ σπῆτι γρήγορα! Πηγαίνετε τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα!

*Ἔτσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψη ἐξοχής — ἐξοχής ἄλλης ἀπὸ κείνη πού ἦξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα. . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν », 1930

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Η Ε Σ Π Ε Ρ Α

Ἄστρος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοίβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

*Ἄστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσαῖ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑψοῦτ' ἐν ἀρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

* Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς

Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο

Σήμερα έκαμα μιὰ συγκινητική ανάκαλυψη. Βρήκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καί δὲν ἦταν νὰ πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἕνα σωστὸ μάτσο. Τὰ ἴβαλα μέσα σ' ἕνα κόκκινο μικρὸ κανάτι καὶ τὰ ἔχω κοντὰ μου. Εἶναι τὸ εὐγενικὸ ἀγριολούλουδο τοῦ φθινοπώρου. Τὰ βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιὰ γιὰ καρύδια. Σὰν ὠριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχὸ του τὸ πράσινο καρυδότσοφλο. Σκάει σταυρωτὰ καὶ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σὰν μέσα ἀπὸ τὴν χοντρή φασκιά ἐνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι πού ἡ λαγκαδιὰ εἶναι γιομάτη μέντες καὶ φτέρη καὶ φύλλα πεσμένα σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καὶ ψάχνεις νὰ τὰ βρῆς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρήκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετεινὰ μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβολιὰ τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λέμε ἀκόμα « καντινοῦλες », πού θὰ πῆ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρομοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατί τοὺς θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, πού ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς ἔβλεπαν νὰ σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καὶ νὰ σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κάτω ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καὶ ντροπαλές, νὰ μὴν τὶς δῆ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καὶ τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καὶ μυρίζουν μυστικὰ ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιάς. Σὲ λίγες μέρες, σὰν κἀνὴ ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θὰ πλουμίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὡς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θὰ βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἐδῶ οἱ μακριὲς ξερολιθιές, πού εἶναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοπούλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καὶ σὰν ἀρχίσουν νὰ ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγοῦδια καὶ κοπέλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νὰ πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικὲς τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὁμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα και τὰ προσφέρουν στήν Παναγία, μαζί με τις μυστικές προσευχές τους, πού είναι κι αυτές ντροπαλές και σκεπασμένες στ' άπόσκια τῆς καρδιάς τους. "Έτσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο με ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικά πράγματα πού γίνονται στήν ἐξοχή καὶ στή θάλασσα τις τέσσερεις ἐποχές τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνομε εἶδηση. 'Εκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη πού φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, με ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. 'Εδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. "Όλες τις μέρες, ὅλες τις ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές πού βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα φορτωμένα ἀπὸ πολύχρωμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. 'Εκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται ἀνωθῆ σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύη τὸν ἀέρα. 'Αγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. "Ερριξε μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ χρονιά, δόξα νὰ 'χη ὁ Θεός! 'Ο ἐλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίζης κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἀρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περιμέναν ἕνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. "Εβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόσυνα. "Ανοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἢ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. "Αν κρατήση ὡς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχὴ. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

— "Ε, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνης μουσικίδι!

'Εγύρισε σιγὰ - σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ με κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανὸ.

'Εσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μοῦ 'δειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες; Βρέχει . . .

Χαμογελούσε ακόμα και εγώ μόλις τότε κατάλαβα τη σπουδαία είδηση.

Πήγα και ξάπλωσα μια ζεστή μέρα κάτω απ' τις φυλλωσιές ενός « ποτιζόμενου ». Ένα χωράφι με όλα τα φρούτα της εποχής. Τα σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στις λαμπαδωτές λευκές. Οι ροδιές. . . Πρέπει να δήτε τις ροδιές. Είναι από τα πιο όμορφα πλάσματα της ελληνικής έξοχης. Η κλάδωσή τους είναι λεπτή, η φυλλωσιά τους έχει τόσο άφθονο το πράσινο φως, που γεμίζει τρυφεράδα το τοπίο. Τα λουλούδια τους είναι εξαισία σύνθεση ενός ειδικού κόκκινου με το τρυφερό πράσινο της ροδιάς. Τώρα τα λυγερὰ κλωνιά τους λυγάνε απ' τον καρπό. Τα ρόδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα απ' τις σφιχτές « ροδοπαππούδες », που ζουλιούνται άλύπητα στριμωγμένες μέσα στον ίδιο κορσέ. Το ντόπιο παραμάντεμα έτσι όρίζει το ρόδι: « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ένα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικά ρόδια σκάνουν απ' τ' άσυγκράτητο σφρίγος τους. Σκάνουν ψηλά σαν ειρηνικές χειροβομβίδες και σε ραντίζουν με τους τριανταφυλλιούς σπόρους τους, που άστράφτουν στον ήλιο. Σαν να σου ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Είναι μερικές, που έχουν ώριμασμένους τους καρπούς και την κορφή τους στολισμένη ακόμα με μερικά απ' τα θαυμαστά λουλούδια τους. Μοιάζουν με κοπέλες που φοροϋνε στ' αϋτί γαρύφαλλο κνικάτο*. Κοντά τους οί κυδωνιές σκύβουν ώς κάτω τα έλαστικά κλωνάρια τους. Είναι δέντρα βεργάτα, χαριτωμένα, με τη φυλλωσιά τους θαμπή και σκούρα. Άμ' πώς να μη σκύβουν; Οί καρποί τους κρέμονται όγκώδεις, σκεπασμένοι από κιτρινωπό χνούδι. Το παραμερίζεις με το δάχτυλο και γυαλίζει από κάτω το τσιτωμένο φλούδι. Είναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, που άπορείς, πώς το σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Όλα τα δέντρα έτσι έσκυβαν μέσα σε τοϋτο το χωράφι. Όριμαζαν ύπομονετικά τα μεγάλα φρούτα τους, στέκονταν φορτωμένα απ' τ' άγαθά τους, στέκονταν σκυφτά και περίμεναν να ρθουν οί άνθρωποι να τα ξαλαφρώσουν απ' το βάρος της δημιουργίας τους. Είναι ή χαρά του « δίνειν ». Μά ύπάρχει πιό μεγάλη εύτυχία απ' αϋτή; Άν δέν ύπήρχαν οί τρυγητές, όλη ή δημιουργία, ή κάθε δημιουργία, θα γινότανε δυστυχία πάνω στη γή.

Ξάπλωσα ἀποσταμένος γλυκά πάνω σέ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, στέγνωναν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους πού τὰ βατόμουρά τους
μαύριζαν πιά καὶ καινένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται,
ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπὸ
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένος. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά
μου, πλάι στὸν ἀγκώνα μου. Ἄνοιγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλο σὰν τῆ γροθιά μου. Μοῦ τό ῥιξε τούτη ἡ σγουρή ροδακι-
νίτσα πού γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του πού εἶναι λεπτότατο
σὰν ἀπλαζένιο, πού εἶναι χνουδάτο καὶ διάφανο. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιά στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρή ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, πού στεκόταν μέσα στὴ
βροχὴ καὶ τῆ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τενωσῆ με λαχτάρα
τὰ φύτρα τῆς μιᾶ νέας ροδακινίτσα.

Ἐφημερὶς « Πρωτὰ »

Στράτης Μυριβήλης

Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, πού ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἔρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μὲς στὸν κορμὸ τῆς ἔνωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ώς τὴν κορφή ἀναγάλλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι τῆς,
 τὸ κάθε τῆς κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 καὶ κάλεσε τ' ἀηδόνι
 νὰ ῥχεται στὰ κλωνάρια τῆς
 νὰ νυχτοκελατηδῆ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Γιάννης Πολέμης

ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἔνα πρωί. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε. Ἡ Ἑλλάς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας τῆς καὶ κάθε βουνό καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρω μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξη, ἀνάσταση τῆς ἐλληνικῆς φύσης καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἕνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὀδεύαμε – συνοδεῖες χαρούμενες – σὰν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἠπειρωτικά ὕψη, μὲ κατεύθυνση τὸ ἥρωικό Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμό, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, πού γράφτηκαν γύρω του στοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουὴλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδας.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χάραδρες ἀγριεῖς, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὄρητικό ἀγριο βουνό του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους χόρευαν τεράστιοι ἄετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσης. Ἐπάνω ὅμως στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθηση, ὀλόκληρο ποίημα, πού μᾶς σκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιεῖς χοροπηδοῦσαν τρελὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνέθετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί τους ἀπὸ μακριὰ κοῦκοι καὶ σπίνιοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική μὲ ἀόρατο ὑπέροχο μαέστρο τὴν ἑλληνικὴ φύση τῆς Ἠπειροῦ.

Ἀριστερά μας τώρα οἱ βράχοι τοῦ Ζαλόγγου ἔκαμναν τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψη μας νὰ γονατίζουν σ' ἓνα νοερό μνημόσυνο γιὰ τὶς Ἑλληνίδες γυναικὲς ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν βράχων αὐτῶν ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἥρωικὸ χορὸ κι ἀπὸ ἓνα τραγούδι – τραγούδι ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς:

Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στὴν ἄγρια αὐτὴ ἀνοιξιὰτικὴ σκηνοθεσία τῶν ἠπειρωτικῶν βράχων καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς φύσης, ἡ ἱστορία ὅλη, σὰν νὰ ξαναζωντανεῖται μπροστά μας καὶ ὁ ὀραματισμὸς τῆς, ὡσὰν νὰ φωτίζεται παράδοξα τὴν ψυχὴ μας.

Προχωροῦμε γεμάτοι ἀπὸ ἔθνικὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ δρόμο μας τώρα ἀκοῦμε ἀπὸ μακριὰ γαβγίσματα καὶ ἤχους κουδουνιῶν. Ὁ Θεόκριτος πλανιόταν γύρω στὰ λημέρια αὐτά. Καὶ αἰσθανόμαστε τώρα τὴ θρησκεία του. Ὁ Κρυστάλλης ἀγκάλιαζε τὴν ψυχὴ μας καὶ ζοῦμε τὴ βουκολικὴ ποίηση καὶ τὰ τραγούδια τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ ἀνοιξὴ μὲ ὅλη τὴν ποικιλία τῆς ὁμορφιάς – κελαρύσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ἤχους κυπριῶν καὶ φλογέρας – παρουσιάζουν τὴν ἠπειρωτικὴ αὐτὴ ἔκταση πρὸς τοὺς βράχους τοῦ ἥρωικοῦ Σουλίου, σὰν μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἐξωτισμὸ καὶ μυστήριο.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα σύννεφο ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας. Καὶ τὸ σύννεφο γίνεται μολυβένιος ὄγκος καὶ ἀπειλὴ ἄγριας μπόρας. Κάπου ἐκεῖ σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνά ὁ Ζεὺς θὰ ἔχη καταφύγει μὲ τοὺς κεραυνούς καὶ τὴν ὀργή του.

Ξάφνου ἓνα γάβγισμα μᾶς ὀδηγεῖ σὲ κάποιον καταφύγιον, μιὰ στάνη. Αἰσθανόμαστε στὸ ἀνοιξιὰτικὸ σούρουπο νὰ μᾶς ραντίζει τὸ πρόσωπο ἡ πρώτη ψιλὴ βροχὴ, προμήνυμα μιᾶς ἄγριας μπόρας.

Ἡ στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιον. Ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνοιξὴ μέσα στὴν ποιμενικὴ αὐτὴ κατοικία. Κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσθενικὸ μισομαυρισμένο φῶς ἀγκαλιάζομε τὸν κόσμον τῆς. Ἐνα πρόσωπο μὲ φωτερά μάτια, κάποιες συμπαθητικὲς παιδιᾶστικες μορφές, ἡ σκιά μιᾶς γριούλας μὲ τὸ ἀδράχτι στὸ χέρι καὶ ἡ λεβεντιὰ κατόπι τοῦ τσέλιγκα, ποὺ μᾶς ὑποδέχεται. Ἀθάνατη ἑλληνικὴ φυλὴ,

πού κληροδότησες όλες τις μεγάλες ἀρετές σου. Τὸ τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καὶ ἔξω, ὕστερα ἀπὸ ἓνα δυνατὸ ἀέρα, ἀρχίζει ἄγρια βροχή. Τὰ ματάκια μικρῶν συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης ἀνοιγοκλείνουν ἀπὸ ξαφνιασμὸ καὶ φόβο, καὶ ἓνα στοργικὸ χέρι – τὸ χέρι τῆς γιαιγιᾶς – ἀπλώνεται σ' ἓνα χᾶδι πάνω ἀπὸ τὰ ξανθὰ καὶ τὰ καστανὰ τους μαλλᾶκια. Ὁ τσέλιγκας ἀρπάζει τὴ φλογέρα καὶ παίζει τὸ χαρούμενο παθητικὸ σκοπὸ, πού ἔχει καὶ χαρὰ καὶ κλάμα καὶ ἐλπίδα μαζί. Γιὰ μιὰ στιγμή ἡ γυναίκα μὲ τὰ φωτερὰ μάτια ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ στάνη, γιὰ νὰ γυρίσει σὲ λίγο φέρνοντας στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της μιὰ καινούργια ζωὴ. Ἐνα μικρὸ κατσικᾶκι, πού μόλις εἶχε γεννηθῆ καὶ κλαυθμῆριζε.

– Ἡ Μπλιόρα γέννησε.

Τὰ κούτσουρα πού δυνάμωναν τὴ φωτιά, ἐπάνω στὴν ὁποία ἔβραζε μιὰ μαυρισμένη χύτρα, ἀνάδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω ἀπὸ τις ὁποῖες φωτίστηκαν τὸ πρόσωπο τῆς ὁμορφῆς τσελιγγοπούλας καὶ τὸ προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς, τοῦ μικροῦ μαυριδεροῦ κατσικιοῦ πού γέννησε ἡ Μπλιόρα. Μιὰ βουκολικὴ ἱεροτελεστία τὴ στιγμή ἐκείνη. Τὸ τραγοῦδι ἀντήχησε σὰν εὐχαριστήριος αἶνος, καὶ ἡ ζωὴ πῆρε καινούργιο ρυθμὸ, χαιρετίζοντας τὸν ἐρχομὸ τῆς νέας ζωῆς τῆς στάνης. Ἡ μπόρα ἔξω ἔδερνε τὸ καθετὶ καὶ μᾶς ἀποκοίμισε.

Τὸ πρωὶ ἡ θεία ἑλληνικὴ ἀνοιξη πάλι. Τὸ ποίημα τῆς ἄγριας ἠπειρωτικῆς φύσης καὶ ἡ ὁμορφιὰ τοῦ δρόμου πρὸς τὴ Σαμανίβα, τὸ πρῶτο χωριὸ τοῦ θρυλικοῦ Σουλίου. Περιπατοῦσαμε μὲ ἐλαφρὲς πατημασιές. Τὸ ἔπος τοῦ Σαμουήλ μᾶς πονοῦσε τὴν ψυχὴ σὰν καμπανοκρουσίες χαρμῶσυνες, ἀναστάσιμες, καὶ ἡ σκέψη μας γύριζε πάλι πρὸς τὴ νύχτα τῆς στάνης μὲ τὴν ἄγρια μπόρα. Ἡ Θεοκριτικὴ ποίηση μᾶς ἔδενε στὰ δίχτυα της. Καὶ ἀκούσαμε – ἦ, πόσο γλυκὰ ἀντηχοῦσε ἡ φωνούλα του! – τὸ κλαυθμῆρισμα τοῦ μικροῦ νεογνοῦ τῆς Μπλιόρας, πού τὸ θέρμαινε ἡ στοργικὴ ἀγκαλιά τῆς τσελιγγοπούλας μὲ τὸ φωτισμένο ἀπὸ δυὸ μεγάλα μάτια πρόσωπο.

Πέρασαν δέκα χρόνια ἀπὸ τότε. Ἐνας ἑλληνικὸς Μάιος καὶ μιὰ ἀνοιξη στὰ βουνὰ καὶ στοὺς θρύλους τῆς ἠρωικῆς πολυτραγουδιμένης Ἡπείρου.

Π Ρ Ω Τ Ο Μ Α Γ Ι Α

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα
 ποῦ ὠραιότερη ἡ φύση ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι·
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὄλοι οἱ δρόμοι γιομάτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

« Ἄπαντα »

*Διονύσιος Σολωμός***Τ Ο Κ Α Λ Ο Κ Α Ι Ρ Ι**

Ἄς ὁ κόσμος λάμπει σὰν ἓνα ἀστέρι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μέσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπιᾶ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλοῦτη, μύρια καλά.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἄς φύση πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρπερά.
 Ἄς φύση ὅλη, σὰν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν », 1897

Κωστής Παλαμᾶς

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν ἐντρέπομαι νά ὁμολογήσω, ὅτι καί ὡς γέρων ραφιδῶς παράξενος καί ὡς ἀπλὸς θνητὸς ἔχω καί ἐγὼ τὰς ἀδυναμίας καί τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καί ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἐν τῶν κοινοτέρων καί τῶν ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸν λάλον, τὸν ἀγαθὸν καλογιάννον.

Ἄγνιω πότεν προῆλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἂν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος οὕτω πως ὀνομάζεται ἡ ἐρυθανίς ἢ ἡ πυρραλίς τῶν ἀρχαίων. Καί τὸ μὲν δημοτικὸν ἑλληνικὸν ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἦθους καί τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα, τὸ δὲ ἀρχαῖον πηγάζει ἐκ τῆς ὠραίας ἐρυθροειδοῦς κηλίδος, ἣν γαυριῶν ἐπιδείκνυσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Πολλαχοῦ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καί δίδουν ζῶην εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταυτοχρόνως τόσον πολλὰ καί τόσον ἐκθύμως εὐθύς μετὰ τὴν ἀφίξιν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλὲς κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ὁ καλογιάννος εἶναι τὸ πρῶινώτερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν καί τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἔσματος του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν τοῦ σκieroῦ δένδρου ἀναπαύηται ἐκ πολλοῦ κόπου. Τὸ λάλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον, καί τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νά ταραττήται καθόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἀρέσκεται νά συζῆ καί εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὁποίων ἀφόβως εἰσέρχεται καί ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιών καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἔντομα, δι' ὧν συντηρεῖται. Ἐγὼ δὲ εἶδον αὐτὸν ἐνίοτε καθήμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτήρων βῶν καί ψάλλοντα, χωρὶς νά φοβῆται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καί προστάτης τῶν μικρῶν καί ἀδυνάτων πτηνῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ καλογιάννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καί διηγεῖται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γραφείῳ του, ἐπετέθη μανιδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνας, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει καί πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπένεμεν ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὁμῶς τὸν καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρωί, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῆ ἔξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθῆς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπικεῖται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουσι διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσην εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγῶνει,
κι ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκιὰ λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριάς τ' ὀλόξερο κλαδί,
 τοῦ φθινοπώρου φτωχικό παιδί,
 ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
 μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
 τὴν ἀνοιξη, πού θά γυρίση πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιροὺς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη στὴν ἐρημιὰ κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε καὶ πετοῦσε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά πού φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή, στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν κορφή ἑνὸς δέντρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, πού πότε σκάλιζε μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῆ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι, πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἠσύχαζε σὲ καμιὰ πέτρα, καὶ πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε, χαμογελοῦσε καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικό χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελαῖς; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μοῦτρα σου;

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάση καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε:

— Εἶναι νὰ μὴ γελαῖ κανεὶς; Τί πουλὶ εἶσ' ἐσὺ πού δὲν πεταῖς καὶ πού ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα!

*Ὀρνιθά μου, γειά σου, γειά σου!
 τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου;
 καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
 ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν;
 Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἡ Φύση . . .
 Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·
 νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾶς;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κότσυφας, ποῦ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἕναν κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετώντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποῦ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο, ὅλο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . Ὅλα τὰ πουλιά εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ συμφωνία!

Ἡ καμμένη ἡ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη, ποῦ νὰ πάη νὰ κρυφτῆ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούη καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμη ἕνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδί τοῦ δέντρου ποῦ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδί καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σώπα πιά, κακορίζικη, τῆς εἶπε. Νά με! μαζὶ σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζη σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν πῶς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδί μὲ τὴν κουκουβάγια. Καὶ γύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιὰ μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἀστραφταν ὀργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιά τῶρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοῦς κι ἀδιάκοπους γύρω ἀπὸ τὸ δέντρο, ποῦ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά:

Στέκουνε κι οί δυο μαζι
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σ' αν νά τους έκαναν μάγια,
 ή ὄρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
 κι είναι ή χάρη τους μεγάλη!
 Πάρ' τή μιά χτύπα τήν άλλη!

Ή κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ύπομείνη τέτοιο ρεζίλιεμα και πέταξε πέρα. Πήγε και κρύφτηκε σέ μιά σπηλιά, πού ήταν φιδοφυλιά και συλλογίζόταν, πώς νά έκδικηθή τήν ὄρνιθα. Δέν ἄργησε νά βρῆ τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στή φωλιά σου, εἶπε στοῦ φίδι, και μήτε φαντάζεσαι πώς ή ὄρνιθα σου έτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ εἶπε πώς μέ τή μύτη της θά σου βγάλη τά μάτια, για νά μή βλέπης και νά μή μπορῆς νά τρῶς τ' αὐγά της. Φυλάξου, κι ἂν μπορῆς κοίταξε γρήγορα νά τήν ξεκάμης, πρὶν προφτάσει νά σέ βλάμη.

Ήμέσως τὸ φίδι ξεκίνησε νά βρῆ τήν ὄρνιθα. Καθώς πήγαινε, εἶδε τή σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά; τὸ ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν ὄρνιθα, τῆς ἀποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι ἔφερε τὸ κακό μήνυμα στή δυστυχισμένη τήν ὄρνιθα.

Ή ὄρνιθα συλλογίστηκε πώς δέν θά μπορέσει πιά νά γλιτώσει στοῦ λόγγο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ φιδιού κι ἀμέσως πήρε τή μεγάλην ἀπόφαση: ἔφυγε κι ἔτρεξε στοῦ χωριό. βρῆκε τὸν ἀνθρωπο και ζήτησε τήν προστασία του.

— Σῶσε με, τοῦ 'πε, κι ἐγὼ νά 'μαι δούλα σου για πάντα, και τ' αὐγά μου δικά σου.

Ὁ ἀνθρωπος τήν καλοδέχτηκε και τήν ἔκλεισε γι' ἀσφάλεια μέσα στήν αὐλή τοῦ σπιτιού του.

Στὸ λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδοῦσε:

Ή ὄρνιθα πήγε ταξίδι,
 νά γλιτώσει ἀπὸ τὸ φίδι,
 μήτε θά ξαναγυρίσει
 και μᾶς ἔχει παρατήσει.
 Τή ζωή της, ή καημένη,
 θέλει νά 'χει ἀσφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἄπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἰτοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τῇ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἥρωικὴ ψυχὴ πού ἔναι, ἀμέσως πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατο. Ὅταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ ἔχε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῇ, τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιὲς ἀναζητώντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν ψοφήσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῆ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βανασιζέται γιὰ τὸ ψέμα πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

« Ἐκλεκτὲς σελίδες », 1952

Μαρίνος Σιγούρος

Η Μ Π Ε Κ Α Τ Σ Α

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς: Τὴν τὰδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὑγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλ.

Ἄφου λοιπὸν τὸ πουλι αὐτὸ ἔχει τόσῃν τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφου τὸ πρόγραμμά του κατῶρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφοῦ ἐπὶ πλεόν ἔχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῆ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοὶ του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὀκτωβρίου;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μὲ τόσην στοργικὴν πρόνοιαν. Πρῶτα πρῶτα εἶναι διφυῆς ὕπαρξις: χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. Ἄν ἀντιληφθῆ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλίζουσα εἰς τὸν ἀέρα, ὡσὰν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εὐθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμα της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολύπειροι κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονὴν, μέχρις ὅτου « στρώση », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

Ἄμα ὁμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴν ἔχη καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἕνα » μ' ἐκεῖνο. Ἄν τυχόν ὁ χρωματισμὸς της εἶναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἕνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνο, πού βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεὶς δὲν τῆς ἠρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμὸν της.

Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε: Ὅτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρῶι τὴν εὐρίσκουν οἱ χωρικοὶ ὡσὰν σπαθὶ ὀφιν-μένην μὲ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὁμως γράψει ἡ μοῖρά της! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῆ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλεγράφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. Ἄν εἶναι ἐμπρὸς του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῆ. Πρὶν ἀνακαλυφθῆ ὁ τηλεγράφος, ἐχθροὺς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες νὰ ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ

έρχεται και ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

'Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921 *Στέφανος Γρανίτσας*

Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

'Αλήθεια, κάνει κρύο δυνατὸ, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει πῶς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῆ καὶ ἄφθονα ἔντομα γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερὰ καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσὸ ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάση. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί καὶ οἱ πέντε γλωσσες τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰν νὰ κάνουν ἕνα καταπράσινο σκέπασμα ἐπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ἂς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρόγες τους, ποῦ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκιὲς σὰν τὶς ρόγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποῦ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

— Ἔπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἐπιπέσει, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἐπιπέσει, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἐπιπέσει, θὰ δαυεῖσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ἐπιπέσει, ὄχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρῶσουν, καὶ τότε;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρη τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἐπιπέσει, ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἐπιπέσει, νὰ κρατηθῆ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐπιπέσει, νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λιώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλὴ ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα νὰ ξεκουραστῆ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμωστασιά. Ἐπιπέσει, ὅλα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἐπιπέσει, πότε πετώντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλὲς ρεματιές:

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα ὁ κότσυφας τευτώνοντας τὸ ἕνα ποδαράκι του, λέει:

— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἕνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γύρω του τὴν κοιλιάδα.

— Σωστός παράδεισος! εἶπε μὲ χαρὰ.

Ἄληθεια, σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λιώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰν νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφὴ ζωῆ. Κελάρυζαν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιά, κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπιθές, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρόγες τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερές ἀγριελιές καὶ ἡμερὲς ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα ! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, τώρα ἐγὼ πού πεινώ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολαίει ! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκές, μὰ καὶ τῆς ἡμερῆς γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ;

Ἐκεῖ πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὄλωσδιόλου τὴ σκέψη. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενά καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— Ἄ, τὰ κούμαρα ! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξη τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἐνίωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μεμιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαβγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἄδύνατο νὰ πιασθῆ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζη ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπῶνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῆ λαγωνικό. Ἔτσι γλίτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἔχθροί του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξη στὰ κούμαρα. Ἔφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
για τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι ! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ κότσυφας ἀποχτήσε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἀρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιά του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθισε. Συνάξει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἕξι αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσᾷ κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἄπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ, ἀνεβραίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ἄπὸ τὸν κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμα. Ἄπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιά του ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἐπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἐπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι ! . . .

« Ἡ Πατρίδα μας », 1919

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Τ Α Χ Ε Λ Ι Δ Ο Ν Ι Α

Καλῶς μᾶς ἤλθαν ! Ἄν δέν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἤλθαν ! Ἦλθαν μαζί με τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἤλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν τῶν τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί τῶν ἤλθεν ἡ Ἄνοιξις. Ζήτω ἡ Ἄνοιξις με τὰ χελιδόνια !

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά τῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας τῶν ! Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνά, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν με τὰ πόδια τῶν, θέλω νὰ εἶπω με τὰ πτερά τῶν. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων ; Ἄλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί καὶ ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῆ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῆ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἐορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλι τῆς ἀνοιξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας ;

Ἄλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια ;

Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἀφρικανικὴν ζεστασιάν τῶν καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λιώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε : καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅτι ὁ Ὑμηττός εἶναι ἀκόμη χιονισμένος ; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἤξεύρει κανεὶς. Ἄλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα με ἐν ἔνστικτον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένη.

Καὶ νά, μόλις ἔλιωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρός, μόλις ἡ Ἄνοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἤλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους τῶν καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμώσυνα κελαθηδμήματα.

Ήτο καιρός ! Τὴν 25ην Μαρτίου τὴν ἐωρτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ἄσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας καὶ μὲ χελιδόνας. Ἄς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα ! Ὁ ἐρχομὸς τῶν μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ὠραιότεραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ἡ Ἄνοιξις εἶναι ἐδῶ !

Θὰ εἶπητε : Ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ἄλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὅπισω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτίνας θερμᾶς καὶ χρυσαῆς. Ὑπὸ τὸ φίλημά τῶν ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία.

Ἄς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὠραν τῆς.

« Ἡ Διέπλασις τῶν Πιζίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἰγάγροι εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῶα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης τῶν κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῆ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον πέριξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς. Ὀλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγρων εἶναι περισσότερον ἀρχαῖος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἀρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῆ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καρασούλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλά σημεῖα, ἡ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὀργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγρων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἂν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβη τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μὲ ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγρων σφυρίζει, ὅπως καὶ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καρασούλι.

‘Άλλο είδος σφυρίγματος ἐάν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἐάν ἀντιληφθῆ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἐάν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καὶ αἱ αἰγαγοὶ εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερο εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἰγαγοὶ. ‘Αλλὰ τὰ βουνὰ τῶν ‘Αγραφῶν εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολονότι καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὐταὶ στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ « σύρματα », ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἰγαγοὶ. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἰγάγον ἕνα, ὄχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἐνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατῶρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : ‘Ετοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. ‘Αφοῦ « ἐμπῆκαν παγᾶνα » εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἐγιναν θρῦματα. ‘Ολοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια, αὐτὰ, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. ‘Εν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἰγαγοὶ ἦσαν σχεδὸν θρυματισμένοι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἠρώτων :

— ‘Απὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαποῦνι τί ποιότητος εἶναι ; ‘Αγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φᾶτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἤμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » *Στέφανος Γρανίτσας*

Η Π Ρ Ω Τ Η Δ Ο Κ Ι Μ Η

Ἐκπληξήθη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἕνα κεφαλάκι, ἕνα ράμφος. Καὶ δύο ματάκια, δυὸ ἐκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ γύρω.

Ἦταν ἕνα πετειναράκι, ἕνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μὲ φρέσκη πετεροφυΐα, ἕνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὀλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴν μπροεμικὴ κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ ποὺ φαντάζονται, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποὺ εἶχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριός τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο πὼς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τὶ συγκλονιστικὴ ἐκπληξή ! Ἐνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσιαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλῆθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρου τὰ χιονάτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτὴ, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιό - πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλὴ, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριάς καὶ σωροὶ κοπριάς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνανε τὰ χρυσορυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κανένας βέβαιος πὼς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἄπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχαρίου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἂν πετάξῃ, τί μπορεῖ νὰ συμβῇ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χρώματα, δρόμος, ἄγνωστα πράγματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὁμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετὰλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῆ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γέισου. "Ένας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ ! τσάβ ! τσάβ ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμὸ ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἄμαξοστάσιο, ὅπου προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἔλευθερία, μὲ μαστοριά. 'Ο μικρὸς παίρνει ἑξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρ ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρήση τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάη ὅπου θέλει, γράφει μαϊάνδρο στὸν ἄερα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἠθικὸ του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βὸλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωση στὴ βάση τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικὰ ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. 'Η μάνα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γύρω του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνει πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; 'Η πιὸ ἀσήμαντη μάνα ! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνει ὡς τὸν νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. 'Η ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, πού κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

'Ορίστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάνα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. "Υστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορὲς αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῆ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὀλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ ! 'Ιερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἰσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, καὶ ὁ πρῶτος κρίκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟ

Ἐν ἀπὸ τὰ ἀθώτερα ζῶα, τὰ ὁποῖα μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἶναι ὁμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἐβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἤμην παιδίον, τοὺς μεγαλύτερους μου νὰ ὀπισθοχωροῦν με φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἐβλεπον ἕνα ἀθῶον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγὼ ἔντρομος, ὡσάκις ἐβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἤμην πλέον γέρων, εἶδον ἐντὸς ἐνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἕνα βάτραχον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχη τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἐλαφρῶς με τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν με προσοχὴν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν του, τὰς παρεΐάς του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὀνυχᾶς του... Τὸν ἀνέστρεψα με τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ἰδίως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. Ἄλλ' ὁ πειρασμὸς δὲν με ἄφησεν ἢ μᾶλλον δὲν τὸν ἄφησεν ἡσυχον.

— Ἄς τὸν ἴδω καὶ αἰωρούμενον, εἶπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὁμως, ἔκαμε βιαίας καὶ ἀπηλιπισμένας κινήσεις καὶ με τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκφύγη τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἄφησα καὶ ἔφυγον με τρόμον.

Τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου, τὴν αὐτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ με προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῶ τὸν ὕψωνον καὶ τὸν περιεργαζόμεν, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ρυθμικὰ με φωνὴν λεπτοτατην, θρηνώδη :

— Πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος... πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος !

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς με λύπην εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δὲν ἐβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὐτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὀδηγούμενος ὑπὸ τινος προαισθήματος.

Καὶ τί βλέπω !... Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὕπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἤμπορῃ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπὶ τινα χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ, ὅτι ἐσώθη.

Ἡ διπλὴ αὐτῆ σκητὴ ἔφερεν ἐντὸς μου μεταβολὴν τινα. Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι ὡσὰκις ἀρχίζει νὰ ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσὰν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὠτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνειρου μου :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος . . .

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Ἐφημερίς « Ἐστία »

Διημέτριος Καμπούρογλου

Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγήκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, πού ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἐφκίασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. Ἄκουσε ὁ Σατανὰς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὁμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα πού 'καμε ὁ Χριστὸς ! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιά κι ἄρχισε νὰ φκιάνη τὸν λύκο. Γι' αὐτό, πού 'ναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκίασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἄφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἄξιώσέ με νὰ τὸ ιδῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξεις : « Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι προσταξε ὁ Χριστός ».

Ὁ Σατανὰς γυνοιάστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστός νὰ μὲ φάη ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

Ὁ λύκος πήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδιάιμονας εἶναι κουτσός καὶ λυκοφαγώμενος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὀσμή του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρέμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολα. Ἄν εἶναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντὰ. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι, καὶ σφάζουν. Πόσα ; Πιστεῦουν ὅτι ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. Ἄμα φθάση τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἓνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάνει. Νὰ χορτάση δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἄνοιγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἓνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἓνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι ; Ἄλιὰ πόχει τὸ ἓνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἓνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἓνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρη ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάντα φκισμένο. Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἓνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἓνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψη καὶ ἴσως γλιτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ ὁποῖα σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλιτώσουν τὰ περισσότερα. Ἄλλὰ τὸ ἓνα σπάνιο νὰ σωθῆ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς : Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καρβιλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψη τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«Ἄλιμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιά παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιάς. Τί εἶναι ὁ Μονιάς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. Ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιά χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἄπὸ κοπάδια, πού εἶναι γύρω ἀπὸ τὴν φωλιά του ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τουλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἄφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἄστακό, ἡ πεδινὴ Ἄκαρνανία ἠσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτιβὰ τοῦ σιδηροδρόμου Κρουνερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δῆμους τῆς Ἄκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῆ ἢ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῆ ἐπίσης ἢ πρόληψις τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῆ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαὶ ποὺ κάνει στὴν Ἑλλάδα ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπη. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὁμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναξε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦ 'χω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σου ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγώ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸς γυμνός; Δὲν θά' φκιανα καὶ ἐγώ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἢ ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιὰτι δὲν τῆς ἐφθάναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλιό της. Ὁ λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα. . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921 *Στέφανος Γρανίτσας*

ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἀνάμεσα σέ δυὸ περιόδους κρύου — ἡ « κύματα ψύχους » ὅπως λένε σήμερα, — εἶχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεση ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκὲς, ἠλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾶς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξηρρώνει ἄξαφνα ἄνοιξη κι ἐνῶ ἐλπίζεις πὼς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιά λοιπὸν ἀπὸ τίς γλυκὲς ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἓνα θέαμα ἑξοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἓνα μεγάλο παρὰθυρο τὴν πλημμύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερνεδάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἓνα διάφανο στὸρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στὸρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἓνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πισινά του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκιὰ ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο ποὺ ζοῦσε ! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσο ὠραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεὸς ποὺ τὸν ἔκαμε ! Οὔτε θὰ θυμόταν πιά καθόλου τὸ τούρτουρο ποὺ τράβηξε τίς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὄλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο πῶς, μιὰ ποὺ φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιά ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασιλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνηση. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερνετὴ ἢ νὰ πιᾶσῃ μύγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἑκστατικό τὸ ἠλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἑλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστηση. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρὸ ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἦταν σὰν ἓνα παιδί μεγαλοῦτσικο — νά, σὰν ἓνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων . . . Καὶ συλλογίστηκα . . . Γιατί καὶ τὰ παιδιά νὰ μὴν εἶναι τὸ

ίδιο εύτυχισμένα και αισιόδοξα ; Γιατί να μην απολαμβάνουν το ίδιο τη χαρά, την εύτυχία της ζωής, παρά να τὰ βλέπης να μελαγχολοῦν, ἀκόμα και σὲ τέτοιες ὡραίες μέρες, νὰ παραπονοιοῦνται, νὰ γκρινιάζουν, νὰ κλαίνε ;

Θὰ πῆς : τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἡ δυστυχία : ποῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικά πράγματα ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ πρῶτα - πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόψυχη ἀπόλαυση τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εύτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέης, νὰ βλέπης τὸν ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς καὶ τὸ θάλας του, δίχως νὰ ἔχης πλεονεξίες, δίχως νὰ μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προοδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εύτυχία καὶ νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές καὶ μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι πῶς ἡ εύτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καὶ πῶς ἤθελα νὰ ἐβλεπα καὶ παιδιὰ ποῦ νὰ μοιάζουν. . . μὲ τὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκοῦμενος εἰς ὅσας ἐκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὅποῖον δὲν ἔχωρει τῆς φωλεᾶς του ἢ τρύπα. Ἄφοῦ ἐσυμβουλευθῆ με τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλατύνη τὴν τρύπαν, διὰ νὰ δύναται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κλέπτῃ καὶ μεγάλα καὶ μικρά. Ἄλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσο πολύ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὅποῖος εἶχεν ἐξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καὶ τὸν ἐξωλόθρευσε μὲ ὄλην του τὴν οἰκογένειαν.

Ἔφερε πολλοὺς πολλὰκις εἰς ἀπώλειαν ἢ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος από κυνηγόν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγη παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς, νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσεπάθει νὰ σηκωθῆ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῆ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἶπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς, ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ἐποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἔχθρος, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὄλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῆς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον τρέφει περισσότερο τὰς μυῖας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρά σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφῆν, ὧ μυῖα, ἔὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμίαν τιμὴν. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσον βαρηνένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὧ μυῖα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμὴ, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάση
 καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
 ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολιίζουν
 καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
 τὴ ζωὴ τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
 μὲς στοῦ ἡλίου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
 οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
 τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζη,
 καὶ γλυκὰ ψιθυρίζη μὲς στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
 ἢ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
 δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναὶ ! μειδίαμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
 π' ὄλο δρόσο καὶ χάρη μὲς στὸν κάμπο προβάλλει.
 ὦ ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ ! κανένα τραγοῦδι
 δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάση
 καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Νικόλαος Χατζιδάκης

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια : τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

Ἡ σπορὰ ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπεται αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουσιν τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἀφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρὺς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικὴν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιῶν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλάξ τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μεϊδιάμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυνες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιῶν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἀέρα.

Οἱ πρῶην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυνες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμὸς. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν τήν ἀγκάλην μέ στάχυσ, τούς όποίους δρέπουν μέ τά κοπτερά δρέπανα. Τά ζῶα μεταφέρουν εἰς τό ἀλώνι τούς βαρεῖς θυσάνους καί ό ἀγρότης όδηγῶν αὐτά σφυρίζει ἡ τραγουδεῖ ἀπό χαράν.

Ἡ τρίτη καί τελευταία σκηνή εἶναι θορυβώδης καί πανηγυρική. Ἴπποι μέ καλπασμόν τρέχουν κυκλοτερώς ἐπάνω εἰς τούς στρωμένους στάχυσ. Κραυγαί παιδίων, φωναί ζῶων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τούς παροτρύνουν εἰς τό ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνός κόκκου σίτου δέν εἶναι τόσον ἀπλη, ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικά Ἐπιστολαί », 1882

Γεώργιος Δροσίνης

Ἡ ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου μέ τά λούλουδα γύρω,
πού σκορπούσανε πάντα τό λεπτό τους τό μῦρο,
τήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου δέν τήν ἔχω ξεχάσει
κι ἄς μ' ἀσπρίσαν τά τόσα χρόνια πού' χουν περάσει.

Στήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
καί στά δύο της πλατάνια τά πουλιά κεληδοῦσαν.
Στά καθάρια νερά της τρέχαμ' ὅλοι τό δεῖλι
ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνώντας μέ φρυγμένα τά χεῖλη.

Κι ό παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας μέ τήν ἄσπρη γενειάδα,
πού κρατοῦσε τῆς Πίστης τήν ἀκοίμητη δάδα,
χαιρετώντας μας ὅλους κάθε βράδυ περνοῦσε,
κι ἡ καμπάνα σέ λίγο τό σπερνό μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινές προσευχές μου τῶν παιδιάτικων χρόνων,
πού νικούσατε πάντα τόν ἀνθρώπινο πόνο·
μέ γλυκιά νοσταλγία σᾶς γυρίζω στοῦ νοῦ μου
καθώς πάλι θυμᾶμαι τήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου. . .

« Μέ τήν Αὐγή », 1950

Γεώργιος Βερίτης

Τ Ο Π Ρ Α Σ Ι Ν Ο

Ένα καλοκαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στη Ζάκυνθο, βρέθηκα — δε θυμούμαι τώρα πώς και γιατί — στο περιβολάκι τής γειτονικής μας εκκλησιάς. Ό εφημέριος, ό σεβάσιμος παπα - Σαράντης, καθόταν εκεί σε μιὰ καρέκλα μ' ένα βιβλίο στο χέρι, και κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του και κοίταζε όλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατί πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Και εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνη. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιὰ εφημέριος ὁ παπα - Σαράντης εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Όλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα και δεντράκια, ἀπὸ θάμνους και ἀπὸ χλόη. Και μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα και οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιὰ κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατινα μὲ φουντωμένη κι όλάνθιστη κληματαριά—ἐρριχνε τὸν ἴσκιο της σὲ κάποια ἔκταση. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπὰς μὲ τὸ βιβλίο του. Όλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, πού ἔκανε τὶς φυλλωσιές νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτές πρὸ πάντων και τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς πού τὰ νέα της φύλλα φαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγώντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπὰ. Τὴ στιγμή ἐκείνη εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο πού πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηκα και κοίταζα και ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νὰ ἔθελα νὰ ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἀλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα και κοινα λουλουδάκια πού τὴ στόλιζαν. Και τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπὰς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία πού εἶναι ! . . . Δές, δές. . . Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίση. Αὐτὸ και τὸ γαλάζιο. Γιατί και τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιὰ πού φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαύρα. ἼΑλλά σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αὐτὰ τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φροντίσει νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, – μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανό, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, – ὁ ἀνόητος ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπη σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἄκρογαλία, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπίτια· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἐξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῆ καὶ ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τουλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκῶσω τὰ μάτια μου ψηλά. . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρῶι στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπα - Σαράντης. Καὶ πόσες φορές δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε ! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἐβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἢ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραίλα στοὺς λόφους ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῆ ἀκόμα σπίτια. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἔγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. ἼΑλλά καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῆ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἄς ἀπλωθῆ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωση » ἄς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμοὺς – ἢ φυτεία ! – ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία ! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή !

« Ἡ Διάπλasis τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενοπούλος

Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

'Ανάμεσα στις πολλές έκδρομές που έκαμα στην Κύπρο τον 'Ιούνιο του 1952 για να γνωρίσω τα παμπάλαια βυζαντινά της μοναστήρια, στο πρόγραμμα ήταν και ή επίσκεψή μου στο ρομαντικό μοναστήρι τής Παναγίας του Μαχαιρά, στο βουνό του 'Αώου. Ξεκινήσαμε από τη Λευκωσία με μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας με τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα που τὰ θέριζε ἕνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς* ἔργατες τῆς γῆς, ἀντάμα με ἡλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζη ὄροσειρὰ τοῦ 'Ολύμπου* στὸ βάθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώνταϊν τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς μάνας Γῆς, που χάριζε ἄφθονα τὰ πλούτη της στὸν τίμιο ἰδρώτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

"Ὑστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἔλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολὺπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χεῖμαρρό τους με τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο που προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρά.

*Ἔτσι καθὼς περνοῦμε τώρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιά μας ἕνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν "Ἅγιο 'Ονούφριο. Ἄν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεση τὸν σταυροειδῆ τύπο με τροῦλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἕνα μικρὸ σταθμό. Ἄνοίγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. "Ολοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τρούλου του ὀρθάνοιχτα στὸν ἄερα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἄπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαμβγαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια με γοερά, ἂν μπορῆ κανεὶς νὰ τὰ πῆ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή που ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἕναν πλάγιο τοῖχο. Ἐνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σε μιὰ χελιδονοφωλιά. Έτσι καθώς είναι φουσκωμένο, με τεντωμένο και γυαλιστερό τὸ δέρμα του, μᾶς προξενεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιώδες πάει κι ἔλα με τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, πού ἔχει θρονιασθῆ στὴν τρυφερή φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη με τὸν ἀπᾶισιο ὄγκο του. Ἐκεῖ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστή καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικές τραγωδίες, ἀγνωστὴ καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστα κι ἀθώρητα ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωικοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξει μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὁμως φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στὸ μοναστήρι, με βαριά καρδιὰ ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ με τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξη τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, πού στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἅγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα πού μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, πού μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταία χρόνια τῆς ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσερις μάρτυρες τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδας, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος άσκητής Νεόφυτος, φεύγοντας την έπιδρομή των ΆΑγαρηνών, έγκατέλειπε την Παλαιστίνη μαζί με τὸ μαθητή του Ίγνάτιο καὶ ἤρθαν κι ἔχτισαν τις πρώτες καλύβες στὸ άβατο * τότε, ἀλλὰ γεμάτο μουσική καὶ ποίηση βουνὸ τοῦ Άώου (1774).

Έδῶ ἡ παράδοση ὀργιάζει γύρω ἀπὸ τὴν εὔρεση τῆς ἀγίας εἰκόνας. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἔβλεπαν τὴ νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια καταनुκτικά * ἀπόδειπνά τους, μιὰ ἔξαιρετική λάμψη μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιος ἀστὲρὶ σὰν ἐκεῖνο τῶν Μάγων; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ; Κάποτε ἀποφάσισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάτους. Ποιὸς νὰ ἔμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνει στὸ θεῖο μυστήριον; Καὶ ἔξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἔδωσε ἓνα μαχαίρι στοὺς μοναχοὺς, ποὺ μετὴ βοήθεια του ἔκοψαν τις βατιές καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιάς βρῖσκουν τὴν εἰκόνα. Κι εἶναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τις ἔκδοχές, γιατί ἡ Παναγία ὀνομάζεται « τοῦ Μαχαίρα ». Παλαιὸς ὁμως ἱστοριογράφος τῆς μονῆς λέγει ὅτι ὀνομάσθηκε « Μαχαίρα » ἀπὸ τὸν ἔξουσιάσαντα τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύφτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τις σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνας ἦταν τόσα πολλὰ, ποὺ ἡ φήμη της ἀκούσθηκε ὄχι μόνο στὰ γύρω χωριά, ἀλλὰ σ' ὀλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἄφθονον ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιέρωματα στὴ μονῆ. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὐτὴ καὶ μετὴ τὴν προστασία τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔχτισαν τὴ μονῆ. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπρὴ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὁπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιά διαδέχεται ἡ τουρκικὴ. Πραγματικά μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ παρουσία μιᾶς ἔξαιρετικῆς μορφῆς, ἑνὸς ἡγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γύρω ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονῆ στὶς παλιές της δόξες. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ κρυφὸ σχολεῖο, ποὺ σφυρηλατοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀγγλικὴ κατοχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μονῆ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιῆλθε σὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Παρ' ὅλα

αυτά παρουσίασε και την τελευταία αυτή περίοδο μερικούς θεολόγους, οι όποιοι έξυπηρέτησαν την Έκκλησία και την Κύπρο γενικά.

Ή ζωή τής μονής είναι κοινοβιακή. Κοινή προσευχή, κοινή τράπεζα, κοινά ιδεώδη. Οί φίλεργοι μοναχοί της μέ επί κεφαλής τόν δραστήριο, άκούραστο και μεγάλης μορφώσεως ήγούμενό της Είρηναίο, εργάζονται επί τών θρησκευτικών και έθνικων επάλξεων, όνειρευόμενοι τή μονή τους ώραία, μεγαλοπρεπή, πνευματικό και έθνικό κέντρο.

Μαθαίνοντας την τόσο ενδιαφέρουσα ιστορία του παλιού μοναστηριού τής Παναγίας του Μαχαιρά, περάσαμε μιάν άλησμόνητη ήμέρα ανάμεσα στις δροσόπνοες αύρες τών πεύκων και τών έλατοκυπάρισσων, δίπλα στον παφλαστό κρουνό ενός κεφαλόβρυσου, πού ξεπετάγεται κελαρύζοντας τó ασύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ανάμεσ' από χλόη βελούδινη και από πυκνά πολυτρίχια*.

Τό δειλινό άρχισε νά χρυσίζει τις ψηλές κορφές, τά δέντρα κι όλο τó γύρω μας μαγευτικό τοπίο. Τό μοναστήρι έμπαινε σιγά -σιγά μέσα σ' ένα μυστικοπαθές κι άπόκοσμο σκίοφωτο. Ήταν καιρός νά φεύγαμε. Μ' εύχές, μέ δώρα και λουλούδια μās έγέμισε ό φιλόξενος ήγούμενος, οί δέκα μοναχοί και τά μικρά καλογεράκια, όταν τούς άποχαιρετούσαμε, την ώρα πού μπαίναμε στο αυτοκίνητο.

Ήμερολ. « Φιλολογική Πρωτοχρονιά », 1953

Ήθηνά Ταρσούλη

Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Όπως στην εποχή τής θεογέννητης Έλένης, κυλάει τά ρεύματά του ό Ευρώτας στους ένδοξους κάμπους τής Σπάρτης. Και στο τραγούδι τών νερών του, πού άπόβάθα ζοϋν οί άρχαιοί θρύλοι, δοξάζει την όμορφιά τής νέας ζωής.

Θεριεύουν στις άκροποταμιές του και ύψώνονται στον ούρανό λαμπαδωτές και λυγερόκορμες οί λεϋκες, υφυούλες τών νερών. Δάση από καλάμια πυκνά και άροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντού και άκολουθοϋν τó δρόμο του ως τή θάλασσα κάτω.

Δεξιά και ἀριστερά στήν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τήν κοιλάδα και κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορές στίς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἄπό τίς πηγές του, ψηλά ἀπό τὸ Χελμὸ ἐπάνω και τὰ ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στίς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλῆ και Λέιμονα – τὰ πιὸ τραγικά θύματά του – δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσσοδέουν τὴν ἀκράτητη ὄρμη και τὴν τρομαχτική μανία τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

* Ἄδοξο και ταπεινὸ στήν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στήν κατάστενη ἐπάνω στήν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολαίει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα και αὐλάκια ἄπειρα ρουφάει ἀπὸ τίς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρωνος και τοῦ Ταῦγέτου.

Ἄταν στῆς βαρυχειμωνιάς τίς θολές ἡμέρες ὀρμαίει ἀνταριασμένος και κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἕνας τρόμος και μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στήν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ και ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόβολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὀλοένα παραδέρνει και ἐξογκώνεται.

Χυμαίει στίς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξεριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά, * ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει και θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώση και χωρὶς νὰ σπεῖρη ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγαίει και τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριάς και βράζει ἀπειλητική ἢ πλημμύρα γύρω ἀπὸ τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλά στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, και καμιά ἀνθρώπινη δύναμη δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴ ὄρμη του.

* Ἐτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους και τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τίς καλύβες, ἀνασκάφτει τὰ χαμόσπιτα.

Καί μέσα ἀπό τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας – δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ’ ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς – σκορπάει τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ’ ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαιμόνος.

« Σπάρτη - Μυστράς »

Κώστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

- ἄβατος — ἀπάτητος.
 ἄβελτηρία — ἀνοησία, μωρία.
 ἄβρὸς — λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
 Ἄγαρηνός — ὡς ἔν. Μωαμεθανός. Ὡς ἐπίθετον σκληρός, ἀσπλαγγχος.
 ἀγλαίζομαι — λαμπρύνομαι, ἐξωραίζομαι.
 ἀγρίλι — ἀγριελαία, κότινος.
 Ἄδάρης — ὁ ἄρχων τοῦ Ἄδου.
 ἀδημονῶ — καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω.
 ἀδηφαγία — ἀχορτασία, ἀπληστία.
 ἀενάως — παντοτινά, αἰωνίως.
 ἀέτωμα — τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἀρχαίων ναῶν.
 Ἀιβάτι — χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
 αἰγείρος — εἶδος ὑψηλῆς λευκής.
 αἶγλη — λάμψις, δόξα, φήμη.
 αἵμασία (ῆ) — λίθινος τοῖχος ἀνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς ξερολιθία.
 αἰπλός — αἰγοβοσκός.
 ἀκουμάζομαι — ἀκροῶμαι προσεκτικά.
 ἀλγεινός — ὀδυνηρός.
 ἀλγηδών (ῆ) — πόνος.
 ἄλικος — πορφυροῦς.
 ἄλικμος — δυνατός, εὐρωστος.
 ἀλικιών (ῆ) — θαλασσινὸν πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
 Ἄμαζόνιος (ὀ) — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς.
 ἀμοιβὰδὸν — ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγὴν, τὸ ἐν ἔπειτα ἀπὸ τοῦ ἄλλου.
 ἀμπαζούρ — ἀλεξίφωτον (λ. γαλλικῆ).
 ἀμπάς (ὀ) — ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἀπὸ χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα, εἶδος ἐπανωφορίου.
 ἀμυδρός — μόνις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσφής.
 ἀμφιλύκη (ῆ) — τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε προ-
 κείται διὰ λυκαυγῆς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως
 ἢ μούχρωμα.
 ἀνάβλεμμα (τό) — βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.
 Ἀναγνώστης Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης.
 Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἄλωσιν τῆς γενε-
 τείρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἀναζωπυρῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναρριχῶμαι	— σακρφαλώνω.
ἀνεξίτηλος	— ὁ μὴ ἀξαιεφόμενος, ὁ μὴ ξεβᾶφω.
ἀνέρπω	— ἔρπω ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ἄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τρυχῆς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέχω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπαυδῶ	— χάνω τὴν ὀμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγαιον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακρὰν.
ἀπώλεια	— χάσιμον.
ἀρά (ἡ)	— κατάρρα, ἀνάθεμα.
ἀραμπὰς (ὁ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρο.
ἄρατε	— ἐγείρατε, σηκώσατε.
ἀργολικνίζομαι	— κουνιέμαι ἄργά καὶ νωχελῶς.
Ἄρδένναι (αἱ)	— δάσος καὶ ὄροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἀροδάφνη	— ροδοδάφνη.
ἀρύομαι	— ἀντλῶ, εὐρίσκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἀρωγὸς	— βοηθός.
ἀσθμαίνω	— λαχανιάζω.
ἀσίκης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. τουρκ.)
ἀτενῶς	— (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
αὐθεντικός	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
αὐθύπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἄφ' ἑαυτοῦ.
αὐλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
αὐτανδρος	— ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
αὐτοσχέδιος	— ὁ προχείρως ἐκτελεσθεῖς.
ἄφατος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφραστος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφρονῶ	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἀψιμαχία	— ἔλαφρά σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

Βαλαώρα (ή)	— μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
βαρυγυμῶ	— βαρυγκομῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
βαρυθροῶ	— θροῦζω βαριά.
βατσέλον	— φορτηγόν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλ.
βεβήλωσις	— μόλυνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
βερντέα	— εἶδος λευκοῦ οἴνου.
βημόθυρα	— ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
βορά	— τροφή σαρκοφάγων ζώων.
βουβάν (ό)	— τὸ ἄνω ἐσωτερικόν μέρος τοῦ μηροῦ.
βουρκῶνω	— θολῶνω, σκοτεινιάζω.
βρατσέρα (ή)	— εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποῦ ἔχουν ἀπὸ ἐν ἰστίον σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
βραχνὰς (ό)	— βαρὺ καὶ ἐνοχλητικόν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
βρίζα (ή)	— ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλις.
βρυσμὸς	— συμφυρμὸς, συνωστισμὸς.
βρῶμα	— φαγητόν, τροφή.

Γ

Γαλάτης	— οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
γαυριῶ	— καμαρώνω.
γεῖσον (τό)	— τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποῦ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
γιασμαῖ	— καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκικὴ).
γολέτα (ή)	— εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
γρέκι	— ἡ γκρικί. Χῶρος θερμὸς, ὅπου σταυλιζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

δάκνω	— δαγκάνω
δαμασκηνόν	— ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκατανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκί σπαθί ». Ὀνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

δαμασκι	ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὄπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαψιλής	— ὄπλον κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δείγμα	— ἀφθονος, πλουσιοπάροχος.
δεκατίζομαι	— ἀπόδειξις.
δέρρις	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
διαμείβομαι	— δέρμα.
διασπῶ	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διάφορο (τὸ)	— χωρίζω, διαλύω.
διέπομαι	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἦτοι ἀνατοκισμός).
διφρηλατῶ	— κανονίζομαι.
δραγμῖς	— ὀδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δράνα (ἡ)	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσιμῖς.
δρυμός	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δυσθυμῶ	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

E

ἐγγύς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θὰ εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— μὲ ὄλην τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἔλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμάτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδιδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεις	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρώσκα	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἰφνης.
ἐνωμοτία	— ὄργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ἐνωτίζομαι	— ἀκούω προσεκτικά.
ἐξάλλος	— ὁ ἐκτός ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του.
ἐξανδραποδισμός	— ἡ πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων, ἢ τελεία ὑποδούλωσις.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
ἐπαγγέλλομαι	— ἔχω ὡς ἐπάγγελμα.
ἐπάρθητε	— σηκωθῆτε, ἀνοίξατε.
ἐπενδύτης	— ἐπανωφύρι κηρωτός ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
ἐπικός	— ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, ὁ ἄξιος νά ὑμνηθῆ με ἔπος (ἔπος = ἥρωϊκὸν ποίημα) .
ἐπίσαξις (ἡ)	— ἡ πράξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ, τὸ ἐπίσαγμα' κοινῶς τὸ σαμάρωμα.
ἔπος	— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἥρωϊκόν.
ἐρατεινός	— ἀξιαγάπητος.
ἔρεισμα	— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
ἐρμάριον (τὸ)	— τὸ ντουλάπι
ἐρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμάτος ἀπὸ ρυτίδες - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ἡ)	— ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία
ἔτισε	— ἐπλήρωσε
εὐάγωγος	— πειθήνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος με εὐκολίαν καὶ με καλοῦς τρόπους.
εὐδύος	— (ἐπὶ καιροῦ) αἰθριος, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εὐμενῶς
ἐωθινόν (τὸ)	— ὕμνος ἐκκλησιαστικὸς, ψαλλόμενος τὴν αὐγὴν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου καὶ πρὸ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

Ζευγᾶς	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες) .
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

H

ἡδονικῶς	— με πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
ἡδύλαος	— ὁ λαλῶν, ὁ ψάλλον με πολλὴν γλυκύτητα.
ἡδύμελον	— τροπάριον ἔχον γλυκεῖαν μελωδίαν.
ἡμίκλιτος	— χωρὶς νά ἔχη ἐντελῶς κατακλιθῆ, μισόγεργος.
ἡώς	— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, αὐγή.

Θ

θαλασσόπληκτος	— ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
θαλλός	— τρυφερὸς βλαστός.
θάλαπος	— ζεστασιά, περίθαλψις.
θεοφύλακτος (πόλις)	— ἔτσι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.
θυγατέρες (Διὸς)	— αἱ Μοῦσαι.
θυμέλη	— βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

I

ἴαμβος	— μετρικὸς πούς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίους, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
ἱαμβικοί στίχοι	— οἱ ἐξ ἱάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
ἱεραρχία	— κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπάς θέσεις.
ἱεροπρακτῶ	— ἱερουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
ἱλαρύνω	— φαιδρύνω, καθιστῶ τι χαρωπόν.
ἰόχρους (ὁ, ἡ)	— ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἴου (τοῦ μενεξέ).

K

καβαλάρης (τῆς στέγης)	— ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
κάλαμος	— καλαμῆνια γραφίς.
καλλίρρειθρος (πηγὴ)	— ἡ ἔχουσα καλὸ ρεῦμα ὕδατος.
καλλωπίζω	— εὐπρεπίζω, περιποιῶμαι.
κάμνοντες	— (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
Κανόνος Ἰωάννης	— Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν.
καρβανάρης	— ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καρβανιοῦ.
καριοφίλι	— τυφέκιον ἐμπροσθογεμές, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
καταιονισμὸς	— ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
κατανυκτικὸς	— ὁ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
καταπακτὴ	— ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὄδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

- καταπονθηθείς — πολὺ κουρασθείς, ταλαιπωρηθείς.
κατάπτωσις — πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω — ἐφορῶ, ἐπιπίπτω.
κατέχω — γνωρίζω.
κατήφεια — τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος — γάτος.
κατράμι — ρευστὴ πίσσα.
κεῖρω — κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς — σκυμμένος, καμπούρης.
κελεύω — διατάσσω.
κενταυρικὸς — ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιαῖς (ὁ) — λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλης οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητὴς, ἐπίτροπος.
κιβώριον — τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον — τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη — μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου. Προσείλκυε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῶα — καταπακτὴ (βλ. λ.)
κλαβανὴ — ἦχος συγκρουομένων ὄπλων.
κλαγγή — μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουσι οἱ χωρικοὶ, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
κλάρες — ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κλασικὴ γῆ — ἡ κρηκίτη με χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κνικάτο — ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κογχύλη — κοινὸς.
κοινη — χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
κολαουζέρης — ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
κολοβός — ἱματιοθήκη με πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κομὸς — καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάζω — ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας
κοπάνα (ἡ) — μέγας θρήνος.
κοπετός — βάθρον.
κόρνωμα — ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικὸς.
κόσμογονικὸς — κλάδος ἀγριελιάς, βραβεῖον, ἔπαινος.
κότινος — ξύλινον μεγάλον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελιῶν» σίτου. Κουβέλι· δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουβέλα (ἡ) — (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεῖομαι.
κουρνιάζω

κουρταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
κοῦφος	— κούφιος, ἐλαφρός, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος ἐνδύματος, ἄκρον ἀγροῦ κλ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμῆνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἄπλως ὀμάς, σμῆ- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρύ και χαμηλὸν με δύο λαβάς.
κώνειον	— φυτὸν δηλητηριῶδες, κοινῶς βρωμόχορτο. Ὅπὸν τούτου ἐπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλοι.
κωνσταντινάτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον και Ἐλένην

Λ

λ(α γ)οῦτο	— ἐγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως και με μακροτέραν τήν οὐράν.
λαός	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— με λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος και συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγώνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγούραν. Ἔχω τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ή)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερός	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφιλητό.
λυκόφως	— τὸ μετὰ τήν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακραίων	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμική, ἀκτινοβολία.
μαστίζω	— κτυπῶ με μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωστί	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδιῶ	— χαμογελῶ
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχωμα, ὄχρωμα.
μνησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατά τινος.

μνήσκα	— ἀπομένα.
μουεζίνης (ό)	— μουσουλμάνος θρησκευτικός λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νὰ καλῆ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
μούσκι (τό)	— ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρά.
μουφτής (ό)	— μουσουλμάνος ἱερωμένος ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων.
μπόμπιρας	— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
μπουρλότο	— πυρπολικὸν σκάφος.
μπικι	— ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἱστιοφόρον μὲ δύο ἱστούς, φέροντας τετράγωνα ἱστία.
Μύρα	— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
μύχιος	— ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τιнос εὐρισκόμενος.

N

νάμα	— πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.) Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
ναργιλές	— καπνοσύριγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλήνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
ναυτίλος (ό)	— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
νεῦω	— κάνω νόημα εἰς κάποιον.
Νιόκαστρο	— τὸ Ναυαρίνον.
νιφετός	— πτώσις χιόνος, χιονιά.
νωδός	— ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
νωθρότης (ή)	— ὀκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
νωχελής	— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

Ξαμώνω	— τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
Ξωτάρης (ό)	— ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

οἶδα	— γνωρίζω.
οἰκίτρω	— εὐσπλαγχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
οἰκτιρμόνας	— μὲ οἰκτον, μὲ εὐσπλαγχνίαν.
ὄλβιος	— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
ὄλολύζω	— ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
Ὀλυμπος (Κύπρου)	— τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).

ὄμοσε	— ὀρκίσου
ὄνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὄρθοπλωρίζω	— πηγαίνω κατά τὴν φοράν τοῦ ἀνέμου.
ὄρμάνια	— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, ὅπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.)
παλίουρας (ὅ)	— θάμνος ἀκανθωτός, πού χρησιμοποιοῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλίουρος.
παννυχίς	— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
παρακατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
παραμυθία	— παρηγορία.
παράπηγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
Πάρεδρος	— ἀναπληρωτῆς δημοσίου λειτουργοῦ δημάρχου κλ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζούρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήνιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγῶνω	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος· « ὁ γερανὸς πελαγῶνει τὰ πουλιά » — ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικά πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πενιχρὸς	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαριά, κρεβατίνα.
περιαλγῆς	— περίλυπος, βαρυαλγής.
περιδεῆς	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδινῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρά κίωνων περίξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐτῆς σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογή	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις
περίτεχνος	— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος, ἐν Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὄροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλτικὴ	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμῆσεως.
πολιτάρχης	— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

πολιτεία	— Κράτος
πολυτρίχι (τὸ)	— φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρά μέρη, φέρει πολλάς τριχοει- δείς ἐκβλαστήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « Ἴππουρις ».
πολυδύνος	— ὁ πολλάς ὀδύνας προκαλῶν.
πορθμεύς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάζῃ διὰ πορθμείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόκια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιοτριβείων.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινά χαιρετισμόν.
προσατενίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχὴν.
προσενεχθεῖς	— προσφερθεῖς.
πρωρεύς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πύρας παρατηρητὴς ναύτης.
πρωτόλειον (τὸ)	— οἱ πῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἢ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὠριμότητα.
πυρακτώνω	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

Ρ

ραγὰς	— ρωγμή, ράγισμα.
ραστώνη	— ραθυμία, νωθρότης
ραψωδός	— ὁ συρράπτων ᾠδὰς, ὁ αἰοδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπι- κῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τὸ)	— ἡ φωνὴ τῶν ὀνέων.
ρήγνυμαι	— διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
ριζιμιὸς (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ρουπάκι	— εἶδος μικρᾶς βαλκανιδιάς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζώων
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
σιάδι (ισιάδι)	— ἐπίπεδος, ὁμαλὸς τόπος.
σίκλος	— κᾶδος πρὸς ἀντλησιν ὕδατος, κοινῶς κουβάς.
σιλουέτα	— ἀπεικόνισις προσώπου ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίτυλον	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σκαμπαβία (ἡ)	— λέμβος πλοίου.
σικιάδι (τὸ)	— πλατύγυρος ἀχόρινος πῖλος, χρησιμοποιοῦμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοῦς ἀγρότας, διὰ νὰ σικιάζῃ τὸ πρόσωπον.
σικριτῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιός (δρόμος)	— μή εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ἦ)	— τὸ σχοινίον, μὲ τὸ ὅποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιὰ μικροῦ πλοίου.
σκούνα (ἦ)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἕλλως καὶ « γολετόβρικο ».
σκυθρωπάζω	— κατσομφιᾶζω.
σκώμμα	— πείραγμα δηκτικόν, κοροϊδία.
σμαλτώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἕτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
σουρτούκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασσομέρης, ὄκηρρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισουράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐράν).
σοφάς (ὁ)	— γαμηλός καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίους, μεταχειριζόμενος πωλλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρχην.
στέμφυλον	— τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλῶν, κοινῶς τσίπουρον.
στιβαρός	— ἰσχυρός, ρωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῦχος	— σειρά.
στουπί (ον) καὶ στυπ- πίον	— εὐτελές νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βᾶσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαιμα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτῆρ (ὁ)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλέομεν, συνταξιθεύομεν.
συνωστίζομαι	— στριμώχνομαι.

T

ταβλάς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλ.
τεπόζιτο	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σογογαλιαν.
τζιβιέρα	— πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τῆκομαι	— λιώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.
τομποθράς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβάς	— ἡ ντορβάς· σάκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντό	— ἐπίσημος πῖλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

τρίπους	— παρ' ἀρχαίους σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἐπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισκελίον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
τρόμπα - μαρίνα τρόπις (ἡ)	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν. — τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πῆραν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρύμνην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς πούς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακράν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τρυφή τσαπράζι (τὸ)	— μαλθακὸς βίος, καλοπέραση. — ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαρδάκι (τὸ) τσάρκο τύρβη	— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σκιαδίου — περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά. — θόρυβος, ταραχή, βοή.

Υ

ὑπέροφρος	— ἀλαζών, ὑπερόπτης.
ὑπηχῶ	— συνοδεύω ἕδοντα, ἀκομπανιάρω.
ὑποκορισμὸς	— τὸ νὰ καλῆ τίς τινα μὲ θωπευτικὸν ὄνομα.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
ὑπολευκάζω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἡ)	— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλ., ποῦ κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἀνθρώπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἠθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικὸς	— νευροπαθής.

Φ

φανακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθρος ἤχος.
φθονητὸς	— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
φιλοπαίγμων	— ὁ ἀγαπῶν τὰ ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος.
φιλοσκώμμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράξῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο (τὸ)	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάουτο (τὸ) φλάσκα (ἡ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγιάλυος. — ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκί, τσάτρα.

φλασκίον (τὸ)	— δοχείον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖσβος	— ἕχρος θραυομένων μικρῶν κυμάτων.
φοίβη	— ἡ σελήνη
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

χαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.)
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπίρ. χειροπάλαμο (ἢ χεροπάλαμο) σημαίνει μὲ τίς φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαιρικός	— φανταστικός, ἀπραγματοποίητος.
χλαμύς	— κοντὸς μανδύας τῶν ἵππέων.
χλευάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαί	— παρ' ἀρχαίους σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγός	— παρ' ἀρχαίους Ἀθηναίους ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλιζω	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκέπασμα.
χρυσαιγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφόν τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὑποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσὴ βούλλα (= σφραγίς).
χρυσοφαγής	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχρως	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρός	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκόςστικτος, πολίος.
ψίκι	— πομπή, συνοδεία νυμφική.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιήσιν τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλὴν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἢ « Κυρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἄθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπόγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὄλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀλεξάνδρου Γιάλα. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτινῶν » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζήσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιά. Ἰδρυσεν τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Νέος εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἐγένετο ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἐφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαίτην » (1860) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτταῖον διαγωνισμόν. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εύρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐκρημάτισε καὶ βουλευτής. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λογοῦ ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζὶ καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. Ἐγράψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητὲς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμῦθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἠρωικὴν ἐξοδον. Ἐγράψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς », τὸ « Ὁ Βοριάς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει », « Ἡ πέρδικα », κ.ά. Ὡς πατὴρ ὑπῆρξε πολὺ ἄτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν ἐνώρις τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἐπτά τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

✓ **ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.** — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγγραφεὺς. Ἐγράψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1961. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνω καὶ Νέα Ὑόρκῃ ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἑρέυνας

εις βιβλιοθήκας και αρχεία, συλλέγων υλικόν διά τήν Ιστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπι φραγκοκρατίας καί τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ἑσας ἱστορικές μελέτας ἐλληνιστί, ἰταλιστί καί γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος πρωτοδικείου, ὑπουργείου καὶ διευθυντῆς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἰδρυτῆς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς ». Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1947. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς μίκρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἱατρός καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προσχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόξησε τὰ συνθέσει διὰ τοῦ ἔργου του ἓνα πίνακα τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκηλώσεις. Ἐγνώρισεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἑννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλώρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἔργα του « Ὅταν ἦμουν δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρίσιον τὸ 1833. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τὴν ἐγκατέλειπε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλύτερων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἐκ τῆς 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπέδωκε εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεικῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην, συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραΐς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτως ὁ πατὴρ τῆς καθαρουσύης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἐξῆσε σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὁμῶς ὑπέσκαψαν τὴν ὑγίαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ ἔργα τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, διακρίνονται διὰ τὴν εὐχὴν καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπεσε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας ἐπέδωκε εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων « Συντρίμματα », « Ὁρεσ », « Πετρῶμένα », « Ἀσφῶδελοὶ », « Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητὴς, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. – Έγεννήθη εις τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ κερκυραϊκῆν οἰκογένειαν καὶ ἀπέθανεν εις Κέρκυραν τὸ 1911. Ἐξεπαιδεύθη εις Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εις τὴν Ἴταλιαν. Δὲν ἤσκησεν ὁμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εις τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητῆς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτῆς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσε τὸν ἀριστοτεχνικὸν « Ὀρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ».

ΜΑΡΤΩΖΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. – Έγεννήθη εις Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανε τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοῖσβοι » καὶ τὸ ἠθογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁ γούμενος τῆς Ἀναφωνήτριας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. – Έγεννήθη εις Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἠπειρωτικὴν οἰκογένειαν καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε νομικὰ εις Ἴταλιαν. Διετέλεσε καθηγητῆς τῆς νομικῆς εις τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εις τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματάριον « Γεροστάθης » εις τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίαις ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον », τὸν ὅποιον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εις τρία τομῆδια.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. – Έγεννήθη εις Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εις τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι « Ὁ γιὸς τοῦ Ἰσκιου », « Τὸ κόκκινο πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπίτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο », « Μιά νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπὰς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλιάς καὶ ὁ Σκύλος » κλ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικὰ « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μιαούλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. (Ἰδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνήν »). Συνειργάσθη εις πολλὰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδῶσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μετὰ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φορτοῦνιο ». Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. – Έγεννήθη εις Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφή ὡς συντάκτης διαφόρων ἑφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνεμίχθη εις ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἑπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητῆς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσε διηγήματα, ἠθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας.

Ἐκτός τῶν διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕψος του, γοργὸν καὶ χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητά. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῆ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμινὰν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας κατέγεινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκεν εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκριπ » καὶ « Καμπάνα » καὶ τὴν ἡμερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες Ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγοῦδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσὰ μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ά. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑ-Ι-ΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σκιάθου τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενὴς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπλοϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα ». Ἐν δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν Ψαρῶν », « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

ΝΙΚΟΛΑ-Ι-ΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀνώτερον του εἶναι τὸ ἱστοριοθερησκευτικὸν « Ὁ Πρωτομάρτυρας » μὲ ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἡμερίδα « Ἐστία ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητὴς, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὕψους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν, καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ

δράματα. Έγραψεν επίσης « παιδικόν θέατρον » διὰ μαθητάς.)Έπί πολλά ἔτη ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παίδων » ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκεν εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὰς ἀσπάζομαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλύτερων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δις ἔβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδῆς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικὰ του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι : « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν « Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἠλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβοι καὶ Παθητικὰ κρυφαμιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Πέρασματα καὶ χαιρετισμοί », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι : « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλεῖσται κριτικαὶ μελέται καὶ πρὸ δρᾶμα « Τρισεύγενη ») Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῆ ἔθνικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συνανθρωπιτικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐκ πατρὸς ἱερέως τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρώτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαιτέρως δὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἄρκετον ὡς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἔγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτήρος του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίνῳ, μεθ' ὃ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμούς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὅθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπελέτ. (Ἐγραψε καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὁρκὸν τοῦ πεθαμένου») Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, τὸ 1872 καταγόμενος ἐκ Μάνης, καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμῦθια», «Μοσκιές», ἠθιογραφικὰ μανιάτικα διηγήματα, «Ἄττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη — Μυστράς», «Μανιάτικα μοιολογία».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητὴς, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμὰ καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημιούργησε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶναυθιοί», «Ἀλάβαστρας», «Τὸ παλιὸ βιολί», «Κεϊμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Ἐιρηνικά» { Δράματα ἔμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιά Ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνημα» τὴν «Γυναίκα» «Μία φορά κι ἕναν καιρὸ» κ.λ. Μετέφρασεν ἐπίσης ἔμμετρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἡλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Μελέται περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κ.λ. Εἶχε διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλοῦέτες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίαι ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κλ. Εἰς τὰ θέματα τοῦ προτιμᾶ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν τοῦ.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἔσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτῆς. Ἐλαβε τὸ Ἔθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησις τοῦ εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραψε τὰ « Ποιήματα », « Παλαιὰ καὶ νέα », « Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον ». (Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα « Κόρη τῆς Λήμνου », « Ρήγας », « Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου », « Νικηφόρος Φωκᾶς », « Μῆλον τῆς ἔριδος », « Θησεύς ») κ.ἄ. Μετέφρασεν ἀπὸ τῆν Γερμανικὴν τὸν « Φάουστ » τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν « Λαοκρόντα » τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανεν τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτῆς καὶ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικὰ τοῦ « Ἀπάντα » ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ (ἢ ΦΕΡΑΙΟΣ). — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνου (τὰς ἀρχαίας Φερᾶς) τὸ 1757 καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον τὸ 1798. Διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » τοῦ, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων τοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἔθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε « Βυζαντινὰ πολύπτυχα », « Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ βυζαντινὰ ἀρχόντισσαι », τὸ « Βυσινὶ τριαντάφυλλο », τὸ « Φλογισμένο ράσο », (τὰ θεατρικὰ « Θεατρίνα » καὶ « Ἅγιος Δημήτριος » κ.ἄ.)

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τῆ 1961. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα, πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἠλία Μηνιάτη, Ἰ. Πολυλά καὶ Ἀ. Λασκαράτου.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1951. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν τοῦ ὑπάρχουν ἐπιδράσεις γαλλικῶν τεχντροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὁμως ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς

τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945. Τὴν ἀπουσίαν τολμηρὰς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίππ ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798 καὶ ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1857. Ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἔθνικὸς ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματα τοῦ ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγραψεν ἔπειτα τὸν « Ὑμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν » τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ ἔθνικὸς μας ὕμνος. Τὰ « Ἀπαντὰ » τοῦ ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Ἰ. Πολυλά, μὲ κριτικά καὶ βιογραφικὰ σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλή μὲ κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ καὶ ὑπὸ τοῦ Ο.Ε.Σ.Β. τὸ 1957. Ἡ ἔμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατικὴ, ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀπλῆ καὶ ὀ στίχους τοῦ μελωδικὸς εἰς γησιαν σχεδὸν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων ποιημάτων τοῦ, ἐκτὸς τοῦ « Ὑμνου », εἶναι οἱ « Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι », ὁ « Κρητικὸς » καὶ ὁ « Λάμπρος ». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιησεῶς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1963. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἰατρικὴν καὶ ὀδοντιατρικὴν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἰατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδῶσας (σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων.) Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδη. Ἐγενήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1877. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα « Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » κ.ά.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818 καὶ ἀπέθανε τὸ 1876. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς, τὰ « Παίγνια » καὶ τὰ « Ἰδιωτικά Στιχοῦργήματα » καθὼς καὶ τινὰ πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Έγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἔσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ὑπαίθριον, πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστὴς, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζὶ μὲ τὸν Πολυζωΐδη ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρῶνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς βαναρικής ἀντιβασιλείας. Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ καλύτερα εἶναι « Τὸ φίλημα », ἔθνικὸν ποίημα, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ὁθῶνα, « Κόρινθα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ». Ἐχει ὡς πρότυπα του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητὴς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ « Ἀπολογία μισανθρώπου » ἔβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888 καὶ ἀπέθανε τὸ 1962 ὡς μητροπολίτης Χίου. Ἔσπούδασε θεολογίαν καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἑκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἠπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξή.

	Σελίς
Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	7
Πρὸς τὸν Θεὸν (ποίημα), Ἥλ. Τανταλίδου	9
Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας (ποίημα)	13
Ὁ παπα - Διανέλλος, Ἄλεξ Παπαδιαμάντη	22
Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
Κολοκοτρωνιάτικο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα	46
Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελλά	57
Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελλά	60
Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου	61
Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελλά	66
Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη	67
Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελλά	68
Ζῆ ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	69
Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης (ποίημα), Ἄλεξ. Βυζαντίου	71
Καλλιπάτειρα (ποίημα), Λ. Μαβίλη	80
Κλέφτικο (ποίημα), Δημιῶδες	87
Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	49
Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη	106
Ἀναστάσις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	110
Θούριον (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	133
Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	134
Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	134
Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγώνα, Μ. Νικολαΐδη	136
Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	141
Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σπ. Σπεράντσα	142
Τὸ δωρητήριο, Δ. Καμπούρογλου	145
Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ	146
Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου	154
Μὴ τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
Τὸ δράμα τοῦ μικροῦλη, Σ. Μελλά	156
Ὁ βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα	158
Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρκοῶ	177
Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδ. Κοραῆ	190

	Σελίς
Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη	220
Τὴν ἀνοιξη στὸ Σούλι, Β. Ἠλιάδου	224
Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	227
Καλογιάννος, Ἄρ. Βαλαωρίτη	228
Ἡ μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	233
Ἡ αἶγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	240
Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	244
Ποντικός πλεονέκτης, Ἄδ. Κοραῆ	250
Ἄλώπηξ καὶ λύκος, Ἄδ. Κοραῆ	251
Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἄδ. Κοραῆ	251

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγ. Τανάγρα	10
Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἄ. Μαρτζώκη	12
Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	15
Χριστοῦγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
Τὸ σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
Αἱ δύο δεῖσεις, Ν. Καρβούνη	40
Ἡ γωνιά τοῦ παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	50
Ἡ δόξα (ποίημα), Ἄριστομ. Προβελεγγίου	56
Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	65
Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
Δελφικός ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
Θούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίτσαβος (ποίημα), Δημῶδες	87
Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
Ὁ Κολοκοτρώνης ὀμιλεῖ εἰς τὰ ἐλληγνόπουλα, (Ἄπομν. Γ. Τερτσέτη)	97
Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά	101
Ὁ Κερκέζος, Ἰω. Κονδυλάκη	112
Οἱ Ἑλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
Ὅχι ποτὲ σκλάβοι ζοῆ (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	133
Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
Ὁ τρύγος στὸ Μωριά, Σπ. Μελά	183
Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	184
Ζωὴ στὸ βουνό (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	187
Οἱ πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	190

	Σελίς
Τὸ νυκτόπουλο, Ἄνδρ. Καραβίτσινα	192
Μὲ τὰ πανιά, Ἄλ. Μωραϊτίδου	201
Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	204
Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	206
Οἱ στογγαλιεῖς, Ἄγγελ. Τανάγρα	206
Ἡ ἐξοχὴ, Γρηγ. Ξενοπούλου	217
Ἡ ἑσπέρα (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	219
Ὁ ἔργουμὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	223
Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	227
Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	252
Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	253
Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	254

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη	27
Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	55
Σαλαμίνα (ποίημα), Σ. Σκίπη	59
Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφήβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	66
Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	81
Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσ. Παπαδοπούλου	84
Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	104
Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	195
Ἡ ὄριθα κι ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	230
Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσοῦλη	257
Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	260

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
Ὁ ἑσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	31
Τὸ ξωκκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	32
Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	39
Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	49
Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	64
Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	86
Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ (ποίημα), Ἄρ. Βαλαωρίτη	93
Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες	94

	Σελίς
Ἀπάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ. Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη.....	109
Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	109
Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναικίαι, Ἰ. Δαμβέρη	117
Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλιαντώνη	124
Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
Ἡ Στραχομαζώχτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	147
Ὁ ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	170
Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
Ὁ θερισμὸς, Ἄλ. Μωραϊτίδου	179
Στ' ἄλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	182
Τὸ ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	182
Ἕνας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνη	186
Ὁ γεροβοσκός (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	188
Ἦθελα νάμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	189
Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	206
Εἰς τὴν ἰχθυογορᾶν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελά.....	209
Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου	215
Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	229
Ὁ κότσυφας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	235
Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	239
Ἡ πρώτη δοκιμὴ, Σπ. Μελά	242
Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	245
Ἕνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρ. Ξενοπούλου	249
Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	255

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
'Η προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου	7
'Ο Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
Πρὸς τὸν Θεόν, Ἦλ. Τανταλίδου	9
Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγέλ. Τανάγρα	10
Στὴν Παναγία, Ἄ. Μαρτζώκη	12
Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες	13
Τῶν θαλασσῶν ὁ ἄγγελος, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	15
Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη	20
'Ο παπα - Διανέλλος, Ἄλεξ. Παπαδιαμάντη	22
Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη	27
Ἐσπερινός, Γ. Δροσίνη	31
Τὸ ξωκλήσι, Γ. Δροσίνη	32
'Ο Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα	39
Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη	39
Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
'Η Ἄνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
Κολοκοτρωναϊκὸ Πάσχα, Κ. Κυριοφύλα	46
'Η ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	49
'Η γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

'Εθνικὸς Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ	55
'Η δόξα, Ἄριστομ. Προβελεγγίου	56
'Ο Ἄριστείδης, Α. Μελά	57
Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη	59
'Η Ἄρχειά Τελέσιλλα, Α. Μελά	60
'Η Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
'Ο νῶς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου	61
'Ολυμπιακὸς Ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	64

	Σελίς
Τὸ Στάδιον, Ἰω. Πολέμη.....	65
Ἐ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἐπτά σοφοί, Λ. Μελά.....	66
Ἐ ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφῆβων, Κ. Παλαμᾶ.....	66
Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀρ. Βαλκαωρίτου.....	67
Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.....	68
Ἐ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά.....	68
Ζῆ ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος ; Γ. Δροσίνη.....	69
Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου.....	71
Δῆλος, Π. Νιρβάνα.....	77
Καλλιπάτειρα, Λ. Μαβίλη.....	80
Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ.....	80
Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη.....	81
Ἐ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἀρσιν. Παπαδοπούλου.....	84
Θούριος ὕμνος, Ρήγα Φεραίου.....	86
Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰω. Πολέμη.....	86
Κλέφτικο, Δημῶδες.....	87
Ἐ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίτσαβος, Δημῶδες.....	87
Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.....	87
Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἀρ. Βαλκαωρίτου.....	88
Τῆς Δέσπωσης, Δημῶδες.....	93
Ἐ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου.....	94
Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ.....	94
Ἐ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη.....	97
Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά.....	91
Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη.....	101
Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.....	104
Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη.....	105
Ἀπάντηση τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπράχημ, Γ. Τερτσέτη.....	106
Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες.....	109
Ἀνασύστασις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Στ. Σπεράντσα.....	109
Ἐ Κερκέζος, Ἰω. Κονδυλάκη.....	110
Ἐ ἥρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰω. Δαμβέρρη.....	111
Οἱ Ἑλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη.....	111
Ἐ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη.....	112
Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	127
Ἐ Ὄχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ, Μιλτ. Μαλακάση.....	133
Νίκη, Κ. Παλαμᾶ.....	134
Πίνδος, Στ. Σπεράντσα.....	134
Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου.....	135
Ἐ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.....	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη.....	141
Τò σπίτι πòυ γεννήθηκα, Κ. Παλαμᾶ	142
Τò νουόρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
Πòς γενώνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
Τò δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου	145
Οἰκοκύριος καὶ κλέπτῃς, 'Αδ. Κοραῖ	146
'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
'Η ἐλεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβελεγγίου	154
Μὴ τὸ ζυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
Τò ἄραμα τοῦ μικρούλη, Σπ. Μελᾶ	156
'Ο βοριάς πòυ τ' ἀρνᾶκια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
'Ο μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
Τò τραγούδι τοῦ ξευτεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
'Ο ξευτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
'Η ἐργασία, Γερασ. Μακκορᾶ	177
'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	179
Στ' ἀλώνια, Γ. Δροσίνη.....	182
Τò ψωμί, Γ. Δροσίνη	182
'Ο τρύγος στὸ Μωριά, Σπ. Μελᾶ	183
'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	184
'Ενας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	186
Ζωὴ στὸ βουνό, Σπ. Σπεράντσα	187
'Ο γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	188
'Ηθελα νᾶμουν στέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	189
Βοσκοῦ παιδάριον, 'Αδαμ. Κοραῖ	190
Πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	190
Τò ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	192
Τò σπιτάκι στὸ λιβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	195
Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	201
Τò δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	204
Τò πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	206
Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, 'Αγγέλου Τανάγρα.....	206
Εἰς τὴν ἰχθυογραφίαν τῶν 'Αθηνῶν, Σπ. Μελᾶ.....	209

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

'Η ἑλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	215
'Η ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	217

	Σελίς
'Η έσπέρα, 'Αλεξ. Ραγκαβή	219
Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	220
'Ο έρχομός του Μάρτη, 'Ιω. Πολέμη	223
Την άνοιξη στο Σούλι, Β. 'Ηλιάδου	224
Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμού	227
Τò καλοκαίρι, Κ. Παλαμά	227
'Ο Καλογιάννος, 'Αρ. Βαλαωρίτου	228
'Ο Καλογιάννος, Γ. Δροσίνη	229
'Η όρνιθα κι ή κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	230
'Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	233
'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	235
Τά χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	239
Αϊγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	240
'Η πρώτη δοκιμή, Σ. Μελά	242
Διατί άγαπώ τον βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	244
'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	245
"Ένα μικρό γατάκι στον ήλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου	249
Μύθοι, 'Αδαμ. Κοραή	250
Τά άνθη και τά δάση, Ν. Κατζηδάκη	252
'Η ιστορία ενός κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	253
'Η πηγή του χωριού μου, Γ. Βερίτη	254
Τò πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	255
Σ' ένα μοναστήρι της Κύπρου, 'Αθην. Ταρσούλη	257
'Ο Εύρώταξ, Κ. Πασαγιάννη	260
Λεξιλόγιον	263
Βιογραφικαί σημειώσεις	277
Περιεχόμενα κατά συλλογάς	288
Πίναξ περιεχομένων	292

*Έξώφυλλον, Ζωγράφου ΣΠ. GIANNAPH

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσῆμα εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐπίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ', 1965 (VIII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 55.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1310/23-7-65

Ἐκτύπωσις — Βιβλιοδεσίς ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΡΟΔΗ — ΑΘΗΝΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΕ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΕ)

